

Trine Skjævestad Ask

Hvordan forstår sosialarbeidere egen motivasjon for å forbli i yrket?

En komparativ studie av sosialarbeidere i California og Norge

Universitetet i Sørøst-Norge
Fakultet for helse- og sosialvitenskap
Institutt for helse-, sosial- og velferdsfag
Postboks 235
3603 Kongsberg

<http://www.usn.no>

© 2018 Trine Skjævestad Ask

Denne avhandlingen representerer 45 studiepoeng

Sammendrag

Denne avhandlingen omhandler sosialarbeiderne med lang fartstid, og hvordan de forstår egen motivasjon for å forbli i yrket. Studien er kvalitativ og består av åtte narrative intervjuer, samt feltarbeid. Datainnsamlingen er foretatt i California og i Sørøst-Norge. Studien springer ut av et større samarbeidsprosjekt mellom Universitetet i Sørøst-Norge og California State University Dominguez Hills.

Av studiens funn fremgår det flere aspekter som motiverer sosialarbeideren til å forbli i yrket. Deres arbeid består i å avdekke og oppklare handlingsmønstre som skaper ødeleggende spiraler. Dette gjelder både i undersøkelsesfasen hvor mønstrene nøstes opp på individnivå, og ved oppdagelsen av systematisk urettferdighet i det sosiale rom (Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 34). Kunnskapen som oppnås i dette arbeidet motiverer til videre innsats for å bryte mønstrene, og skape nye. For å skape nye mønstre i individer jobber sosialarbeiderne med den andres selvoppfatning (Leira, 2003, s. 22). I arbeidet for å oppnå strukturelle endringer benytter sosialarbeiderne beslutningspåvirkning og kraften i det gode argument (Aakvaag, 2008, s. 174-175). Sosialarbeidernes dype kjennskap til brukernes kontekstuelle forhold, og de sterke strukturelle føringer individet utsettes for, kan få arbeidet til å virke uoverkommelig. For å motvirke egen motløshet ser sosialarbeiderne individet med *et selv* som er refleksivt og som inneholder av ressurser som kan foredles (Blumer, 1986, s. 12-15, 62-64).

Studien har en komparativ og transnasjonal karakter. Informantene er behandlet som *ett* sett informanter. Likevel er det forskjeller som utkrystalliseres som beror på nasjonale forhold. I grove trekk er de amerikanske sosialarbeiderne mer strukturorientert sammenlignet med de norske sosialarbeiderne. Der sosialarbeiderne i California ønsker å forandre samfunnsstrukturer til å passe individet jobber deres norske kollegaer for å tilpasse individet til strukturene. I begge land gjøres tiltak for å bedre individets situasjon her og nå. Forskjeller kan forstås i lys av de ulike velferdsregimene hvor sosialarbeiderne jobber. I avhandlingen danner Esping-Andersens plassering av Norge i et sosialdemokratisk regime og USA i et liberalt regime det kontekstuelle bakteppe for det sosiale arbeidet (1990, s. 26-29). Felles for de intervjuede sosialarbeiderne, på tvers av land og stilling, er et ønske om å se mennesker lykkes, og individets anerkjennelse og aksept i storsamfunnet (Glenn, 2011, s. 1-3).

Abstract

This thesis seeks to uncover experienced social workers own perception of their motivation to continue their work. The data for this study has been collected by conducting narrative interviews with eight social workers and exploring social work through field work. Data has been collected both in the South East of Norway and in California. This thesis is a contribution to a larger exchange project between the University of South East Norway and California State University Dominguez Hills.

This study's findings point out several aspects that contribute to and maintain social workers' motivation. It depicts the social worker noticing patterns that are not constructive, and working to change them. These counterproductive patterns affect individuals in how they perceive themselves (Leira, 2003, s. 22), in relationships and in the structures of society. The social workers learn about these patterns by case investigation and assessing their society from a critical point of view. The knowledge they accumulate makes the unfair structures of society, the social room, more visible (Aakvaag, 2008, s. 174-175). They work creating new, positive patterns in which the social worker seeks to find recourses in the individual and help enable them to live meaningful lives. To change the structures of society social workers turn to advocacy and the power of communicative action (Aakvaag, 2008, s. 174-175). The in-depth knowledge of the context and the societal structures that encircles the client can lead to discouragement. To maintain their motivation the social workers therefore focus on their client's creativeness, reflexivity and their ability to change (Blumer, 1986, s. 12-15, 62-64).

This study is both comparative and transnational. The eight social workers interviewed is viewed as one group of informants. Regardless there are some differences occurring in the social workers perspectives, due to their nationality. The American social workers are in general more eager to changes the structures of society to become more fair and to fit the needs of their clients. The Norwegian social workers on the other hand, tend to focus more on enabling their clients to function better in societies established structures. This distinction can be regarded as a result of the different welfare regimes the social workers represent. Esping-Andersen define Norway as a social democratic regime, whereas the USA are a liberal welfare regime (1990, s. 26-29). As an important common factor for all

the social workers, regardless of country and position, is their wish to see human beings succeed and accepted by the community (Glenn, 2011, s. 1-3).

Innholdsfortegnelse

Sammendrag	3
Abstract	4
Innholdsfortegnelse	6
Forord	10
1 Innledning	11
1.1 Formål.....	11
1.2 Bakgrunn og aktualitet	11
1.2.1 Høy utskiftning.....	11
1.2.2 Bærende relasjoner virker forebyggende.....	12
1.3 Problemstilling.....	12
1.3.1 Retningslinjer for studien.....	13
1.4 En komparativ studie	14
1.5 Hva er sosialt arbeid og hvem er sosialarbeideren?	15
1.6 Oppgavens struktur og innhold	17
1.7 Oppsummering.....	17
2 Tidligere forskning	19
2.1 Komparativ studie av sosialarbeidere i England, Norge og USA	19
2.2 Longitudinal studie av sosialarbeiderstudenters motivasjon.....	21
2.3 Oppsummering.....	22
3 Teoretisk rammeverk	24
3.1 Pierre Bourdieu	24
3.1.1 Det sosiale rom og det sosiale felt.....	25
3.1.2 Doxa.....	27
3.1.3 Habitus.....	27
3.1.4 Ønsket om å avdekke skjult makt	27
3.2 Herbert Blumer	28
3.3 Jürgen Habermas	30
3.4 Evelyn Glenn.....	31
3.5 Oppsummering.....	32
4 Metode	33
4.1 Samfunnsvitenskap	33

4.2	Kvalitativ forskning	33
4.3	Forberedelser - å planlegge for det uforutsette	34
4.4	Gjennomgang av metodevalg og datainnsamling	34
4.4.1	Ustrukturert intervju	35
4.4.2	Intervju med hensikt å finne delt forståelse.....	35
4.4.3	Innhenting av narrativer	36
4.5	Gjennomføring av intervjuer	37
4.5.1	Underskrifter og anonymisering	37
4.5.2	Tosome intervjuere.....	37
4.5.3	Språk – avvæpner og maktutjevner.....	38
4.5.4	Alder og erfaring.....	38
4.5.5	Har dere noen baktanker?.....	38
4.5.6	Opptak og transkribering	39
4.5.7	Utvalg.....	40
4.6	Feltarbeid	41
4.6.1	Feltbesøk i Norge.....	41
4.7	Feltbesøk i Los Angeles	43
4.7.1	Å lege seg selv i et sterkt samhold.....	43
4.7.2	Senter for hjemløse kvinner.....	44
4.7.3	Psykisk helse og medlemskap	44
4.7.4	Forelesninger på Cal State Dominguez Hills	45
4.8	Oppsummering.....	45
5	Analyse	47
5.1	Datamaterialet – utgangspunktet for analysen.....	47
5.2	Fortellinger på ulike språk.....	47
5.3	Analysevalg.....	48
5.3.1	Narrativ analyse som utgangspunkt	49
5.3.2	Analysevalgets kvaler	50
5.3.3	Forsøk på Lobovs strukturelle analyse.....	50
5.4	Ny runde	51
5.4.1	Klipping og sortering	51
5.4.2	Analyse kategorier for en dyptgående forståelse	52

5.5	Oppsummering.....	53
6	Forskningsetiske retningslinjer og vitenskapsteoretiske krav.....	54
6.1	Intersubjektivitet.....	54
6.2	Reliabilitet og validitet	55
6.3	Selvbiografisk situering	56
6.4	Kritikk av studien	57
6.5	Oppsummering.....	59
7	Å oppdage mønstre – og å bryte dem	60
7.1	And like ever since I was little, I felt like I wanted to help the underdog.....	61
7.2	Første funn - kjennskap til handlingsmønstre i individet og dets nære relasjoner.....	62
7.2.1	Detektivarbeid og skattejakt.....	63
7.2.2	Tanke, følelse og handling - å bryte vonde mønstre for å oppnå et godt hverdagsliv.....	68
7.2.3	Det friske – å finne og opprettholde det som er godt og sette individet i stand til å leve.....	70
7.2.4	Oppsummering.....	73
7.3	Andre funn - forståelse for den komplekse helhet	74
7.3.1	Melikas fortelling om glasstaket	74
7.3.2	Ambers fortelling om utsatte ungdommer	78
7.3.3	Å se kompetente individer	82
7.3.4	Oppsummering.....	85
7.4	Tredje funn - brannen som tennes når sosial urett oppdages.....	86
7.4.1	Kathys tanker om hvordan fengsels- og skolesystemene opprettholder skjevfordelinger i samfunnet	87
7.4.2	Beslagleggelse av førerkort i fattige områder	90
7.4.3	Kunnskap om systemene gir mulighet til å avsløre skjult makt og til å skape endring.....	91
7.4.4	Å skape jobber det er mulig å beholde.....	93
7.4.5	Oppsummering.....	96
8	Forskjeller og likheter	98
8.1	Spenning og privilegium i undersøkelse og nærhet	98

8.2	Klientens valgfrihet	98
8.3	Individ, gruppe og systemfokus	99
8.4	Oppsummering.....	101
9	Avslutning	103
	Litteraturliste	106
	Vedlegg	109

Forord

Et prosjekt gjennomføres gjerne ikke av én person, ei heller dette. Jeg har fått mye støtte og godvilje underveis.

Takk til alle modige informanter, denne avhandlingen hadde ikke vært mulig uten dere.

Takk til alle studenter og forelesere som har vært med på samarbeidsprosjektet mellom USN og CSUDH. Denne reisen hadde ikke vært det samme uten dere. Takk til Kjersti for ståpåvilje og din utømmelige kunnskap. Takk for veiledning av ypperste klasse. Takk til Randi for din filosofiske, organiske holdning og alle skjønnlitterære referanser. Takk til Vibeke for turen til California, samarbeidet og sykkelturer på stranda. Takk til Dr. Graham, Jeff, Carmen og Michelle for alt dere har lært meg.

Et knippe medstudenter har vært viktige følgesvenner og medvirkende til en fin mastertid. Takk til «Flinkisene» for tekopper, kjeks og utallige skrivetimer delt.

Takk til Solveig, Barbra, Ane og Kristoffer for skarpe blikk og gode innspill.

Takk til familie for all hjelp og heiarop. Takk til Kristoffer og Johanna for tålmodighet, for at jeg fikk reise til USA og for at dere fant meg der.

Trine Skjævestad Ask
Skien, mai 2018

1 Innledning

1.1 Formål

Formålet med avhandlingen er å få innblikk i livsverden til sosialarbeidere som har jobbet i felt over tid, og som ønsker å fortsette arbeidet. Kvale og Brinkmann beskriver livsverden slik: «verden slik vi møter den i dagliglivet, uavhengig av og forut for vitenskapelige forklaringer. Slik verden foreligger i direkte og umiddelbare opplevelser» (2015, s. 356). Hovedfokuset i datainnsamling og analyse har vært å fremskaffe kunnskap om hvor sosialarbeidere henter drivkraft til videre arbeid. Bedre kunnskap om hva som skaper og opprettholder drivkraft i sosialt arbeid kan dermed innlemmes som elementer i utdanning og på arbeidsplasser. Dette kan underbygge utholdenhet og kontinuitet. Vi skal senere se hvordan studenter ved sosialarbeiderstudier i Oslo etterlyser elementer som informantene i denne studien vektlegger (Jensen & Fossestøl, 2005). Kjennskap til hva som opprettholder sosialarbeideres drivkraft kan være nyttig også for hver enkelt sosialarbeider som inspirasjon til fokus i eget arbeid. Spesielt kan dette være verdifullt for sosialarbeideren i det forebyggende feltet. Et felt hvor det kan være vanskelig å finne motivasjon da det er utfordrende å måle konkrete resultater. Dette gjelder også for politikere som ønsker å se nytten av og bruke ressurser på et felt hvor det sjeldent er mulig å vise til resultater i kroner og øre.

1.2 Bakgrunn og aktualitet

1.2.1 Høy utskiftning

Inspirasjonen til å skrive denne masteroppgaven fikk jeg av en rapport utgitt av Statistisk sentralbyrå i 2014. Rapporten er omhandler høy utskiftning av ansatte i det kommunale barnevernet i Norge (Johansen, 2014). I rapporten brukes begrepet «turnover» for summen av ansatte som slutter og begynner i en jobb i løpet av en gitt periode. Det er kun institusjoner innen barne- og ungdomsvern som har høyere utskiftning enn barnevernkontorene. Som barnevernspedagog og student på et masterstudie i forebyggende arbeid for barn og ungdom ble jeg interessert i å se nærmere på erfarne sosialarbeidere, og hva det er som driver dem til videre arbeid. Dette som en motsats til høy utskiftning.

1.2.2 Bærende relasjoner virker forebyggende

Sosialt arbeid kan sies å være mer effektivt og ha større forebyggende effekt dersom relasjoner får utvikle seg stabilt og over lengre tid. For eksempel er tillit avgjørende i samarbeidet mellom barnevernspedagog og familiene i barnevernet. For at tillit skal utvikle seg er relasjonen avhengig av kontinuitet. Høy utskiftning i det kommunale barnevernet fremstår som en trussel for muligheten til å utvikle tillit og bærende relasjoner. Det kommunale barnevernets utskiftning på 31,5 % fører til at saker og relasjoner stadig må overlates til nye ansatte. Røkenes vektlegger verdien av relasjoner i sosialt arbeid og beskriver relasjonen mellom sosialarbeider og bruker som avgjørende (2006, s. 16). En undersøkelse utført av Bernler, Johnsson og Skårner fra 1993 viser hvordan en bærende relasjon mellom sosialarbeider og bruker i seg selv er en hjelp og har en særegen verdi. Relasjon viser seg viktigere enn valg av arbeidsmetode og teknikk for å oppnå gode resultater (Røkenes, 2006, s. 16-17). En bærende relasjon betegnes av at sosialarbeideren forstår brukeren, har tro på han eller henne, tar brukeren på alvor og møter den andre som et medmenneske.

Ikke all utskiftning er usunt. Noe regnes som naturlig, for eksempel ved at arbeidstakere tar permisjon eller går av med pensjon. Nye krefter kan bidra til å løfte både kompetansenivå og arbeidsmiljø. Utfordringer oppstår når utskiftningene er hyppige og foregår over lengre tid. Da risikerer et arbeidssted å miste viktig informasjon og erfaring med dem som slutter (Johansen, 2014, s. 7). I barnevernet vil tap av relasjon til klienter skape merarbeid ved at en ny saksbehandler viderefører en allerede påbegynt sak. At flere sosialarbeidere blir værende lengre i stillingene sine kan fra et relasjonsperspektiv være forebyggende i seg selv. I rapporten meldes det om at de som forblir i jobben oftere er utdannede sosionomer eller barnevernspedagoger. Det er de yngste arbeidstakerne under 35 år som ser ut til å slutte i det kommunale barnevernet etter kortest tid (Johansen, 2014, s. 16-17).

1.3 Problemstilling

Denne studien har følgende problemstilling: Hvordan forstår sosialarbeidere egen motivasjon for å forbli i yrket? I motivasjon og drivkraft legger jeg betydningen «det som

forårsaker aktivitet hos individet, det som holder denne aktiviteten ved like og det som gir den mål og mening» (Imsen, 2005, s. 375). Thagaard understreker viktigheten av at retningslinjene for et prosjekt spesifiserer hva studien søker å finne svar på, og følgende hvem eller hva som må studeres for å få informasjon som kan belyse problemstillingen. I retningslinjene er det også nødvendig å redegjøre for hvor forskningen skal foregå og på hvilken måte (2013, s. 55). Videre følger en gjennomgang av retningslinjene for samarbeidsprosjektet som denne avhandlingen springer ut av. Fremgangsmåte for datainnsamling, informant- og analysevalg for å besvare problemstillingen beskrives under overskriftene «Metode» og «Analyse».

1.3.1 Retningslinjer for studien

Denne avhandlingen er blitt til som en del av et samarbeidsprosjekt mellom Høgskolen i Sørøst-Norge (HSN) og California State University Dominguez Hills (CSUDH) i Los Angeles, USA. Høgskolen i Sørøst-Norge ble 4. mai 2018 innstilt til universitet, og refereres videre til som USN (USN, 2018). Prosjektet har tittelen «Global Perspectives on Social Work and Preventative Care Education Across Borders» og er støttet med forskningsmidler fra Senter for internasjonalisering av utdanning (SIU). Prosjektet ledes av Makeda Graham (professor med doktorgrad i statsvitenskap, CSUDH), Randi Kroken (førsteamanuensis med doktorgrad i sosialt arbeid, Universitetet i Agder) og Kjersti Røsvik (førstelektor med cand. politgrad i sosiologi, USN).

Prosjektet omhandler sosialarbeideren i velferdsstaten belyst ved bruk av narrativ metode, og innenfor en komparativ ramme. Sosialarbeideren er løst definert i prosjektet som «den gode hjelper». For å etterfølge prosjektets komparative ramme er datainnsamling gjennomført både i Los Angeles, USA, og i Sørøst-Norge. I arbeidet med avhandlingen har den fått en transnasjonal karakter. For å besvare problemstillingen har jeg intervjuet til sammen åtte informanter, fem i California og tre i Norge. Alle informantene er kvinner som har en fartstid på ti år eller mer i arbeid som «en god hjelper», med hovedvekt på det psykososiale feltet. I tillegg til intervjuene har jeg feltnotater fra begge land som inngår som supplerende data i studien. Forskningsarbeidet jeg har utført er kvalitativt. Ved å benytte intervjuer og feltarbeid som innfallsvinkel

innser jeg at funnene ikke kan generaliseres, men at de snarere innehar fordypende kvalitet.

1.4 En komparativ studie

Et viktig forbehold å være klar over i komparative studier er det Cochrane, Clarke og Gewirtz viser til som «the home country norm» (2001, s. 7). Det er utfordrende å gjennomføre en komparativ analyse uten å måle andre opp mot den normen som allerede er kjent for forskeren. I denne studien vil det derfor være en potensiell fallgruve at opplevelser i California av meg forstås gjennom internaliserte norske normer. Jeg har forsøkt å være bevisst på dette gjennom prosessen for å oppnå høyere grad av objektivitet. Likevel er det nødvendig å huske at denne studien er foretatt av en forsker med innarbeidede norske normer.

Cochrane, Clarke og Gerwitz understreker behovet for vide definisjoner i komparative studier. Dersom forskeren går for dypt inn i detaljer og utpeker hvert fenomens særegenhet, vil det vanskeliggjøre sammenligning (2001, s. 8). Et eksempel i denne studien er begrepet sosialarbeider. I USA er du først sosialarbeider etter en mastergrad i «social work». I Norge defineres gjerne sosionomer, barnevernspedagoger og vernepleiere som sosialarbeidere. Som nevnt regnes sosialarbeideren som den «god hjelper» i dette prosjektet. Utdypende betraktninger om sosialarbeideren legges frem under neste overskrift, «Hva er sosialt arbeid og hvem er sosialarbeideren?».

Ved å se sosialt arbeid i en internasjonal kontekst kan innarbeidede normer utfordres. Uten å se eget arbeid sammenlignet med andres metoder for å løse sosiale utfordringer, kan vi glemme hvor lett vi tenker på den norske måten som den «selvfølgelige» (Cochrane, Clarke & Gerwitz, 2001, s. vii). Ved å sammenligne fremgangsmåter og perspektiver kan vi bedre se eget velferdssystemets natur. Denne kan være skjult for oss fordi den er naturalisert og integrert i oss som samfunnsborgere. I denne oppgaven vil velferdsregimer benyttes som kontekst for sosialarbeidernes arbeid (Esping-Andersen, 1990, s. 26-29). Samtidsdiagnostikeren og sosiologen Beck hevder at vi i det moderne samfunnet står ovenfor en global risiko som ikke stoppes av landegrenser (Aakvaag, 2008, s. 266). Dette gjelder ikke bare fysiske risikofaktorer som global oppvarming, forurenset

drikkevann og internasjonale finanskriser. Også sosiale fenomener er verdensomspennende, og i stadig endring gjennom globalisering. Med globalisering mener Beck «at stadig flere sosiale prosesser sprenger nasjonalstatens territorielle grenser og reorganiseres på tvers av disse» (Aakvaag, 2008, s. 269). Beck etterlyser et «kosmopolitisk blikk» i sosiologien. Dette for at vi skal klare «å gripe det som *er i ferd* med å vokse frem, men som ennå ikke har «satt seg» helt» (Aakvaag, 2008, s. 265, 269).

I samsvar med Becks anbefaling går funnene i denne studien på tvers av landegrensene. Jeg har ikke hovedsakelig sett etter forskjeller og likheter før eller underveis i analysearbeidet. I forsøk på et kosmopolitisk blikk er sosialarbeiderne i denne studien sett som én gruppe. Som et supplement til det komparative har studien derfor en transnasjonal karakter. Transnasjonal er en betegnelse som benyttes for aktiviteter som krysser landegrenser. Noen tendenser i materialet synes tydeligere i California enn i Norge og motsatt, men alle funn har innspill fra begge land. De nasjonale tendensene i motivasjonsfaktorer er forsøkt forstått ved hjelp av Esping-Andersens beskrivelse av USA som et liberalt velferdsregime, og Norge som et sosialdemokratisk velferdsregime (1990, s. 26-29). Ved å anvende regimeterminologien understrekes velferdsstatens kompleksitet. I tillegg til sosialtjenestebudsjettet er det viktig å se et lands ideologi, styring av makroøkonomi, arbeideres lønninger og graden av sysselsetting (Esping-Andersen, 1990, s. 2). Velferdsstaten utspiller seg også ulikt ettersom hvordan samspillet av familie, stat og marked fungerer (1990, s. 26). De to velferdsstatenes ulike natur danner et fundament for sosialarbeidernes utgangspunkt og daglige virke i California og Norge.

1.5 Hva er sosialt arbeid og hvem er sosialarbeideren?

Sosialarbeideren er sentral i denne oppgaven og jeg vil derfor vie noe tid til å belyse aspekter ved sosialarbeideren og sosialt arbeid. Britiske Octavia Hill (1838-1912), en pioner innen sosialt arbeid, sier at sosialarbeideren ikke kun skal fokusere på utfordringene «men få tak i menneskenes lidenskaper, håp og historie» (Levin, 2004, s. 24). Mary Richmond (1861-1928), en amerikaner som ofte omtales som én av to matriarker innen sosialt arbeid beskriver «case work» slik: «de prosesser som bevisst settes i gang for å utvikle personligheten gjennom tilpasning for hvert individ, mellom

mennesker og deres omgivelser» (Richmond, 1922 s. 68, referert i Levin, 2004, s. 26). Jane Addams (1860-1935), den andre av sosialt arbeids matriarker, var opptatt av de strukturelle forholdenes påvirkning på individets situasjon. Hun var en ivrig lobbyist, og var en stor pådriver for lovverksendringer i USA (Levin, 2004, s. 30). Disse kvinnene er bare noen av de mange som har satt sitt preg på sosialt arbeid. Jeg trekker dem fram her fordi de synes å ha noe ved seg som jeg mener å se i holdningene til sosialarbeiderne jeg har intervjuet.

Hill understreker det som synes å gjenta seg i datamaterialet: sosialarbeidere som leter etter og forsterker det positive, håpet og evnene hos sine klienter. Richmond og Addams kan med sine foretrukne arbeidsmetoder og filosofier i grove trekk stå som et bilde for hver av nasjonene. Richmonds vektlegging av individet og individets endring, hvor omgivelsene rundt ses som en forståelsesramme, oppsummerer essensen fra intervjuene gjennomført i Norge. Addams ser med sitt samfunnsengasjement strevende individer som en følge av strukturelle mangler og sosiale skjevheter. I kombinasjon med hennes politiske engasjement er hun en representant for den amerikanske sosialarbeideren i denne studien. Richmond og Addams kan sies å være i hver sin kant av et spenningsfelt. De to representerer to posisjoner sosialarbeideren kan inneha i spenningsfeltet som omhandler relasjonen mellom individ, gruppe og samfunn (Levin, 2004, s. 64-65). Begge matriarker ser individ og samfunn som avgjørende faktorer i sitt arbeid, men der Richmond setter individet først, understreker Addams at samfunnsendring er minst like viktig for å lykkes (Levin, 2004, s. 30).

Sosialt arbeid foregår globalt og det er laget en internasjonal definisjon for arbeidet. Definisjonen er utarbeidet av den internasjonale sosialarbeiderføderasjon (IFSW) sammen med den internasjonale organisasjonen for utdanninger i sosialt arbeid (IASSW). Den globale definisjonen er fra 2014 og lyder slik:

Sosialt arbeid er et praksisbasert yrke og en akademisk disiplin som fremmer sosial endring og utvikling, sosialt samhold, myndiggjøring og frigjøring av mennesker. Prinsippene om sosial rettferdighet, menneskerettigheter, kollektivt ansvar og respekt for mangfold er sentrale i sosialt arbeid. På grunnlag av teorier i sosialt

arbeid, andre samfunnsvitenskapelige disipliner, humaniora og urfolkskunnskap involverer sosialt arbeid mennesker og strukturer for å møte utfordringer i livet og styrke menneskers livskår (FO, 2017).

Den globale definisjonen for sosialt arbeid kan i seg selv stå som et argument for en transnasjonal studie. Sosialt arbeid skal i enhver del av verden bygge på et samfunnsengasjement for å bedre menneskers liv. Sosialarbeiderens mandat og ansvar stoppes ikke av landegrenser.

1.6 Oppgavens struktur og innhold

Her gis en kort gjennomgang av oppgavens oppbygning. Kapittel to inneholder tidligere forskning som er aktuell for avhandlingens tema. To artikler presenteres: en komparativ, kvalitativ studie av sosialarbeidere fra USA, England og Norge, samt en kvalitativ, longitudinal studie av sosialarbeiderstudenters motivasjon. Kapittel tre inneholder en innføring i de teorier og begreper som ligger som faglig ramme for drøfting av oppgavens funn. Sentrale teoretikere som benyttes er Bourdieu, Blumer, Habermas og Glenn. I kapittel fire og fem følger begrunnelse for valget av et kvalitativt forskningsdesign, samt gjennomgang av anvendt metode for datainnsamling og analyse. I kapittel seks viser jeg til etiske retningslinjer for forskning, og hvordan disse er forsøkt ivaretatt i arbeidet med denne avhandlingen. Kapittelet avsluttes med et kritisk blikk på eget forskningsarbeid. I kapittel syv presenteres studiens tre funn som har fått tittelen «Å oppdage mønstre - og å bryte dem». Funn og drøfting presenteres fortløpende. Kapittel åtte inneholder et overblikk på observerte likheter og forskjeller mellom landene. Dette for å besvare den komparative rammen for prosjektet. Avhandlingen avsluttes i kapittel ni med en sammenfatning og diskusjon av funnene. Hvert kapittel rundes av med en oppsummering for å lette lesningen.

1.7 Oppsummering

Jeg har nå introdusert formålet med avhandlingen og vist til SSBs rapport om høy utskiftning i det kommunale barnevernet i Norge. Rapporten ligger til grunn for å se på sosialarbeiderens motivasjon til å forbli i arbeidet. Denne er fulgt opp med

argumentasjon om fordelene av langvarige, bærende relasjoner i sosialt arbeid som en motivasjon til å se nærmere på drivkraften til dem som forblir i yrket. Bærende relasjoner kan virke forebyggende da det bidrar til mer effektiv utførelse av sosialt arbeid. Dette begrunner jeg med arbeidets iboende avhengighet av stabile relasjoner, da relasjon viser seg viktigere enn valg av metode og teknikk (Røkenes, 2006, s. 16-17). Videre har jeg gitt en innføring i utviklingen av det overordnede prosjektet som denne avhandlingen hører til, og som dermed legger noen føringer for studien. Jeg har også presentert avhandlingens problemstilling: Hvordan forstår sosialarbeidere egen motivasjon for å forbli i yrket? Problemstillingen følges opp med opplysninger om studiens komparative og transnasjonale karakter, og hvorfor en slik tilnærming kan være verdifull. En komparativ studie kan være nyttig for å se våre egne arbeidsmetoder i et annet lys, og for å hente inspirasjon og bekreftelse. En transnasjonal studie kan være det Becks etterlyser av kosmopolitiske blikk i sosiologien for å bedre forstå hvordan risikofaktorer beveger seg over landegrenser. Ved å vise til Hill, Richmond og Addams har jeg gitt konturen av sosialt arbeid og sosialarbeiderens posisjon og mandat. Richmond og Addams kan sies å være posisjonert på hver sin kant av et aktuelt spenningsfelt i sosialt arbeid. Spenningsfeltet består av relasjonen mellom individ, gruppe og samfunn, og hvor sosialarbeideren skal jobbe for å skape varig endring. Addams ser individets utfordringer som symptomer på et velferdssystem som ikke fungerer. Dersom systemet endres vil symptomene forsvinne. Richmond ser derimot kontekst som en viktig forståelsesramme for individets endring. For Richmond er det individet som selv må gjøre endringsarbeidet. Avslutningsvis har jeg gjennomgått avhandlingens struktur. Neste kapittel omhandler to artikler fra tidligere forskningsarbeider som på hvert sitt vis er nyttige for å belyse motivasjon og komparative forskjeller.

2 Tidligere forskning

Av tidligere forskning har jeg valgt å vise til to studier. Det første er et komparativt forskningsarbeid av sosialarbeidere i England, Norge og USA. Dette arbeidet går ikke primært på sosialarbeidernes motivasjon, men viser den kontekstuelle forskjellen jeg opplever å ha funnet også i mitt materiale. Den andre artikkelen er basert på en longitudinal studie hvor forskere har undersøkt studenters motivasjon ved Høgskolen i Oslo (nå Oslo MET) for å bli sosialarbeidere. Artikkelen viser at studentene deler noen av motivasjonsfaktorene jeg har funnet i min studie, men mangler den inngående forståelsen for brukerens situasjon og erfaring fra felt som fremstår som en viktig motivasjonsfaktor for å forbli i arbeidet.

2.1 Komparativ studie av sosialarbeidere i England, Norge og USA

I 2011 publiserte Križ og Skivenes en komparativ studie av sosialarbeideres arbeid med minoritetsfamilier i England, Norge og USA. I studien er det intervjuet sosialarbeidere som jobber i offentlig barnevern om deres kontakt med minoritetsfamilier. Majoritetsfamilier i denne studien regnes som kaukasiske familier. Forskningen er gjort på grunnlag av 93 intervjuer, hvorav 40 er foretatt i California, USA. 28 intervjuer er gjennomført i Norge. Bakgrunnen for studien er en overrepresentasjon av minoriteter som brukere i barnevernet, samt tidligere forskning som viser at sosialarbeidere jobber ut ifra etniske forutinntattheter (Križ & Skivenes, 2011, s. 1986-1987). Studien er relevant for denne oppgaven da den belyser flere kontekstuelle aspekter vi gjenkjenner fra vårt eget feltarbeid. Videre viser jeg til studiens funn fra Norge og California.

I følge artikkelens funn beskriver sosialarbeiderne i USA større grad av fattigdom, rasisme og lav følelse av å ha rett og krav på hjelp som faktorer når de forteller om kontakt med brukere med en annen etnisk bakgrunn, enn kaukanske amerikanere. Sosialarbeiderne sier også at variasjon i brukeres etniske bakgrunn er en selvfølgelig del av jobben. I California har sosialarbeiderne en betydelig høyere andel saker med minoritetsfamilier enn de norske i studien. I Norge er det derimot språk og kulturelle skiller som fremstår som de største utfordringene for sosialarbeidere i deres arbeid med minoritetsfamilier.

Noen få sosialarbeidere peker også på dette i USA, men det fremstår likevel som en mindre utfordring (Križ & Skivenes, 2011, s. 1868).

Funnene stemmer overens med helhetsinntrykket jeg har fra både intervjuer og feltarbeid. For eksempel er elevmassen på CSUDH svært variert hva gjelder etnisk bakgrunn, hvor kaukasiske amerikanere er i absolutt mindretall. Dette står i skarp kontrast til elevsammensetningen ved USN hvor det er overvekt av kaukasiske nordmenn. Under feltbesøket på voksenopplæringen og hos et av to sosiale entreprenørskap i Norge hvor vi gjennomførte intervju, møtte vi brukere med minoritetsbakgrunn. Dette er ikke uventet da innvandrere er deres målgruppe. Under feltarbeidet i California var det generelt et større etnisk mangfold, med et kaukasisk mindretall.

Videre pekes det på de ulike velferdsregimene i de to landene, og at dette gir seg utslag i barnevernstjenestens arbeid. I USA jobber barnevernet med familier hvor nøden er størst og det er i hovedsak barnets risikofaktorer arbeidet rettes mot. Dette sammenfaller med tanken om at staten først griper inn når andre ressurser er oppbrukt. I Norge er det slik at barnevernet i større grad jobber med familier som helhet og vektlegger barnets behov så vel som potensielle risikofaktorer. Norge kan regnes som et sosialdemokratisk velferdsregime og USA som et liberalt velferdsregime (Esping-Andersen, 1990, s. 26-29).

I det sosialdemokratiske regimet tilstrebes universalitet i støtteordningene staten tilbyr. I dette regimet stiller staten med støtte som muliggjør individets frihet både fra familie og marked (Esping-Andersen, 1990, s. 27-29). På disse to punktene skiller det sosialdemokratiske seg i spesielt stor grad fra fungerende regime i USA. I det liberale regimet er sosialstøtte i stor grad behovsprøvd. Utbetalingene er ofte lave og kan i mange tilfeller føre til stigmatisering av dem som mottar støtte. USA bygger på en tradisjon hvor det er viktig å motivere til arbeid fremfor å være mottaker av statlig støtte. Utbetalingene kan derfor ikke være for gode og dermed ansett som et lettvint valg fremfor arbeid. I et liberalt velferdsregime vil middelklassen henvende seg til det private markedet for velferd til seg og sine (Esping-Andersen, 1999, s. 26). De ulike velferdsregimene kan være en forklaringsmodell for hvorfor de norske sosialarbeiderne ikke nevner økonomi som en hovedutfordring i møte med minoritetsfamilier, kontra det som oppgis av de amerikanske.

Også dette poenget gir gjenklang i mine innsamlede data. Prinsippene i det amerikanske velferdsregimet fører til mindre vektlegging av forebyggende arbeid. Det er først når nøden er prekær at velferdsordninger blir tilgjengelige. De fire informantene som jobber med tidligere gjengmedlemmer og med hjemløse forteller om manglende forebyggende arbeid, og etterlyser dette. De gir også uttrykk for at lav eller fraværende inntekt er en stadig relevant utfordring for deres klienter. Særlig er minoritetsgruppene utsatt. I min studie nevner både norske og amerikanske sosialarbeidere vanskelige økonomiske forhold som en gjennomgående utfordring for brukergruppene, uavhengig etnisk bakgrunn. De amerikanske sosialarbeiderne i mitt materiale er i likhet med funnene til Križ og Skivenes mer orientert mot utfordringer *for* minoritetene, fremfor utfordringer knyttet til arbeid *med* dem (2011, s. 1868). I Norge kan dette også sies om feltarbeidserfaringen hos voksenopplæringen og det sosiale entreprenørskapet som jobber med arbeidstrening for innvandrerkvinner.

2.2 Longitudinal studie av sosialarbeiderstudenters motivasjon

Jensen og Fossetøl har gjennomført en longitudinal studie over tre år som ble påbegynt i 2001. Studien består av kvalitative intervjuer av 26 studenter ved profesjonsstudiene i barnevern og sosialt arbeid ved Høgskolen i Oslo. Målet for undersøkelsen var å se på studentenes språk og formuleringer av motivasjon for å velge studier innen sosialt arbeid, samt utdanningens påvirkning på studentenes motivasjon (Jensen & Fossetøl, 2005, s. 20-21). Forfatterne skriver om førsteårsstudentene at «deres motivbilde er variert, og inneholder både selvorientert og hjelpeorienterte motiver». Praktiske orienteringer som fleksibilitet, familieliv, arbeidsmarked og varierte arbeidsoppgaver er sentrale. I første intervjurunde gav studentene uttrykk for at nærhet til andre mennesker er et hovedmotiv for studievalget. Dette begrunnes med at nærhet til andre oppleves meningsfylt, er følelsesmessig berikende og at det bidrar til selvutvikling. Det gir også spenning og utfordringer i arbeidshverdagen (Jensen & Fossetøl, 2005, s. 21). Studien konkluderer med at studentene mangler et godt språk for å beskrive sine andreorienterte motiver og at utdanningene bør jobbe for «utviklingen av et språk som gjør det mulig for studentene å gi uttrykk for, og videreutvikle, sine hjelpeorienterte motiver» (Jensen & Fossetøl, 2005, s. 25).

Spesielt en av grunnene studentene oppgir for å velge sosialarbeideryrket finner jeg igjen i mine åtte intervjuer. Forfatterne skriver at «De [studentene] bærer preg av det som kan betraktes som en psykologisk skjebnetro, der de er kallet, ikke av Gud, men av trekk ved sin egen person» (Jensen & Fossestøl, 2005, s. 23). Dette er ikke ulikt mine informanters beskrivelse av et indre ønske om å hjelpe og stå opp for den svake. Sitater som omhandler denne «innenfrafølelsen» fra egen studie presenteres innledningsvis i kapittel syv.

Studentenes motivasjon endres over tre år. I løpet av studiet får studentene en mer inngående forståelse av sosialarbeiderrollen og overtar «de normer og verdier som kjennetegner de ulike utdanningskulturer» (Jensen & Fossestøl, 2005, s. 26). I intervjuene som gjøres mot slutten av utdanningsløpet ser forskerne at studentene fortsatt er motivert, men at motivasjonen nå er ispedd tvil og usikkerhet. Utdanningen har vist dem en mangefasettert virkelighet. «Gjennom utdanningen lærer studentene å analysere de mange og sammensatte problemer de stilles overfor i yrket, og å ha et kritisk blikk på sin egen rolle i en problemløsningsprosess» (Jensen & Fossestøl, 2005, s. 26). Studentene eksponeres for viktigheten av en kritisk orientering, men savner ressursorientering i utdanningsløpet. En av studentene sier «å se ressurser fremfor problemer ville vært fint. Jeg sitter med oppfattelsen at vi lærer veldig å ha en problemforståelse. Veldig, veldig, veldig mye» (Jensen & Fossestøl, 2005, s. 26). Det uttrykkes også en opplevelse av å ikke kunne nok for å virkelig kunne hjelpe. Et bredt teori- og tematilfang på studiet lærer studentene «litt av alt», fremfor dybdekunnskap i et begrenset felt. Sosialarbeiderne jeg har intervjuet gir uttrykk for å inneha den dybdekjenningen til sin brukergruppe som etterlyses av studentene. Ved å forbli i samme felt over tid kombinert med å finne glede i undersøkelsesarbeidet har de erfarne sosialarbeiderne overvunnet noe av denne usikkerheten. Dette kommer jeg nærmere tilbake til i kapittel syv.

2.3 Oppsummering

Over har jeg trukket frem to artikler, hvorav den ene belyser norske og amerikanske sosialarbeideres kontakt med etniske minoriteter. Forfatterne av denne har gått inn i et tema som ble hyppig berørt i prosjektet: sosialarbeidernes varierte grad av minoriteter som klienter, og hvordan dette virker inn på sosialarbeiderens holdninger og arbeid. Dette er en av de ulike kontekstuelle forholdene hvor sosialarbeiderne jobber. En annen

kontekstuell forskjell er samfunnets villighet til å prioritere forebyggende arbeid. I min studie synes det tydelig at sosialarbeiderne i USA i stor grad jobber med brannslukking som en siste instans. Organisasjonene mangler ressurser som kan benyttes til helsefremmende arbeid. Den andre artikkelen jeg viser til er en studie av sosialarbeiderstudenters motivasjon. Den litt uforklarlige innenframotivasjonen studentene opplever å ha finner jeg også i min studie. Siste studieår, hvor fremtidige arbeidsoppgaver kan virke uoverkommelige, uttrykker studentene usikkerhet og en mer nyansert motivasjon. Jeg tolker dette som en konsekvens av manglende arbeidserfaring som gir dybdekunnskap om felt, noe nettopp sosialarbeiderne i min studie innehar. Erfaringen sosialarbeiderne har ervervet virker til å være en faktor som motiverer til å forbli i yrket. Dette kommer jeg nærmere tilbake til i kapittel syv. I neste kapittel introduseres avhandlingens teoretiske rammeverk.

3 Teoretisk rammeverk

I dette kapittelet vil jeg gjennomgå de ulike teoretikerne og teoriene som er benyttet i oppgaven for å belyse sosialarbeidernes motivasjon til å forbli i yrket. Teorien er i all hovedsak hentet fra sosiologien og jeg benytter en eklektisk tilnærming til valg av teori. En eklektisk tilnærming åpner for å benytte flere teoretikere og et utvalg begreper i analysearbeidet fremfor å gjennomgående bruke en fullstendig teori. «Kombinasjon av forskjellige metodiske og teoretiske perspektiver gjør det mulig å kaste lys over forskjellige sider ved sammensatte fenomener» (Sørensen, Høystad, Bjuström & Vike, 2008, s. 91). Det er i drøftingen av materialet hensiktsmessig å benytte flere teoretiske perspektiver for å belyse motivasjonselementer som spenner seg fra store samfunnsstrukturer til nære interaksjoner mellom mennesker. På de kommende sidene presenteres noen begreper fra Bourdieus samfunns teori, Habermas begrepspar; livsverden og kommunikativ handling, Blumers symbolske interaksjonisme og Glens teori om statsborgerskap. Teoriene gir på hvert sitt vis innsikt i spenningsfeltet mellom individ, gruppe og struktur. De utvalgte begrepene er nyttige for å besvare avhandlingens problemstilling da sosialarbeiderne oppgir å finne motivasjon og foretrukket arbeidsmåte i dette spenningsfeltet (Levin, 2004, s. 15). Tankegods lånt av Nordahl, Levin, Leira, Røkenes og Esping-Andersen benyttes også for å belyse funnene. Begreper hentet fra dem utdypes der hvor de brukes.

3.1 Pierre Bourdieu

For å belyse noen aspekter ved sosialarbeidernes drivkraft og hvordan dette kan forstås vil jeg benytte meg av begreper hentet fra Pierre Bourdieus arbeid. Jeg vil gi en gjennomgang av noen av hans mest kjente begreper, som er stammen for mye av drøftingen i avhandlingen. Gjennomgangen er ispedd eksempler og refleksjoner fra feltarbeid og intervjuer.

Bourdieu (1930-2002) var en fransk sosiolog som gjennom blant annet empiriske studier i sitt hjemland og feltarbeid i Algerie utviklet et begrepssett for å avdekke skjult makt i samfunnet (Aakvaag, 2008, s. 148). Ved å kritisere det bestående samfunn og dets maktfordeling så Bourdieu en vei til et mer rettferdig fordelt samfunn. En avgjørende

nøkkel for å få til dette er, i følge Bourdieu, å se hvordan aktør og struktur er vevd sammen og ikke kan skilles fra hverandre. Det ene er avhengig av det andre, og både aktør og struktur vil til enhver tid påvirke hverandre (Aakvaag, 2008, s. 148).

3.1.1 Det sosiale rom og det sosiale felt

Bourdieu har to begreper som dekker objektive sosiale strukturer: sosialt rom og sosialt felt (Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 34). En sosial struktur kan forstås som noe som eksisterer i det sosiale området av samfunnet, uten at individet nødvendigvis er klar over eller oppfatter dette. Med begrepet det sosiale rom menes samfunnet som helhet, samfunnets fordeling av goder og dets klassestruktur (Aakvaag, 2008, s. 151). I det sosiale rom finnes ulike posisjoner som medlemmene i samfunnet kan ha. Posisjonene er hierarkiske og individets posisjon i hierarkiet avhenger av mengde kapital (Bourdieu, 1999, s. 140). Kapital kan forstås som de goder, eller ressurser, et hvert individ innehar.

Bourdieu benytter ulike kapitalbegrep for å forklare hvordan det sosiale rom er hierarkisk. Kapital regnes som en begrenset mengde ressurser som er ujevnt fordelt, og som det er kamp om å inneha (1999, s. 225). Kapital er makt og kan brukes til å oppnå sosiale goder. Siden kapital er ulikt fordelt i samfunnet vil innehavere av mye kapital få makt til å definere, og mulighet til å få herredømme over andre med en lavere kapitalmengde. Kampen om økt kapital følger individet hele livet og er kilden til at samfunnet holdes i gang og drives fremover. Kapital deles inn i tre former: sosial kapital, økonomisk kapital og kulturell kapital (Bourdieu, 2011, s. 82).

Sosial kapital innebærer tilgang til sosiale nettverk og medlemskap i grupper. Grupper kan være alt fra hvilken familie individet tilhører til venner og organisasjoner. Alle relasjoner kan bidra til et individs klatring i det sosiale rom. Økonomisk kapital består av penger og annen rikdom som kan omsettes til kroner og øre. Å inneha mye økonomisk kapital gir makt ved å gi mulighet til for eksempel å ansette arbeidere, styre midler i retninger som vil gagne en selv, eller sette en stopper for andres økonomiske interesser som kan virke posisjonstruende. Kulturell kapital omhandler å forstå og mestre de gjeldende kodene i samfunnet. For at det skal finnes en kulturell kapital må det først eksistere en smak eller væremåte som anses for «riktig» eller eksklusiv, og som

samfunnsmedlemmene mestrer i ulik grad. Dersom et individ innehar mye kulturell kapital vil dette gi utslag i utdanningssystemet, i kulturliv, politikk og tilgang til ettertraktede miljøer (Bourdieu, 2011, s. 81-88).

Et sosialt rom kan deles inn i sosiale felt som er mindre omfattende. Et sosialt felt kan for eksempel knyttes til arenaer som økonomi, politikk, kunst eller utdanning. Strukturene og aktørens posisjon fungerer på samme vis i et sosialt felt som i et sosialt rom. Et sosialt felt er en arena for konflikt da medlemmene er ute etter å generere mer kapital, samt beskytte den de allerede har (Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 34-35). Hovedforskjellen på et sosialt rom og et sosialt felt er at mens det i det sosiale rommet er den samlede summen av kapital som avgjør en aktørs posisjon, er det i et sosialt felt spesifikk kapital som avgjør aktørens posisjon. Et felt er ofte relativt skjermet fra det sosiale rommet i sin helhet og andre sosiale felt. Dette skyldes at det kun er den utvalgte, spesifikke kapitalen som gir posisjon i feltet. I et sosialt felt kan deltagerne enten jobbe for å opparbeide seg mer av den gjeldende kapitalen eller være en pådriver for å endre den aktuelle kapitalen i feltet (Aakvaag, 2008, s. 155-156).

Bourdieu hevder at de sosiale strukturene, det sosiale rom og felt, kun eksisterer fordi aktørene handler på måter som opprettholder dem (Aakvaag, 2008, s. 163). Dersom individer i fellesskap, for eksempel gjennom politiske valg, ønsker å forandre strukturer, er dette ikke bare fullt mulig, det skjer til stadighet. Dette understreker Bourdieus syn på individet som kapabelt, selvstendig og med evner til å påvirke strukturer.

Under feltbesøkene i California fikk vi innblikk i ulike sosiale felt. Blant dem gjengmiljøer og samfunn av hjemløse. En gjeng har tydelige hierarkiske strukturer og det er spesifikk kapital, som ofte fordrer ulovlige handlinger, som gir status innen feltet. Siden kapitalen som gjelder innen gjengmiljøet er spesifikk, følger gjengen sin egen lov (Bourdieu, 1999, s. 99-100). Dette belyses blant annet av sosialarbeiderne som jobber med tidligere gjengmedlemmer når intervjuene dreier seg mot klientenes tidligere liv.

3.1.2 Doxa

Det sosiale rom og felt er også gjennomsyret av det Bourdieu kaller doxa, eller usagte felles spilleregler som alle forholder seg til i kapitalkampen (Aakvaag, 2008, s. 156; Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 83). Doxa betyr det vi tar for gitt (Leira, 2003, s. 14). Det vi vet uten nødvendigvis å vite at vi vet, eller tenker over fordi det er så selvfølgelig. Leira beskriver doxa som «usynlige kulturelle tråder». Sterke kapitalhavere benytter seg av doxa i utøvelsen av symbolsk makt (Bourdieu, 1999, s. 179). Symbolsk makt utøves ved å opprettholde en gruppes posisjon som overordnet og selvfølgelig. Opprettholdelse oppnås gjennom tilsløring av urett og skjevfordeling av ressurser. Denne maktutøvelsen kalles naturalisering (Aakvaag, 2008, s. 158).

3.1.3 Habitus

Habitus beskrives som stammen i den handlende aktøren. «Bourdieu definerer habitus som et integrert system av varige og kroppsliggjorte disposisjoner som regulerer hvordan vi oppfatter, vurderer og handler i den fysiske og sosiale verden» (Aakvaag, 2008, s. 160).

Habitus er i kroppen, der hvor refleksive tanker og handlinger kan sies å hente sin kunnskap, vaner og mønster. At habitus er iboende i kroppen vil også si at det er en sterk faktor i identitet og personlighet (Aakvaag, 2008, s. 160). Habitus formes i oppveksten ved at barnet tar inn i seg levesett, sosiale normer og forventninger som omgir det. En kan dermed si at to barn som vokser opp i hvert sitt sjikt, for eksempel topp eller bunn, i det sosiale rom vil utvikle ulike habitus. Bourdieu hevder at habitus er varig, men kan endres over tid (Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 119). Habitus istandsetter individet til å ivareta sine interesser og er årsaken til at mennesket handler gjentakende og forutsigbart. Habitus rommer våre ferdigheter og gjør individet kompetent i sosiale sammenhenger (Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 35).

3.1.4 Ønsket om å avdekke skjult makt

Bourdieu beskrives av Aakvaag som en teoretiker med mål om å avdekke skjulte former for makt som er underkommunisert eller avfeid som ikke reelle (2008, s. 148). Denne beskrivelsen passer godt på sosialarbeiderne i USA som jobber med hjemløse og tidligere gjengmedlemmer. Det gjør også forelesere og masterstudenter ved CSUDH. I deres valg

av utdanning og virke ligger et sterkt ønske om å lage et mer rettferdig samfunn ved å avsløre underliggende strukturer. Bourdieu ville med sin teori finne og belyse de sosiale normer og regler som holder mennesket tilbake, og som skaper barrierer for frihet og utvikling av individet (Aakvaag, 2008, s. 148). I forelesninger på universitetet fikk vi møte engasjerte studenter som for eksempel påpekte hvor hyppig afroamerikanske barn vises på bilder tilknyttet barnevernet kontra kaukasiske barn. Overrepresentasjonen av afroamerikanske barn i opplysningsfilmer, brosjyrer og annet infomateriell skaper et misvisende inntrykk og kan ses i lys av makt og naturalisering (Aakvaag, 2008, s. 158). Ved å observere og uttale denne uproporsjonale presentasjonen i barnevernet på bakgrunn av kultur og rase bruker studentene språket til å avsløre makt. Bourdieu kritiseres for hans ensidige syn på språket, og at han hopper over dets potensiale til å være maktkritisk (Aakvaag, 2008, s. 169). Senere vil jeg komme tilbake til hvordan sosialarbeidere benytter seg av språk i sitt arbeid gjennom beslutningspåvirkning og lobbyvirksomhet.

Videre kritiseres Bourdieu for å gi strukturen for stor plass og dermed minske aktørens frihet (Aakvaag, 2008, s. 166). Likevel kan en hevde at for marginaliserte grupper er teorien treffende. Av sosialarbeiderne beskrives manges situasjon som en følge av strukturene som omgir dem. Økonomiens tendens til å overskygge de andre kapitalformene er også avgjørende for disse gruppene. For å løfte frem individets handlingskraft viser jeg til Herbert Blumer og symbolsk interaksjonisme.

3.2 Herbert Blumer

For å beskrive det relasjonelle og mer individorienterte benytter jeg tankesett forankret i symbolsk interaksjonisme. Symbolsk interaksjonisme oppstod som en reaksjon på sterkt strukturorientert funksjonalisme. Symbolsk interaksjonisme bygger på filosofisk pragmatisme og ser aktøren som et handlende vesen som søker å løse problemer. En pragmatiker vil derfor hevde at «Tenkning, språk og symboler vokser frem for å håndtere praktiske problemer vi står ovenfor i hverdagen» (Aakvaag, 2008, s. 65). All handling blir «formidlet gjennom den kunnskap, de symboler og det språk som gir mening til den situasjon den handlende befinner seg i» (Aakvaag, 2008, s. 65). Et annet element som er videreført i symbolsk interaksjonisme er pragmatismens syn på mennesket som kreativt, kompetent og reflektivt. I denne avhandlingen har jeg valgt å bruke symbolsk

interaksjonisme med hjelp fra Blumer (1900-1987) som i sin tur hentet inspirasjon og innsikt fra Mead (Aakvaag, 2008, s. 63-66).

Mennesker har i følge Blumer *et selv*. Selvet skapes ved at mennesket er seg selv bevisst, og reflekter over seg selv. Selvet er prosessuelt fremfor en satt struktur (Blumer, 1986, s. 62-63). Vi kan først tenke og reflektere når vi har et språk og et ordforråd å tenke med. Språket er tankens redskap. Så grunnleggende som at det finnes et ord for «meg» muliggjør selvrefleksjon (Aakvaag, 2008, s. 66). Blumer hevder det først er i samtale med andre at vi blir oppmerksomme på oss selv. Ved å ta den andres perspektiv og vurdere hvordan den andre vil motta det jeg formidler får jeg avstand nok til å se meg selv. Språket er et avgjørende virkemiddel, fordi ord og uttrykk har det samme meningsinnholdet for begge samtalepartnerne og slik gir mulighet til å forutsi hvordan den andre vil reagere (1986, s. 9).

Handling er i følge Blumer meningsfull atferd. Individet handler etter å ha vurdert en situasjon. Når en situasjon er kartlagt handler individet på grunnlag av vurderingen. Konteksten styrer hvordan individet handler da ulike handlinger gir mening i ulike kontekster. Individets vurdering og handlingsevne trumfer likevel omgivelsenes evne til å styre handlingsmønstre (1986, s. 65).

I samhandling er samtalen mellom to eller flere et verktøy for å danne en felles situasjonsdefinisjon. En felles situasjonsdefinisjon muliggjør aktørenes gjensidige orientering mot hverandre. Ved å ta den andres rolle kan samtalepartnere forutse hvordan ens videre handlinger vil bli mottatt. Dette samspillet mellom aktørene genererer samarbeid og orden (Blumer, 1986, s. 70-71). Mead og Blumer regner samhandling som samfunnets grunnleggende enhet. Samhandling foregår til enhver tid mellom to eller flere i alle nivåer og ledd i samfunnet (1986, s. 70).

Blumer tar høyde for rolleforventninger, sosiale sanksjoner og at vi handler for å oppfylle rollekrav. Han mener også at vi har internalisert kulturelle normer og regler for atferd (1986, s. 74-75). Slik deler han noe av Bourdieus tanker om habitus som er formet av og i de omgivelsene vi befinner oss i.

3.3 Jürgen Habermas

Sammen med Blumer tjener Habermas til å gi individet refleksivitet og spillerom i drøftingen. Habermas' begrepspar, fornuftens demokratisering og demokratiets fornuft, reflekterer individ og samfunn og dynamikken mellom dem. Individet ses av Habermas som fornuftig da det gjennom kommunikasjon hører den andres argument og forholder seg til om dette lyder konstruktivt og riktig eller ikke. Demokratiets fornuft bygger på at når alt kommer til alt er det det gode argument som er avgjørende. Ikke rolle, status eller tvang (Aakvaag, 2008, s. 172). Til grunn ligger en antagelse om at mennesker i hovedsak kommuniserer og løser konflikter gjennom språket (Aakvaag, 2008, s. 173). Med denne forståelsen av individ og samfunn i bakhodet ønsker jeg primært å benytte meg av begrepsparet kommunikativ handling og livsverden videre.

Kommunikativ handling foregår når to eller flere snakker sammen for å oppnå enighet om neste steg. Ved oppnådd enighet koordineres deltakernes videre handlinger. Inspirasjonen til å benytte begrepet kommunikativ handling fikk jeg av engasjementet for beslutningspåvirkning vi så blant studenter og sosialarbeidere i California. Beslutningspåvirkning kan passe inn under kommunikativ handling da det ikke dreier seg om positive initiativ eller negative konsekvenser, men om kraften i å argumentere godt. Den globale definisjonen for sosialt arbeid innehar også ambisjoner som å fremme sosial rettferdighet, endring og utvikling, samt myndiggjøring og frigjøring av mennesker, og går slik godt overens med det sosiale engasjementet i California. Definisjonen i sin helhet finnes i første kapittel.

Livsverden fungerer som komplimentærbegrep til kommunikativ handling. Habermas beskriver livsverden som alle inntrykk, opplevelser, forhold, egenskaper og erfaringer som tilsammen former hva hver enkelt ser som meningsfylt (Aakvaag, 2008, s. 176-177). Livsverden utvikles i det miljøet vi vokser opp i. Medlemmer fra samme samfunn vil derfor i stor grad dele livsverden (Aakvaag, 2008, s. 177). Sosialiseringprosessen fører til at vi ubevisst tar de samme tingene for gitt. Slik lettes kommunikativ handling ved at noen gyldighetskrav er inkorporert i oss og vi ser dem relativt likt. Livsverdenbegrepet tjener til å rekonstruere samfunnet slik hvert enkelt individ ser det. Kommunikativ handling sammen med livsverden er kilden til å holde samfunnsstrukturer ved like.

3.4 Evelyn Glenn

Evelyn Nakano Glenn har utviklet en teori hvor hun skiller på formelt statsborgerskap og subjektivt (substantive) statsborgerskap (Glenn, 2011, s. 1-3). Hun bygger sitt arbeid på tankegods fra den engelske sosiologen Marshall. Et formelt statsborgerskap vil si å ha politiske og sosiale rettigheter. Dette sikrer ikke nødvendigvis tilgang til rettighetene i praksis. Et subjektivt statsborgerskap vil si å kunne nyttiggjøre seg av rettighetene. Et subjektivt statsborgerskap er i følge Glenn å fullt og helt være et medlem av samfunnet. For å oppnå et subjektivt statsborgerskap må individet anerkjennes av samfunnets medlemmer. Det er samfunnsmedlemmene som styres grensen for hvem som får være et fullverdig medlem i samfunnet. Dette regulerer samfunnet ved å gi og holde tilbake godkjenning. Statsborgerskapsstatusen er foranderlig og flytende (Glenn, 2011, s. 3). I kapittel syv vil jeg drøfte hvordan sosialarbeiderne jobber med grupper som på ulik grad lever med formelle statsborgerskap. Sosialarbeiderne virker til å se hindrene som oppstår mellom bruker og samfunn, og som fører til at brukerne ikke blir akseptert som fullverdige, subjektive statsborgere. Gjennom utrustning av individet og strukturforandring jobber sosialarbeiderne for å gi brukere et subjektivt statsborgerskap.

Fra samfunnet og hjelpeapparatets side kan de som lever i et formelt statsborgerskap oppleves som vanskelig å nå på grunn av holdningsbarrierer (Baker & Williams, 2016, s. 127). Baker og Williams' eksempler på mennesker som det er utfordrende å «få tak i» kan være av den oppfatning av at de tjenester som finnes ikke er for dem. At lokale myndigheter ikke er interessert i deres meninger og at manglende kunnskap om rettigheter og lover fører til at brukerne ikke vet hvordan de skal gå frem for å få tilgang til tjenester, eller være aktive samfunnsdeltakere. Potensielle barrierer for deltakelse og tilgang stopper ikke her. Hindre kan være praktiske som økonomi, avstand, helseutfordringer, språk og kultur som fører til kommunikasjonsvansker. Stigma og diskriminering er også faktorer som påvirker både individer og gruppers deltakelse i, og mottagelse av tjenester gitt av det offentlige (Baker & Williams, 2016, s. 127).

3.5 Oppsummering

I dette kapitlet har jeg gitt en gjennomgang av det teoretiske rammeverket for avhandlingen. Teoritilfanget er eklektisk, noe som muliggjør flerperspektivell drøfting. Bourdieu benyttes for drøfting i alle tre av avhandlingens funn, for å belyse sosialarbeidernes presentasjon av brukernes situasjon og utfordringer, samt for å se trekk ved sosialarbeiderne. Blumer og Habermas er også brukt i drøftingen i alle tre kategoriene. Deres innfallsvinkel er i hovedsak benyttet for å utforske trekk ved enkeltindivider og deres handlinger. Glens skille mellom subjektive og formelle statsborgerskap benyttes i første og tredje kategori. Hennes forståelse av statsborgerskapsstatus som flytende og avhengig av samfunnets godkjenning illustrerer hvordan brukergrupper lever i formelle statsborgerskap. De er av ulike årsaker ikke godtatt av samfunnet som verdige subjektive statsborgere. Sammen danner teoriene en god forståelsesramme for sosialarbeideren i et spenningsfelt mellom individ og samfunnsstrukturer. De valgte teoriene utfyller hverandre i å belyse individers muligheter og stengler i strukturene som omgir dem.

4 Metode

I dette kapittelet gjøres det rede for valg av metode og utvalg. Jeg vil beskrive hvordan jeg har gått frem for å fremskaffe data og gi en innføring i gjennomført feltarbeid.

4.1 Samfunnsvitenskap

Det finnes to hovedretninger innen forskning: naturvitenskap og samfunnsvitenskap. Der naturvitenskapen anvender sine krefter og ressurser for å oppdrive informasjon og kunnskap om naturen benytter forskere innen samfunnsvitenskap sine evner for å lære mer om forhold i samfunnet (Grønmo, 2004, s. 15). I denne avhandlingen er det valgt å jobbe innen den samfunnsvitenskapelige retningen da dette er en master i forebyggende arbeid for barn og unge, et felt hvor det samfunnsvitenskapelige forskningsperspektivet dominerer og gir hensiktsmessige fremgangsmetoder og analyseverktøy.

4.2 Kvalitativ forskning

Både kvalitativ og kvantitativ forskning er nyttige tilnærminger innen samfunnsvitenskapen. Dersom forskeren er på jakt etter generaliserbar kunnskap vil kvantitativ metode være det foretrukne førstevalg. Ifølge Thagaard (2013, s. 11) er kvalitativ metode særlig egnet for å dypere forstå sosiale fenomener, og det er denne retningen som er valgt for denne avhandlingen. Hensikten med å velge en kvalitativ tilnærming er å få historier fra den enkelte sosialarbeider for slik å få innblikk i deres personlige opplevelser og refleksjoner. Gjennom observasjon og intervju har jeg fått tilgang til detaljerte beskrivelser av hendelser, minner og situasjoner som gir drivkraft til å fortsatt stå i arbeidet som sosialarbeider. For å få til dette har både innsamlingsprosess og analyse vært inspirert av det som gjerne kalles narrativer, historier eller fortellinger. Med studien håper jeg å kaste lys over sosialarbeidernes erfaringer og beskrivelser av motivasjon med utgangspunkt i deres livsverden. Habermas benytter seg også av livsverdenbegrepet. Aakvaag (2008, s. 176-177) formulerer det slik:

For Habermas betegner livsverden det utømmelige reservoar den enkelte aktør besitter av tause og førteoretiske oppfatninger verdier, klassifiseringskjemaer, normer, ferdigheter, lojaliteter etc., og som vedkommende trekker på som ressurs

i sin hverdagspraksis når han eller hun konstruerer en meningsfull hverdagsverden.

Habermas forståelse av livsverden benyttes sammen med hans begrep kommunikativ handling i drøftingen av materialet. Nærmere gjennomgang av dette begrepsparet er å finne under «Teoretisk rammeverk».

4.3 Forberedelser - å planlegge for det uforutsette

Selv med en nøye forberedt plan er det i følge Thagaard umulig før datainnsamlingen er påbegynt å vite nøyaktig hvordan den vil foregå og hvilken informasjon den vil fremskaffe. Det er derfor nødvendig å lage en problemstilling og en påfølgende strategi som gir prosjektet en retning samtidig som den tar høyde for det ukjente og uforutsette (Thagaard, 2013, s. 51). Forskningens natur, å oppsøke og lære mer om det ukjente, byr på en gjentagende utfordring. Hvordan planlegge det vi enda ikke har gjort eller vet hvordan vil utvikle seg (Thagaard, 2013, s. 57)? Før feltarbeid i Norge og avreise til USA kjente jeg på spenning knyttet til hva som ventet. Jeg opplevde det som utfordrende å planlegge, og bestemte meg for å benytte dette som en mulighet til å gå inn i feltarbeid og intervjuer med åpenhet og en innstilling om «komme det som måtte komme». Ved å være fleksibel ved prosjektets start og utførelse kunne jeg i stor grad endre fremgangsmåte etter behov og mulighet til å få tilgang til flere innfallsvinkler (Thagaard, 2013, s. 55). Prosjektet har vokst frem over tid og er blitt formet av både studenter og forelesere som har deltatt.

4.4 Gjennomgang av metodevalg og datainnsamling

Thagaard understreker at det er nødvendig å beskrive alle steg av datainnsamlingsprosessen og siden analysen ved valg av et kvalitativt forskningsdesign (2013, s. 11). En ryddig presentasjon av fremgangsmåte, analysevalg og tolkning av funn styrker studiens troverdighet og dens mulighet for etterprøvbarehet. Første steg i denne prosessen er å redegjøre for valg og gjennomføring av kvalitative metoder; ustrukturert intervju og feltarbeid.

4.4.1 Ustrukturert intervju

En av metodene som er valgt for datainnsamling til denne avhandling er intervju, mer konkret ustrukturerte intervjuer med en narrativ tilnærming. Et ustrukturert intervju er i følge Halvorsen (2008, s. 137) en form for intervju hvor samtalen i liten grad styres av forsker. Intervjuguide med en rekke spørsmål byttes ut med en liste med temaer knyttet til problemstillingen. Metoden er særlig relevant dersom forsker er ute etter situasjoner som allerede har oppstått eller temaet for intervjuet er sensitivt. Dette er en god fremgangsmåte dersom forskeren ikke har god nok oversikt i feltet slik at det er vanskelig å vite hvilke spørsmål det er relevant å stille. Lærdom og forståelse hentet fra intervjuer tidlig i forskningen kan få forme og påvirke temaguiden til senere intervjuer (Halvorsen, 2008, s. 137). I denne studien førte erfaringer allerede fra første intervju til omformuleringer i temaguiden. Etterhvert som jeg ble sikrere i min rolle som intervjuer la jeg vekk papirene og gikk inn i intervjuet med en forventning om en tematisk samtale.

Denne intervjumetoden vanskeliggjør konkrete sammenligninger da de ulike informantene ikke blir stilt de samme spørsmålene. På en annen side kan jeg sies å sitte igjen med et bredere sett med informasjon som er dekket fra flere vinkler (Halvorsen, 2008, s. 137). Et ustrukturert intervju ga rom til å endre retning i samtalen dersom jeg oppdaget at jeg satt med forutinntattheter, da det ikke er låst til en fast intervjuguide laget før intervjusituasjonen. En annen fordel jeg ser med denne formen for intervju er at den lar den andre sette tonen for språket fremfor at jeg som intervjuer setter en standard for tankesett og sjargong gjennom mine spørsmål (Halvorsen, 2008, s. 138).

4.4.2 Intervju med hensikt å finne delt forståelse

I forlengelsen av ustrukturerte intervjuer håpet jeg i intervjuet å oppnå «delt forståelse» med informanten. Franklin har laget tre kategorier for intervjuforskning: informasjonsutvinning, diskursmodell og modellen for delt forståelse (1997, s. 100-105). Av de tre er det den siste kategorien som er mest forenelig med intervjuene som er gjennomført til denne avhandlingen. Intervjuformen innebærer at den som intervjuer søker å lære om hvordan den som intervjues opplever eget liv og omgivelser med utgangspunkt i seg selv og sine erfaringer. «Målet är att erhålla et nyanserat beskrivande material som reflekterar intervjupersonens erfarenhet utifrån sin livsvärld...» (Johansson,

2005, s. 250). Fremfor å se den andre som en som *gir* informasjon, søker intervjueren å samtale med den andre for å få en dypere forståelse av den andres utsagn, følelser og stemninger (Franklin, 1997, s. 102-104). Det kjentes riktig å gå inn i et intervju med innstillingen om «å dele noe» fremfor å kun fremskaffe informasjon fra den andre. Det opplevdes genuint og hyggelig å oppnå en lett og varm tone og relasjon for å finne delt forståelse. Motvekten kunne være å oppnå god relasjon som en nødvendig ramme for å få tilgang til informasjon. Resultatet er kanskje ikke ulikt, men det skiller på intensjon. For meg var dette en avgjørende forskjell i datainnhenting.

Gode rammer for et intervju hvis mål er å skape delt forståelse er at intervjueren stiller med en fleksibel intervjuguide og med et åpent sinn. En fleksibel intervjuguide har her samme funksjon som en ustrukturert guide, og gir intervjueren rom til å følge informanten og stille spørsmål som er aktuelle for analyseprosessen, og påbegynne denne allerede under intervjuet. Jeg fant derfor godt samsvar mellom «det ustrukturerte intervju» og «intervju for å finne delt forståelse».

4.4.3 Innhenting av narrativer

Narrativer har vært kjernen i datainnsamlingen i denne studien. Johansson skriver at «en historia berättas alltid av någon för någon» (2005, s. 243). Historien som fortelles er dermed avhengig av dynamikken mellom den som forteller og den eller de som lytter, og hvor historieformidlingen finner sted. En historie som omhandler samme plott kan forandre seg og fortelles på ulike måter ettersom hvilken kontekst og relasjon den fortelles i. Noen situasjoner kan virke åpnende for fortellingen mens andre har en lukkende effekt. For å få tilgang til rikt detaljerte fortellinger har det vært etterstrebet å skape intervjusituasjoner som åpner for fortellingen. Informantene fikk avgjøre hvor og når intervjuene ble holdt. Syv intervjuer ble holdt på sosialarbeidernes arbeidsplass. Et av intervjuene ble gjennomført på en kafé tilknyttet sosialarbeiderens arbeid.

I et kvalitativt intervju er relasjonen som oppstår, eller allerede eksisterer mellom intervjuer og informant grunnlaget for resultat. Kvaliteten på et intervju og kunnskapen jeg som forsker sitter igjen med kan i stor grad sies å være et resultat av situasjonen der og da, samtals tema, hvordan vi snakket sammen og hvordan den andre oppfattet meg

(Kvale & Brinkmann 2015, s.49; Neumann & Neumann, 2012, s. 17). Med unntak av to av de norske informantene som jeg kjente noe til før intervjusituasjonen kjenner jeg ikke dem som er informanter i studien. Halvparten av informantene fikk jeg videreformidlet gjennom andre, og mitt første møte med dem var derfor intervjudagen. Følgende har jeg derfor ikke historier som er fortalt i fortrolighet mellom venner. Studien har vært avhengig av gode første møter og modige informanter som villig har delt historier med en fremmed.

4.5 Gjennomføring av intervjuer

4.5.1 Underskrifter og anonymisering

Før intervjuene startet gikk vi igjennom studiens informasjonsskriv sammen. Informantene skrev under på skjemaet og ga sitt samtykke til å delta (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 104-105). Jeg forhørte meg om mulighet til å benytte båndopptaker, noe alle informantene sa seg villig til (Thagaard, 2009, s. 102). Vi samtalte også spesielt om anonymisering før båndopptakeren ble slått på. Særlig var det viktig å bekrefte at sosialarbeiderne selv og eventuelle tredjepersoner ville bli anonymisert i oppgaven (Kvale og Brinkmann, 2015, s. 106). Det ble også oppfordret til varsomhet fra informantens side ved bruk av navn og andre beskrivende detaljer som kunne gjøre en tredjeperson gjenkjennbar for meg eller andre. Alle informantene i oppgaven har fått fiktive navn.

4.5.2 Tosomme intervjuere

Med unntak av ett, ble alle intervjuene i California foretatt i samarbeid med en medstudent. Ett av intervjuene i Norge gjennomførte vi også sammen. Min reisekamerat og medstudents forskningsfelt er sosialt entreprenørskap. Samarbeid om datainnsamling bød både på utfordringer og fordeler. Ved å se intervjuene med fire og øyne og høre dem med dobbelt sett ører fikk vi med oss mer enn vi ville gjort på egenhånd. Etter intervjuene fikk vi anledning til å reflektere sammen over hva vi nettopp fikk ta del i. Det var en god anledning til å oppklare misforståelser og høre hverandres tolkninger og tanker om intervjuet. I selve intervjusituasjonen var vi vår på hverandres nærvær og tema, og hjalp hverandre til å stille spørsmål som kunne belyse egen og den andres problemstilling.

Det var utfordrende å finne informanter som passet begges forskning, samt å få nok tid i intervjuene til å gå i dybden av hver students tema. Samtidig kan det være at denne utvalgsmetoden førte til valg av informanter som ikke passet «for godt» inn i et ferdig laget bilde. Å bli møtt av to intervjuere kan oppleves overveldende for den som intervjes, men det kan også fungere som en maktutjevner. Dersom det skulle være noen risiko for at intervjueren legger ord i munnen på den som intervjes, eller på annen måte overstyrer situasjonen vil dette kunne avsløres eller motvirkes av den andre.

4.5.3 Språk – avvæpner og maktutjevner

Intervjuene i California ble gjennomført på engelsk. I en intervjusituasjon kan intervjueren bli styrende og være den primære kontrollhaveren (Johansson, 2005, s. 252-254). Ved å intervju på et språk som ikke er mitt morsmål opplevde jeg derimot at makten i samtalen ikke ble påfallende min. Jeg hadde i liten grad mulighet til å legge føringer for bruk av fagspråk da mange av de engelske fagtermene ikke er en naturlig del av mitt engelske ordforråd. Å intervju på engelsk åpnet også for flere misforståelser og mangel på full forståelse av ord og vendinger. Under intervjuene kom det også henvisninger til referanser, personer og systemer som gjorde det klart at det ikke bare er språket som skilte meg og informant, det gjør også kultur.

4.5.4 Alder og erfaring

Et annet element som bidro til å balansere maktforholdet i intervjusituasjonen er at samtlige jeg intervjuet er eldre, og innehar langt mer jobberfaring enn meg. Kanskje kan det ha blitt sett på som et svakhetstegn hos noen av informantene, at jeg manglet livserfaring og fartstid i felt. Det opplevdes likevel ikke slik. Jeg ser heller på min alder som en utjevner i intervjusituasjonen hvor jeg som intervjuer fikk min maktposisjon noe utjevnet. I alle intervjuene gikk jeg inn i situasjonen med en følelse av underdanighet. Det bærer også noen av intervjuene preg av, kanskje særlig de to første intervjuene. Jeg ser i ettertid at jeg kunne vært modigere i intervjusituasjonen for å hente frem mer dyptgående beskrivelser og detaljer.

4.5.5 Har dere noen baktanker?

Mot slutten av hvert intervju fikk informantene spørsmål om det var noe mer de ønsket å formidle, eller om det var spørsmål de forventet å få som enda ikke var stilt. Alle

informantene valgte å benytte seg av muligheten. Flere benyttet spørsmålet til å gi en inspirasjonstale om hvor mange spennende jobber som finnes innen sosialt arbeid, og om viktigheten av å se brukerne der de er. En av informantene, Jackie, stilte derimot et motspørsmål:

I am feeling knowing what I know coming from your country, I feel like they're on top of the game. I feel like the understanding of social economics, understanding of what the needs are. Having such a high poverty rate that we do, why are you coming to us to now? Because we're like, we have so much trouble, and you're like «how are you doing it»? Because «thank God that's not us»?

Denne undrende, nesten skeptiske «hvorfor kommer dere hit fra Norge og intervjuer oss? Vil dere se hvordan vi ikke får det til?» er kanskje ikke så unaturlig. Sosialarbeideren belyser en faktor som kan være avgjørende for svarene vi fikk. Det kan være at flere informanter undret seg over om vi hadde en underliggende agenda. Sannheten er en ganske annen, for meg og min medstudent var det inspirerende å se kreative løsninger og engasjerte sosialarbeidere. Riktig nok kjente jeg flere ganger på dyp fortvilelse over det sosiale kaoset i Los Angeles-området.

4.5.6 Opptak og transkribering

For å være fullt tilstede i intervjuet som lytter og samtalepartner benyttet jeg båndopptaker som dokumentasjonsmetode. Opptak av intervjuene har gitt meg anledning til å gå tilbake for å høre partier av intervjuet jeg har vært spesielt interessert i om igjen. Ved å bevare det som ble sagt i intervjuene på bånd har jeg kunne benytte direkte sitater slik de er formulert av informanten (Thagaard, 2009, s. 102). Av intervjuene vi gjorde sammen har min medstudent og jeg fordelt transkriberingen mellom oss. Intervjuene jeg gjennomførte alene har jeg transkribert selv. Transkriberingen er gjort tett opp til det som sies i intervjuet. Noen smålyder som hm, th og eh har i stor grad falt ut under transkriberingen for å lette lesningen av sitatene (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 214). Pauser er ikke markert i transkriberingen.

Vi transkriberte parallelt med gjennomføring av intervjuer. Transkriberingen ga oss mulighet til å bedre forstå vår rolle som intervjuere og hvordan vi kunne styrke fremtidige intervju ved hjelp av små endringer (Kvale & Brinkmann, 2015, s. 88-89).

4.5.7 Utvalg

Studien er bygd på et skjønnsmessig utvalg utvalgt av kontaktpersoner tilknyttet utdanningsinstitusjonene og av studentene. Dette er en form for ikke-sannsynlighetsutvalg. I et skjønnsmessig utvalg velges informanter etter en vurdering av «hvor typisk de er for hele universet av enheter» (Halvorsen, 2008, s. 160). Ulempen med denne form for utvalg er at den som finner informanter til prosjektet kan velge informanter som enten er for like eller som passer inn i de forventninger av funn som ligger i prosjektet (Halvorsen, 2008, s. 160). Utvalget kan også kalles strategisk da de som er spurt om å stille som informanter innehar kvalifikasjoner, egenskaper og stillinger som gjør dem i stand til å belyse studiens problemstilling (Thagaard, 2009, s. 55).

I Los Angeles er informantene sosialarbeidere fra tre ulike organisasjoner som er beskrevet mer utførlig under feltarbeid. Tre av informantene er hentet fra en organisasjon hvor tidligere gjengmedlemmer får oppfølging, arbeidstrening, hjelp til å fjerne tatoveringer som letter muligheten for «en ny start» og mulighet for utdanning. En informant er fra et bydelssenter for psykisk helse og den siste jobber på et senter for hjemløse kvinner. To av de norske informantene jobber i sosiale entreprenørskap, henholdsvis med unge voksne i utenforskap og arbeidstrening for innvandrerkvinner. Den siste jobber som saksbehandler i barnevernet. Informantene i denne studien er sosialarbeidere som har jobbet i feltet over tid.

Det er viktig å merke seg at av dem som er intervjuet i denne studien er at jobbee fem av åtte informanter i hovedsak med voksne brukere. Alle, med unntak av to, jobber med en brukergruppe som har valgt å komme til dem for tjenester. Det er også opp til brukerne om de ønsker å fortsette i tiltaket. Unntakene er sosialarbeideren som jobber i barnevernet og saksbehandleren for ungdom som på bakgrunn av gjengrelatert kriminalitet er innenfor fengselsvesenet i California.

4.6 Feltarbeid

I tillegg til intervjuer er feltarbeid på arbeidsplasser i Los Angeles og i Sørøst-Norge en kilde til å få en god forståelsesramme i denne studien. For å dokumentere feltbesøkene benyttet jeg feltnotater. Halvorsen understreker at det som beskrives i feltnotatene er det som faktisk observeres, og at eventuelle tolkninger og følelser holdes avskilt fra de beskrivende notatene (2008, s. 168). I et forsøk på skille observasjoner og tolkningen av disse dokumenterte jeg i et todelt system i notatboka. Beskrivelser av feltbesøket og opplevelsene der skrev jeg som vanlig tekst mens tanker og følelser rundt besøket ble skrevet i margin.

I følge Fangen kan deltagende observasjon og feltarbeid benyttes om hverandre. Jeg har valgt å benytte termen feltarbeid. Feltarbeid forbindes gjerne med det å reise ut for å se det eksotiske og ukjente i et annet land eller kontinent (Fangen, 2010, s.12). Det er ingen sør-amerikansk regnskog vi har utforsket i dette prosjektet, snarere en storbyjungel bestående av skyskrapere og millioner av mennesker. Los Angeles tilhører en storbyregion som kalles Los Angeles-Long Beach-Anaheim og huser i overkant av 13 millioner mennesker (Data USA, 2018). Norge på sin side består av nærmere 5,3 millioner innbyggere (SSB, 2017). Valget av ordbruken feltarbeid er nettopp å understreke de enorme forskjellene i kultur, befolkningsantall, språk og dagligliv som kan være lett å glemme i en globalisert verden med god tilgang til amerikansk populærkultur.

4.6.1 Feltbesøk i Norge

I Norge var vi på feltbesøk hos barnevernet, familiekontoret og voksenopplæringen sammen med de tre amerikanske studentene som er tilknyttet prosjektet. Hovedmålet med feltbesøkene var å gi studentene fra CSDUH et innblikk i deler av den norske velferdsstaten. På de ulike institusjonene fikk vi møte ansatte som fortalte om arbeidsplassens mandat og filosofi. På voksenopplæringen fikk vi også treffe elever og deres lærere fra to klasser. Til tross for at jeg etter hvert feltbesøk i Norge syntes å ha fått mye god informasjon, ser jeg i ettertid at feltnotatene fra dem er tynnere enn feltnotatene gjort i California. Dette skyldes flere ting. Feltbesøkene i Norge var det første vi bega oss ut på i prosjektet. Siden det var tidlig i prosessen hadde jeg ikke helt funnet en god fremgangsmåte. Jeg har nok også tenkt følgene: «dette kan jeg fra før», og ikke

sett viktigheten av å skrive ned informasjon og tanker. Men mest av alt følte jeg et stort ansvar for våre nye amerikanske bekjentskaper, og for å løse dem gjennom oppholdet i Norge. Fokus på et godt gjennomført og informativt opphold for dem trumfet fullt forskerfokus for egen del. Følgen av dette er mange engasjerende samtaler med nye venner og lærdom om både kultur og mennesker. Senere i kapittelet kommer en gjennomgang av stedene som var gjenstand for feltarbeidet i USA.

En annet aspekt jeg ble påminnet under feltbesøkene i Norge var hvor vanskelig det er å stille seg objektiv til informasjon, førsteinntrykk og opplevelser. Jeg ble vår på hvor forskjellig vi opplevde de samme møtene, og hvor ulike erfaringer som gjorde inntrykk på studentene etter ti dager med besøk. I tillegg la jeg merke til hvordan jeg begynte å sile ut informasjon på slutten av dagen når «hodet følte fullt». Dette ble særlig merkbart i samtale etter feltbesøkene hvor vi oppdaget at vi husket ulike deler av informasjonen som ble gitt. Spesielt var det utfordrende for de tre amerikanske studentene som både skulle sette seg inn i det norske velferdssystemet som en helhet, samt lære om de spesifikke instansene vi besøkte. For meg og min medstudent var dette lettere da vi er vokst opp i Norge og har et generelt innblikk i hvordan velferdsstaten fungerer. Jeg så hvordan de amerikanske studentene strevde for å ta inn all ny informasjon samtidig som de kjempet mot jetlag. Det ble også en øvelse i å balansere behovet for å forklare egen kultur og systemer og utforske den andres opplevelse. Jeg tror denne øyeåpneren gjorde meg bedre rustet til feltarbeidet i California.

Gjennom feltbesøkene i Norge og i samtale med studentene fra California fikk jeg økt forståelse for hvordan mye av informasjonen ble oppfattet som normativ. Grunnet korte besøk med mye program ble det ikke tid til å «gå i dybden». I stedet fikk vi gode, men ikke fullkomne innføringer i norske systemer, lover og regler. Gjennom samtale med CSUDH-studentene forstod jeg hvordan informasjonen som ble gitt representerte «hvordan det skal være». Det ble ikke tid til å snakke om hvordan arbeidet fungerer i virkeligheten.

4.7 Feltbesøk i Los Angeles

Under det tre uker lange oppholdet i California var vi på feltbesøk hos tre ulike NGOer (Non-Governmental Organizations). Alle tre stedene var vi tilbake en andre gang for å få et grundigere innblikk i organisasjonene og deres arbeid. Det var også en god måte å se om vi opplevde organisasjonene likt ved begge anledninger. To av feltbesøkene var initiert og organisert av CSUDH, et av oss selv. Det andre gjenbesøket initierte min medstudent og jeg selv. Videre følger en gjennomgang av organisasjonene og mitt møte med dem.

4.7.1 Å lege seg selv i et sterkt samhold

Den første organisasjonen vi besøkte jobber med menn og kvinner som tidligere har levd gjengrelaterte liv på kant med loven. En av informantene, Amber, sier om organisasjonen: «we don't recruit youth or adults. We don't go and outreach. They hear about the program and when they are ready, they come to us». I løpet av 18 måneder går deltagerne gjennom undervisning og terapi for å jobbe med seg selv, samtidig som de mottar lønn. I tillegg til terapi jobber organisasjonen med å få flere i arbeid. Organisasjonen har utviklet innbringende arbeidstiltak for både arbeidstrening og faste ansettelser. En viktig del av arbeidet som gjøres av organisasjonen er å tilby fjerning av gjengrelaterte tatoveringer.

Før vårt første møte med organisasjonen kjente jeg på spenning og nysgjerrighet på hva som ventet oss. Inne i bygningen var det et yrende liv, mennesker i bevegelse opp og ned trappene, samtaler, glade utrop og noen som ventet på avtaler. Vi fikk en omvisning på senteret. Omviseren vår hadde tidligere deltatt i programmet på senteret. Han delte sin historie med oss, en fortelling om en ungdomstid som gjengmedlem, om tap av venner, om livet som mann og far, og utsiktene til å flytte til et bedre hus. Etter omvisningen kjente jeg på tristheten over alt han har opplevd i sitt unge liv, og at han ved 18 års alder hadde levd lenger enn han noen gang hadde regnet med. Jeg var imponert over hans pågangsmot tross utfordringer og permanente kroppslige skader etter en skyteepisode med en rivaliserende gjeng. Jeg følte meg fremmed fra det livet han skisserte og følte på motløshet i møte med mønstre i fortellingen som så ut til å gå i en ubrytelig spiral. Vi intervjuet tilsammen tre sosialarbeidere på denne arbeidsplassen, Amber, Jackie og Ann.

4.7.2 Senter for hjemløse kvinner

Det andre feltbesøket vårt i California var ved et senter for hjemløse kvinner. Det anslås å være omlag 48 000 hjemløse i Los Angeles gater. Også her fikk vi en omvisning på senteret, og i området rundt hvor det bor flere hjemløse i telt og andre provisoriske små hjem. Disse er gjerne laget av papplater og handlevogner. Senteret tilbyr måltider, hjelp til å finne bolig, kurs, saksbehandling, terapi og oppfølging av helsepersonell. For noen år tilbake startet senteret også et sosialt entreprenørskap som består av håndlagde produkter og salg av donerte klær og sko. Det er noen av kvinnene som tilhører senteret som lager produktene som senere selges i en butikk som driftes av senteret. Etter omvisningen på senteret avtalte vi å komme tilbake for et intervju med Kathy som ledet omvisningen, samt for å være frivillige på verkstedet.

På verkstedet var det inspirerende å sitte sammen rundt et bord, pakke inn såpestykker og høre beretningen til arbeidslederen. Hun kom selv som hjemløs til senteret for noen år tilbake etter at hun hadde tatt mot til seg og forlatt sin voldelige mann. Historien inneholdt detaljer om hvordan hun planla flukten, hvorfor hun gjemte sønnen hos søsteren, om hemmelighet og frykt. Hun fortalte med stor innlevelse hvordan hun kom tomhendt til Los Angeles. Hun fikk kontakt med senteret og ble møtt der av det hun beskriver som en storm av klemmer og kjærlighet.

4.7.3 Psykisk helse og medlemskap

Det tredje feltbesøket kom i stand gjennom samtale med en av førsteårsstudentene på masterprogrammet ved CSUDH. Han fortalte om sitt praksisarbeid, og vi fikk bli med for å se en lokalsamfunnsinstitusjon for psykisk helse. I motsetning til de to tidligere feltbesøkene våre var dette i et hus med én etasje. De mindre forholdene forent med valg av innredning ga en mer hjemlig følelse. Brukerne av huset ble referert til som medlemmer, og av dem var det omlag 300. Informanten min, Susan, jobber som terapeut og er faglig ansvarlig på senteret. På spørsmål om hvem som er senterets medlemmer svarer hun slik: «Our members are being referred to as clients, consumers. They are people with chronic mental illnesses that wants support and help, and wants to be able to maintain a quality of life that's important to them». Hit reiste jeg tilbake og gjennomførte mitt siste intervju i USA, og det første jeg gjennomførte alene.

4.7.4 Forelesninger på Cal State Dominguez Hills

I tillegg til besøk i felt fikk vi en smakebit av undervisningen på masterprogrammet for «Social work». Gjennom tre uker deltok jeg på ni forelesninger på CSUDH. Dette var en god anledning til å få et klarere bilde av hva det vil si å jobbe som sosialarbeider i California. Til forskjell fra de fleste masterutdanningene i Norge har masterstudentene ved CSUDH obligatorisk praksis. Studentene er i praksis 16 timer pr. uke første året og 20 timer pr. uke andre året. På skolen i formelle og uformelle sammenhenger fikk vi høre mer om studentenes praksisopplevelser og hvordan lover og regler fungerer i USA. Forelesningene ga en pekepinn på noen av kjerneelementene i sosialarbeiderutdanningen. Timene jeg deltok i omhandlet blant annet diagnosesetting, behandlingsformer, kritisk raseteori og arbeid med ulike grupper som hjemløse, LGBTQ+ (Lesbian, Gay, Bisexual, Transgender, Questioning, other) og barn og ungdom som er utsatt for menneskehandel og prostitusjon.

4.8 Oppsummering

I kapittel 4 har jeg redegjort for valg av kvalitativ metode for å innhente data. Datamaterialet består av åtte ustrukturerte intervjuer med sosialarbeidere som har flerårig erfaring i yrket som sosialarbeider. Innfallsvinkelen til å se motivasjon er narrativ. Sosialarbeidernes historier ga rikt detaljerte beskrivelser av deres arbeid og motivasjon til å forbli i yrket. Jeg har redegjort for ulike aspekter ved datainnsamlingen som har vært både berikende og krevende. Eksempler på slike aspekter er gjennomføring av intervjuer på engelsk, samt fordelene og ulempene ved å være to intervjuere. Jeg har gitt en beskrivelse av transkriberingsarbeidet og hvordan dette arbeidet bidro til å øke kvaliteten på senere intervjuer.

I dette kapittelet er de åtte informantene kort introdusert. Fem av informantene er fra California, tre fra Sørøst-Norge. Det er gitt et detaljert bilde av noen felt vi besøkte da disse er de amerikanske informantenes arbeidsplasser. Dette gir kontekst til å lese og forstå funnene. I USA besøkte vi tre organisasjoner. Et senter for hjemløse kvinner, en organisasjon hvor tidligere gjengmedlemmer kan få oppfølging og arbeidstrening, samt et senter som tilbyr tjenester til mennesker med psykiske lidelser. Forelesninger og sosialt

samvær med studenter på CSUDH bidro til en bredere forståelsesramme. Feltbesøkene i Norge ble gjennomført sammen med studentene fra CSUDH. Vi besøkte et barnevernskontor, et familievernkontor og voksenopplæringen. På hvert sitt vis ga besøkene nyttig innsikt. Feltbesøkene i Norge ga særlig innsikt i hvordan alle studentene opplevde besøkene ulikt. Dette var en lærerik påminner tidlig i prosjektet. Feltarbeidene i California var nødvendige og fruktbare får å gi økt forståelse av de amerikanske sosialarbeideres arbeidsforhold. Den mest slående forskjellen mellom feltbesøkene i Norge og California er størrelsen på institusjonene og antallet mennesker involvert. Feltbesøkene bekreftet ordtaket «alt er større i Amerika». Videre følger en beskrivelse av analyseprosessen bak studiens funn.

5 Analyse

5.1 Datamaterialet – utgangspunktet for analysen

På spørsmål om hvilke historier som gir motivasjon forteller de fleste informantene om mennesker de har møtt i sitt arbeid. Noen forteller om hendelser som førte dem inn i fagfeltet. Andre forteller om en overbevisning, et ønske om å utgjøre en forskjell, som de har båret med seg lenge.

I forkant av intervjuprosessen forventet jeg å få høre historier fra informantenes barne- og ungdomsår som ledet frem til valget om å bli sosialarbeider. En av informantene forteller følgene om sin vei inn i sosialt arbeid. På spørsmålet om hvorfor hun valgte sosialt arbeid svarer hun «I started off in mental health not by choice». Som frisørstudent var en del av emneplanen hennes å arbeide ti timer som frivillig. En venn av henne drev en overgangsinstitusjon for mennesker som har vært på sykehus for psykiatrisk behandling. På spørsmål om å få være frivillig hos organisasjonen fikk hun et kontant «nei» tilbake. Hun forteller at hun i stedet ble tilbudt jobb, som hun takket nei til. «Jeg trengte bare ti timer», forteller hun. Fortsatt var organisasjonen urokkelig: «Du kan heller jobbe deltid». «Så da sa jeg ja, for jeg trengte jo timene», avslutter hun. Men historien fortsetter etter en kunstpause: «Den første dagen jeg kom på jobb løp ei jente mot meg i veldig stor fart og klemte meg. Hun var en beboer der. Når jeg fikk sett jentas ansikt oppdaget jeg at det var ei jeg gikk på videregående sammen med. Øyeblikket ble avgjørende. Det rev meg i hjertet, og jeg har vært i feltet siden».

5.2 Fortellinger på ulike språk

Historien over er fortalt av Susan som jobber som terapeut for mennesker med psykiske lidelser. Historien er i sin originale form fortalt på engelsk. Jeg har valgt å beholde historiene på språket de ble fortalt både i analysearbeidet og i fremstillingen i oppgaven. Jeg har vurdert det dit hen at det er for stor risiko knyttet til å oversette intervjuene. Ved å oversette kunne jeg legge noe av min oppfatning i ordene jeg valgte fremfor andre, og nyanser kunne forsvinne på veien fra et språk til et annet. Cochrane, Clarke og Gerwitz

hevder også at noen ord lar seg vanskelig oversette. De understreker utfordringene dette byr på i komparative studier (2001, s. 8).

At noen ord og uttrykk vanskelig lar seg oversette og samtidig beholde sin lyrikk og innhold viste seg da jeg sammenfattet historien over. Der hvor jeg har oversatt «det rev meg i hjertet» er hennes uttalelse på engelsk: «My heartstrings were pulled». Å uttrykke at noe eller noen «drar i hjertestrengene dine» betyr at noe eller noen får deg til å kjenne på sterke følelser, ofte som tristhet eller medfølelse. Den nærmeste oversettelsen jeg kom til på norsk er «det river meg i hjertet», som brukes i norsk tale for å uttrykke at «noe gjør meg vondt».

I min oversettelse klarer jeg ikke å fange det poetiske i hennes originale formulering hvor en nærmest kan se for seg at hjertet hennes trekkes mot jenta hun møter, og i forlengelsen av dette, trekkes mot sosialt arbeid. Oversettelsen får heller ikke frem at «my heartstrings were pulled» er et vanlig uttrykk på engelsk hvor den som er kjent med det engelske språket kjenner den bakenforliggende betydningen. Med risiko for tap av leservennlighet har jeg valgt å beholde historienes originale språk og formulering for å minimere meningsutvanning og feiltolkninger.

5.3 Analysevalg

Ved å benytte tematisk metode inspirert av narrativ analyse har jeg ikke anledning til å analysere frem universelle sannheter. I denne avhandlingen vil dessuten utvalget være for lite til å trekke generelle slutninger. Likevel kan en tematisk tilnærming gi nyttig innsikt i hvor den enkelte sosialarbeider finner motivasjon (Riessman, 2008, s. 194). Fremfor de store linjene gir tematisk analyse anledning til å gjøre dypdykk i utvalgte kategorier. Analyseformen lager et godt grunnlag for å finne likheter og ulikheter i innsamlet materiale. At analyseformen fordrer løsriving av enkelt sitater fra en større helhet er viktig å merke seg, og kan stå som kritikk til metoden (Thagaard, 2009, s. 171). Den narrative forskningen er tett knyttet til kontekst (Riessman, 2008 s. 193-194). Ved å samle inn data med en narrativ fremgangsmåte er kontekst forsøkt belyst og bevart. Innsikten som er fremskaffet her kan igjen benyttes innenfor tilnærmet lik kontekst. Det denne

studien viser kan ikke regnes å være gjeldene for alle sosialarbeidere, men kan ses som et bidrag i forskningen på feltet.

5.3.1 Narrativ analyse som utgangspunkt

Ved å analysere en samtale eller et intervju «gis grunnlag for å studere hvordan personer skaper mening gjennom måten de ordlegger seg på» (Thagaard, 2013 s. 123). Dersom de hendelsene som beskrives i et intervju settes inn i en tidslinje kan de sies å ha en narrativ form. Hendelsene gis betydning ettersom hvor i historiens tidslinje de settes og hva som skjer før og etter (Thagaard, 2013, s. 130). Ved å anvende en narrativ tilnærming under datainnsamlingen ønsket jeg å få tilgang til et fortellingsunivers skapt av den enkelte sosialarbeideren, og at senere analyse av dette universet ville gi meg innblikk i hva som oppgis som meningsskapende og hvorfor. Thagaard skriver at fortellingen tar form når den som forteller setter hendelser i en sammenheng og gir uttrykk for sin forståelse av hvordan de ulike hendelsene henger sammen. Vi skal senere se at sosialarbeiderne tenderer mot å fortelle historier hvor brukeres handlinger og nåværende, vanskelige situasjon blir fortalt som en følge av forhold utenfor deres kontroll. I analysen av fortellinger understreker Thagaard at det gjelder å minnes at fortellingen er basert på en persons fortolkning av en opplevelse. Sannsynligvis fortelles historien også med omhu som sikrer at et ønskelig uttrykk når frem til den som intervjuer (Thagaard, 2013, s. 134).

Etter endt datainnsamling har det vist seg lettere å se både detaljer og store sammenhenger i datamaterialet fra USA enn det norske. Dette kan være fordi materialet er samlet inn i løpet av et relativt kort, intensivt og innholdsrikt opphold. Datamaterialet fra California er dessuten mer omfattende. Også den fysiske og kulturelle avstanden til den norske hverdagen forenkler det analytiske arbeidet. Dette i kontrast til feltarbeid og intervjuer gjort i Norge som i større grad oppleves som «en del av mitt daglige liv». Konsekvensen er at det har vært krevende å se skillet mellom «hvor materialet ender og hverdagen begynner». Under følger en gjennomgang av fremgangsmåte for å finne en fruktbar strategi for analyse av innsamlet materiale. En nyttig del av analyseprosessen viste seg i ettertid å være selve veien mot et endelig analysevalg.

5.3.2 Analysevalgets kvaler

I analysearbeidet har jeg benyttet en empirinær tilnærming hvor empirien har vært utgangspunktet for valg av teori og analysevalg (Thagaard, 2009, s. 195-196). Begynnelsen av det organiserte analysearbeidet var å lese de transkriberte intervjuene og se etter tendenser, temaer, likheter og ulikheter. Etter gjennomlesningen var det tydelig at jeg ønsket en mer konkret fremgangsmåte for å uthente informasjon fra intervjuene.

Under transkriberingen gjort i USA oppdaget jeg at historiene ble fortalt på ulike måter. Noen var bygget opp som en novelle med høyt tempo, spenningsoppbygging og et vendepunkt. Andre fortellinger ble gitt et lavere stemningsleie og ble fortalt med sårhet i stemmen. Flere av historiene vi fikk høre var tilsynelatende innlært og fortalt flere ganger tidligere. Andre fortalte sine historier langsomt med både ettertenksomhet og «leting i minnene» etter riktig hendelsesforløp og konkrete detaljer. Identifisering av sjanger fremstod derfor som et nyttig analyseverktøy.

Videre lesing i metodekapitler åpnet deretter et hav av mulige analysestrategier. Jeg forstod at jeg først måtte avgjøre om jeg ville fokusere på «the telling», fremføringen av fortellingen, eller på «the told», fortellingens innhold. Hvilke av disse retningene ville gi best innblikk i sosialarbeidernes motivasjon formidlet gjennom historier? I følge Riessman er forskeren som analyserer struktur også opptatt av historiens innhold (2008, s. 77). Samtidig etterstreber forskeren å belyse de kontekstuelle forholdene, som kan gi annen innsikt. Dette ga meg mot og motivasjon til å begi meg ut på strukturell analyse.

5.3.3 Forsøk på Lobovs strukturelle analyse

En av analysestrategiene som er grundig omtalt av både Riessman (2008) og Johansson (2005) er Lobovs strukturelle analyse av narrativer. I følge Lobov trenger en historie seks elementer for å være en fullverdig fortelling. Jeg vil kort presentere de seks elementene. Det første elementet i en fortelling er *abstract*. Et abstract kan ses som historiens årsak, og er gjerne åpningen på beretningen. Deretter følger ofte en eller flere orienterende (*Orientation*) setninger. Disse gir lytteren innblikk i historiens rollehavere, situasjon, tid og lokalisasjon. *Complicating Action* er punktet i fortellingen hvor handlingen utspiller seg

og det er her fortellingen føres fremover. Lytteren får gjerne høre om kompliserende elementer med påfølgende konsekvenser eller vendepunkt som skaper endring. Complicating Action kan også ses som plottet eller kjernen i fortellingen. Underveis i beretningen kan fortelleren hoppe ut av handlingen og komme med egne tanker, følelser og refleksjoner. Disse delene kalles *Evaluation* og fungerer som fortellingens «sjel». Mot slutten av beretningen får lytteren et svar på plottet og fortellingen får en ending. Dette benevnes som *Resolution*. Helt til sist samler fortelleren trådene og gir en oppsummering av hovedbudskapet, *Coda*. Coda fungerer som en konklusjon av historien. Gjennom Coda forsegler fortelleren historien og stopper eventuelle innvendinger fra lytteren.

Etter å ha kodet én historie fra hvert intervju ved hjelp av Lobovs retningslinjer opparbeidet jeg meg inngående kjennskap til fortellingene. Jeg kunne lettere identifisere Complicating Action i fortellingene og så hvordan sosialarbeiderne forseglet fortellingene sine gjennom Coda. Samtidig opplevde jeg at analysemetoden fratok informantene deres varme, humor og engasjement. Jeg ble kritisk i lesningen av deres historier og mer opptatt av hva som kunne ligge bak det de fortalte. Dette på bekostning av hva som faktisk ble formidlet. Jeg opplevde at jeg i det smale fokuset på enkeltfortellinger mistet kompleksiteten i intervjuene. Jeg ønsket heller å se på intervjuene i sin helhet og vendte tilbake til innholdsanalyse.

5.4 Ny runde

På dette tidspunktet var jeg godt kjent med datamaterialet. Med lukkede øyne tenkte jeg meg igjennom tekstene og spurte meg selv: «hvilke temaer gjentar seg i materialet»? Jeg lagde initialt et tankekart med temaer og sitater jeg husket fra intervjuene og konstruerte ut ifra dette tre hovedkategorier: mønster, nærhet og resultat. Kategoriene fikk undertemaer supplert med informasjonen jeg husket som fremtredende i materialet.

5.4.1 Klipping og sortering

For å forankre kategoriene gikk jeg nøye gjennom alle intervjuer, linje for linje og markerte sitater og fortellinger som passet inn i de ulike kategoriene. I dette andre og mer strukturerte leddet av prosessen valgte jeg ut sitater og formuleringer som ble grunnlaget for undertemaer. Denne innfallsvinkelen for å finne temaer beskrives av Ryan

og Bernard under overskriften «Cutting and Sorting» som kan oversettes til klipping og sortering (2003, s. 94). Ved å søke etter og identifisere deler av intervjuet som fremstår som viktig, for deretter å plassere dem sammen i bolker, utformes temaer. I tråd med Ryan og Bernards anbefaling beholdt jeg sitatenes kontekst, samt hvem som forteller og hvor i intervjuet sitatet er hentet fra (2003, s. 94).

Ryan og Bernard poengterer at en tydelig gjennomgang av hvordan forskeren finner og danner kategorier styrker studiens validitet (2003, s. 85). Jeg vil derfor på de neste sidene gjennomgå den videre analyseprosessen. Repetisjoner i materialet kan være en god inngangsport til å finne temaer (Ryan & Bernard, 2003, s. 89). Temaene som er utvalgt i denne studien er i stor grad basert på påstander, opplevelser og følelser det er referert til flere ganger i intervjuene. Disse har resonans med feltnotatene gjort underveis.

I det tredje leddet i analyseprosessen samlet jeg alle markerte sitater i et dokument som jeg skrev ut. Etter å ha klippet ut sitatene ble de lagt utover stuegulvet hvor jeg på nytt samlet bunker med temaer og undertemaer (Ryan og Bernard, 2003, s. 94-95). Jeg ønsket med dette å skape større oversikt over materialet, samt bekrefte eller avkrefte om jeg fortsatt mente de ulike sitatene hørte til sin originale kategori. Noen av sitatene ble værende der jeg først hadde plassert dem, mens andre ble flyttet til en annen kategori. Andre sitater var vanskelig å plassere da de inneholdt kvaliteter som kvalifiserte dem for flere kategorier. Etter denne øvelsen satt jeg igjen med tre kategorier: 1. Å oppdage mønstre- og å bryte dem, 2. Nærhet – personlig kjennskap til utfordringer og relasjoner til brukere, og 3. Det virker – opplevelse av mestring hos bruker og sosialarbeider.

5.4.2 Analysekategorier for en dyptgående forståelse

Thagaard skriver at forskeren i temasentrerte analytiske tilnærminger ofte sammenligner informasjon fått fra alle informanter i studien for å få «en dyptgående forståelse av hvert enkelt tema» (2009, s. 171). Ved å dele dataen inn i temaer kan forskeren bedre få struktur og se variasjoner i materialet som er samlet inn. Ved å finne et passende antall kategorier sørger forskeren for at analysen blir oversiktlig. For mange kategorier vil gi en rotete fremstilling samtidig som for få kategorier vil føre til at analysen mister vesentlig informasjon (Thagaard, 2009, s. 172). Ryan og Bernard beskriver i fremgangsmåten

«klipping og sortering» at de mange potensielle kategoriene som er laget senere må gjennomgås for å finne utvalgte kategorier til analyse (2003, s. 95). Dette så jeg meg også nødt til å gjøre da de tre opprinnelige kategoriene nevnt over ble for omfattende for å gjennomføre en oversiktlig analyse. Jeg valgte derfor ut kun én av kategoriene, «Å oppdage mønstre – og å bryte dem», for videre analyse. Kategorien har blitt utvidet og endret underveis til tre nye kategorier: 1. Kjennskap til handlingsmønstre i individet og dets nære relasjoner, 2. Forståelse for den komplekse helhet, og 3. Brannen som tennes når sosial urett oppdages. Denne spesifikke utvelgelsen er en påminnelse om at studien er foretatt av en enkeltperson og at en annen forsker kunne valgt andre kategorier og tatt en annen siste, avgjørende beslutning enn den jeg har tatt her. Jeg er sikker på at de andre kategoriene som er skissert også ville gitt spennende innsikt i hvor sosialarbeideren finner motivasjon.

5.5 Oppsummering

Over har jeg beskrevet hvordan jeg gikk frem for å forberede analyse og gjennomgang av materialet. Intervjuene som er gjenstand for analyse består i stor grad av fortellinger da narrativ metode ble benyttet. Jeg har begrunnet hvorfor jeg har valgt å analysere og fremstille materialet på sitt originale språk. Ved å bevare originalt språk sikres analysen å ligge tett til tekst uten risiko for feiloversettelser eller utvanning av betydning.

Initialt forsøkte jeg å benytte Lobovs strukturelle analyseverktøy. Ved å gå i dyden av formuleringene og kode de ulike delene av en historie fra hver informant fikk jeg god kjennskap til materialet. Samtidig opplevde jeg å miste store deler av sosialarbeidernes varme, personlighet og reelle engasjement. Jeg landet derfor på tematisk inndeling av funn. Gjennom metoden som er oversatt til «klipping og sortering» er det laget tre kategorier. Kategoriene omhandler sosialarbeidernes motivasjon i oppdagelsen av vonde mønstre og arbeidet som følger for å bryte gamle mønstre og lage nye. Tematisk analyse muliggjør dypdykk i deler av materialet, samtidig som det fører til at store deler av materialet velges vekk. Jeg har understreket at jeg har foretatt utvelgelser i analysen og at en annen kunne vurdert innsamlet materiale annerledes. Videre kommer er en gjennomgang av forskningsetiske retningslinjer og vitenskapsteoretiske krav.

6 Forskningsetiske retningslinjer og vitenskapsteoretiske krav

Forskning har som overordnet mål å fremskaffe informasjon som samfunnet kan nyttiggjøre seg av (NESH, 2006, s. 8). For å opprettholde samfunnets tillit til forskningen er det laget retningslinjer som utgjør den etiske basen for all forskning. Her er intersubjektivitet, reliabilitet og validitet kjernebegreper. Retningslinjene legger føringer for selve utførelsen av forskningen og deretter bruken av forskningsresultatene (NESH, 2016, s. 5, 35). Her følger en gjennomgang av begrepene med hensikt å gi innblikk i kravene som er satt til forskning og hvorfor de er nyttige. Jeg har også valgt å ta med «selvbiografisk situering» under dette punktet. Erfaringer tidlig i prosjektet viste meg viktigheten av å være klar over disse faktorene i gjennomføringen av forskningsarbeid.

6.1 Intersubjektivitet

Intersubjektivitet vil si at forskningens resultater skal kunne forstås på samme vis av flere forskere, at dataene ikke er analysert på en måte som gir mening kun til en enkelt forsker (Wormnæs, 1996, s. 60). Wormnæs viser til hvordan intersubjektivitet med relativt stor letthet kan oppnås i fagfeltene logikk, matematikk og fysikk. Innen disse fagfeltene synes resultatene de samme for flere forskere uavhengig av deres politiske, religiøse eller kulturelle oppfatning (1996, s. 60). Når det kommer til observasjon av mennesker og deres handlinger stiller saken seg annerledes. Ulike forskere som ser og tolker en situasjon kan tolke denne svært ulikt med utgangspunkt i hvem de er, hvor de kommer fra, deres alder, overbevisninger og livssituasjon. Menneskelige egenskaper både hos observatøren og den som observeres vanskeliggjør optimal intersubjektivitet.

Forskning som gjennomføres skal, så langt det lar seg gjøre, være etterprøvbar (Halvorsen, 2008, s. 25; Wormnæs, 1996, s. 60). Det vil si at dersom en annen forsker vil begi seg ut på samme prosjekt skal de kunne sitte igjen med tilnærmet likt resultat som det den første forskingen kom frem til (Grimen, 2004, s. 376). Likevel er ikke all forskning etterprøvbar. Et eksempel er feltarbeid som har vært en av kildene til informasjon i dette prosjektet. Dersom flere forskere er vitne til en samhandling åpnes det for ulike tolkninger av situasjonen, da hver forsker vil tolke situasjonen ut ifra sin referanseramme.

For at forskning i stor grad skal kunne etterprøves er det nødvendig at metoden som benyttes til datainnhenting og analyse er beskrevet nøye (Thagaard, 2009, s. 15-16). Det er forsøkt gjort i metode- og analysekapitlene. Kravet om intersubjektivitet bidrar til å bedre forskningen og gi sannere data ved å gjøre forskeren mer bevisst og nøyaktig i sine begrunnelser og fremstillinger (Wormnæs, 1996, s. 61).

6.2 Reliabilitet og validitet

Reliabilitet er et annet av forskningens nøkkelbegreper. Reliabilitet sikter til arbeidets pålitelighet (Halvorsen, 2008, s. 68; Wormnæs, 1996, s. 61). Dersom reliabiliteten er høy settes det stor lit til resultatet som rett og at uavhengige undersøkelser vil gi resultater som i liten grad varierer fra de opprinnelige resultatene. For at dette skal være tilfelle må forskeren være nøye i sitt arbeid og åpen om fremgangsmåte og potensielle påvirkningsfaktorer. Et begrep, som henger tett sammen med reliabilitet, er validitet. Validitet vil si om dataene som er samlet inn og konklusjonene som senere trekkes besvarer forskningsprosjektets problemstilling (Halvorsen, 2008, s. 67-68). En variant av validitet er generaliserbarhet som forteller om resultatets evne til å fungere som en sannsynlig sannhet for andre enn studiens deltakere.

For å bevare reliabilitet i avhandlingen har jeg i stor grad forsøkt å belyse fremgangsmåter og kontekst. Dette har vært spesielt viktig da jeg refererer til «engangshendelser». Med det mener jeg at et intervju aldri vil bli identisk selv om det gjentas med den samme informanten og intervjuer. Datainnsamlingen er preget av menneskelig skjønn, både gjennom feltarbeid og valg av åpne intervju. Jeg har derfor valgt å fortelle om meg selv og min hensikt med studien under «selvbiografisk situering», slik at leseren kan bli bedre kjent med meg som forsker. Validiteten til studien er forsøkt styrket gjennom grundig arbeid. Et eksempel er forberedelsene som er gjort før påbegynt avhandling. Forarbeidet begynte for fullt første året på masterstudiet ved at jeg søkte på å bli med i prosjektet. På et tidlig tidspunkt i søkeprosessen tok jeg stilling til hva jeg ønsket å skrive om og hvorfor. Dialogen med medstudenter og forelesere i USA begynte også våren 2016. Denne «langsomme» forberedelsesprosessen ga tid til litteratur- og metodestudier tilpasset mitt forskningsfelt. For validitet er det også viktig med en transparent metode (Thagaard, 2009, s. 201).

Et siste grep som er tatt for å styrke studiens troverdighet er å følge APA 6ths anbefaling om å benytte sidetall i referanser (Kildekompasset, 2018). Ved å vise til sidetall lettes muligheten for å finne frem i litteraturen det vises til. Å vise til sidetall fremheves også av De nasjonale forskningsetiske komiteer, NESH (2016, s. 27-28) og av Thagaard (2009, s. 24) som god forskerpraksis og som et ledd i forenklingen av å etterprøve resultater.

6.3 Selvbiografisk situering

Ved å samoppleve feltarbeidene i Norge med de amerikanske studentene lærte jeg mye utover det vi eksplisitt ble fortalt underveis på de ulike kontorene. Det synes for meg som en umulighet å være objektiv selv om dette etterstrebes. Neumann og Naumann synes å dele denne oppfattelsen i gjennomføringen av kvalitative studier (2012, s. 13). I det vitenskapsetiske kravet om objektivitet vektlegges det om forskerens arbeid kan reproduseres av en annen forsker ved en annen anledning. Det blir derfor spesielt viktig å medberegne min posisjon som forsker.

«Ens egen historie er med på å bestemme hva man velger å forske på og hvordan man vil gå frem» (Neumann & Neumann, 2012, s. 19). Hvem er jeg som forteller denne historien, hvorfor forsker jeg på sosialarbeideren, og hva har jeg sett etter i feltarbeid og intervjuer? Jeg har siden begynnelsen av barnevernstudiet i Oslo undret meg over den høye utskiftningen av arbeidsstokken i barnevernet, og det høye antallet saker til hver saksbehandler håndterer. Jeg har lurt på om vi har skapt et system som setter kjepper i hjulene for den som ønsker å hjelpe, og i kvaliteten på relasjonen til den som skal bistås. Med nye tall fra SSB som bekreftet min tanke om høy utskiftning i barnevernet syntes det relevant å utforske opplevelsen av egen motivasjon hos dem som har jobbet lenge i det sosiale feltet.

Selv er jeg utdannet barnevernspedagog, men har ikke jobbet i barnevernet. Jeg har ikke følt meg klar. For å være selvransakende har jeg vært engstelig for å ikke leve opp til mitt eget ønske om å være «en stayer» i felt. Jeg er storesøster til seks og oppvokst i et hjem med åpne dører. Et hjem som har vært besøkshjem i regi av barnevernet i mange år.

Med min familie- og utdanningsbakgrunn er det ikke tilfeldig at jeg ønsket å gjøre studier knyttet til den «gode hjelperen». Det er heller ikke tilfeldig at jeg ønsket å delta i et forskningsprosjekt på kryss av landegrenser. I løpet av de siste ti årene har jeg hatt flere relativt lange opphold i Mexico, Filippinene og USA for å gjøre feltarbeid i forbindelse med studier. I 2014 utvekslet mannen min til Nottingham i England. Vi fikk et opphold som ga innblikk i utdanningssystem, helsevesen, frivillig sektor og arbeidsliv. Alle lengre utenlandsopphold har gitt ny kulturerfaring, samtidig som avstand til egen kultur i seg selv tilbyr nye perspektiver.

Jeg har kjent meg igjen i flere av sosialarbeiderne jeg har møtt i dette prosjektet. Jeg lot meg flere ganger røre til tårer av historier fortalt om relasjoner mellom hjelper og bruker, om vennskap som har utviklet seg over tid og verdien av å se den andre. Likevel er det også de store systemene og samfunnsrammene som skal få være med på å prege denne oppgaven. Som bakteppe er også min tro på endringer som kan gi store ringvirkninger. Jeg tror ringvirkningene får størst effekt med gode relasjoner til fagarbeidere som bryr seg over tid.

6.4 Kritikk av studien

Her vil jeg gjennomgå punkter hvor jeg ser kritisk på egen studie. Jeg har også forsøkt å påpeke utfordringer underveis i oppgaven der det har falt naturlig. Datamaterialet til studien er basert på historier, flere fra mange år tilbake i tid. Retrospektive intervjuer byr på utfordringer da detaljer glemmes og følelser forsterkes, endres eller utslettes med tiden. Informasjonen informantene gir er derfor fortiden i nåtidens lys (Repstad, 2007, s. 95). Dette er fint å merke seg, men er ikke avgjørende for analysen da det er sosialarbeiderens forståelse av egen motivasjon som analyseres fremfor å avdekke hva som *faktisk* skjedde (Riessman, 2008, s. 71).

Historier modifieres etter hvem de fortelles til (Johansson, 2005, s. 243). En annen intervjuer kunne fått andre varianter av historiene, eller helt andre historier, som følge av annen relasjon, spørsmålsvinkling og kontekst. Da jeg har hatt få fastsatte spørsmål i intervjuguiden har alle informantene fått ulike spørsmål innen samme tema. Intervjuene hadde ikke utelukkende, men gjennomgående et positivt fokus på sosialarbeiderens rolle.

Dersom spørsmålsstillingene hadde vært vinklet mer mot utfordringer kunne oppgaven fått en annen karakter.

Studier i egen kultur (Wadel 1991, s. 18-20) har vært både spennende og utfordrende. Det har vært utfordrende å få tak i det som for meg og for informanten synes selvsagt. Samtidig var det spennende å se den norske velferdsstaten sammen med de amerikanske studentene. Fordi feltbesøkene er gjort sammen med studentene fra CSUDH ble norske, kulturelle selvfølgeligheter mer synlige. De stilte avdekkende og oppklarende spørsmål med et utenfraperspektiv. En annen utfordring i det norske feltarbeidet var de norske studentenes «mangel på eksklusivitet». Informantene var, fullt forståelig, mest rettet mot de utenlandske studentene. De tre studentene hadde også mange spørsmål det var viktig for dem å få besvart. Min norske medstudent og jeg spilte derfor en mer tilbaketrukket rolle under disse besøkene.

I USA gjennomførte vi både feltarbeid og intervju ved samme virksomheter. Dette har resultert i en opplevelse av konsentrert innsikt på nettopp disse fire arenaene. Til sammenligning har datainnsamlingen i Norge vært spredt over flere arenaer, og kun ved en anledning har intervju foregått på en arena som også var gjenstand for feltarbeid. Det preger studien at data innsamlet i California kjennes mer samlet og spisset.

I gjennomgangen av alt innsamlet materiale ble det klart for meg hvor mye informasjon jeg har fått muntlig og visuelt. I tillegg kommer alle menneskemøter, følelsesinntrykk, lukter og smaker som hører sammen med datamaterialet uten at det er skrevet ned. Det var i tillegg til dette utfordrende å få full oversikt over datamaterialet før jeg skulle i gang med analyse. Mange transkriberte sider med formuleringer av kloke sosialarbeidere har gitt meg et unikt bilde av åtte sosialarbeideres livsverden og virke. Som jeg nevner i analysekapittelet analyserte jeg frem flere potensielle kategorier enn dem som til slutt ble valgt. Det rike materialet ga valgmuligheter, og samtidig mulighet for å ta mindre gode valg. Jeg har også kjent på en enorm respekt for uttalelsene til mine informanter og har forsøkt å ikke påvirke meningen bak det som ble sagt. Jeg har forsøkt å fremstille materialet på en måte informantene ville kjenne seg igjen i.

6.5 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg gitt en gjennomgang av forskningsetiske retningslinjer og vitenskapsteoretiske krav. Jeg har vist hvordan intersubjektivitet, reliabilitet og validitet er forsøkt bevart i mitt arbeid. De vitenskapsteoretiske kravene er blant annet bevart gjennom grundig og transparent arbeid og fremstilling av metode og funn. Etter inspirasjon fra Neumann og Neumann har jeg gitt leseren et innblikk i hvem jeg er som forsker under overskriften «selvbiografisk situering». Min bakgrunn som barnevernspedagog, storesøster og min lyst til å utforske andre kulturer påvirker min tolkning av informasjon. Da intervjuene kretser rundt retrospektive historier er det sannsynlig at rekkefølge, detaljer og følelser kan være glemt eller forsterket gjennom årene. Da det er sosialarbeiderens opplevelse av egen motivasjon som undersøkes, er dette greit å ha i mente, men ikke avgjørende for analysen. Hensikten er å belyse motivasjon fremfor å skille mellom hva som faktisk skjedde, og hva som er fiksjon. Sist i kapittelet har jeg påpekt aspekter ved studien som kunne vært utført annerledes eller som på annet vis kan være kritikkverdig i studiens gjennomføring. Her nevnes for eksempel hvordan feltarbeidene i de to landene er gjennomført ulikt. Jeg understreker også utfordringene jeg opplevde med å gjennomføre deler av studien i egen kultur. I neste kapittel presenteres studiens funn og drøftingen av dem.

7 Å oppdage mønstre – og å bryte dem

I dette kapittelet legger jeg frem funnene i studien. Funnene ses i lys av sosiologisk teori opp mot problemstillingen «Hvordan forstår sosialarbeidere egen motivasjon for å forbli i yrket?». Problemstillingen byr på store individuelle forskjeller hos informantene. De åtte informantene i denne studien innehar alle ulike erfaringer og hver sine personlige fortellinger. Det er gjort et utvalg av sitater som belyser sosialarbeidernes drivkraft i arbeidet. Forhåpentligvis kan noen av fortellingene det vises til være til inspirasjon for flere, både nye og erfarne sosialarbeidere. Drøftingen presenteres sammen med funnene.

I arbeidet med analysen av materialet var det nødvendig å redusere mengden tekst, og sette sammen sitater til overordnede temaer. I denne prosessen vil nødvendigvis noen nyanser og særpreg forsvinne for å se en større helhet (Thagaard, 2009, s. 149-150). Funnene er delt inn i tre kategorier under hovedtittelen «Å oppdage mønstre – og å bryte dem». Kategoriene belyser sosialarbeidernes kjennskap til, og beskrivelser av, mønstre og hvordan de arbeider for å bryte dem. Sosialarbeidernes fortellinger vitner om motivasjon som oppstår av å oppdage sosial urett og individuelle utfordringer, og deretter deres rolle i motvirkende tiltak og behandling.

Første kategori, «kjennskap til handlingsmønstre i individet og dets nære relasjoner» gir et innblikk i hvordan mønstre utarter seg i individet og dets umiddelbare omgivelser. Funnene i denne kategorien er hentet fra terapien og de nære menneskemøtene. I andre kategori, «forståelse for den komplekse helhet», vises det til to fortellinger som på hver sin måte belyser sosialarbeidernes inngående kjennskap til samspillet mellom samfunnsstrukturene og aktøren. Sosialarbeidernes historier belyser konsekvenser av individets valg, og hvordan mønstre forsterkes og kan brytes. «Brannen som tennes når sosial urett oppdages», er siste kategori, og viser sosialt arbeid med utgangspunkt i de store strukturene og deres innvirkning på aktøren og sosialarbeidernes kamp for å endre strukturelle rammebetingelser.

Underveis i presentasjonen av funn og drøfting vil det gis innblikk i gruppene som sosialarbeiderne jobber med. Det er nærmest umulig å se sosialarbeiderens arbeid uten

å se brukerne samtidig. De to er sammenvevd, og den ene gruppen ville ikke finnes uten den andre. Men viktigst er at det er forholdene til og rundt brukerne som er kjernen i sosialarbeidernes motivasjon. Det gir derfor mening å bli bedre kjent med brukerne i denne delen av oppgaven.

7.1 And like ever since I was little, I felt like I wanted to help the underdog

Før jeg presenterer funnene mine nærmere i detalj vil jeg trekke frem et sitat fra en sosialarbeider fra hvert land. Sitatene handler om deres ønske om å bli sosialarbeidere og tjener til å besvare første ledd av motivasjonsdefinisjonen som benyttes i avhandlingen: «*det som forårsaker aktivitet hos individet, det som holder denne aktiviteten ved like og det som gir den mål og mening*» (Imsen, 2005, s. 375). Sosialarbeiderne forteller om en indre brann, en uforklarlig følelse, om noe som bare «er sånn» uten at det finnes en konkret forklaring. Sitatene det vises til her får stå som eksempler på den grunnleggende, innenframotivasjonen som går igjen i materialet, og som ligner den som formidles av sosialarbeiderstudentene i studien til Jensen og Fossetøl (2005, s. 23-24). Det første sitatet er hentet fra Norge. Her er det Heidi som jobber i barnevernet som beskriver sin vei inn i sosialt arbeid:

Jeg skjønnte ikke hvorfor jeg begynte på handel og kontor for det har vel egentlig ligget i meg bestandig, at jeg har lyst til å jobbe med enten narkomane eller vanskeligstilte barn. (...) Det var bare «yes» med en gang. (...) Det var bare riktig. Det var, da bare kjente jeg det var riktig det jeg var begynt på. Så det var den der, for de svake, for de følte... har jeg alltid hatt et hjerte for. Så det var liksom sånn innafra, da.

Neste sosialarbeider er Jackie som jobber i et sosialt entreprenørskap i California. Hun forteller også engasjert om et ønske som har vært i henne fra hun var liten. Av sosialarbeiderne som er intervjuet i denne studien er hun den som har minst erfaring som saksbehandler eller miljøterapeut. Jackie har derimot mange års erfaring med å jobbe for å oppnå strukturell endring. Hun ønsker å stå opp for de underprivilegerte i samfunnet:

And like ever since I was little, I felt like I wanted to help the underdog, the person that was not privileged. My parents are migrants from Mexico, so seeing that they had to struggle to make things work and work really hard, I felt like I'm the same way. I like to struggle, to make things work and don't stop working hard because if you stop working hard then nothing happens. So with that kind of mentality just to see like social justice, you know. We've been fighting for social justice since forever, I thought I should have been born in like the 40s and 50s so I could be in the 60s civil rights, but no. The same fight is still happening now. So I'm born in the right generation. So I feel like I've always been privileged to have an opportunity to work, to help the poor. Because if the poor are not getting food or a place to sleep, or they don't have the basic needs covered, how are they going to be able to be in school? How would they be able to get a job, how would they move to get the training, you know? So that's my focus, that's my life purpose.

Jeg har her presentert to sosialarbeidere som forteller om et ønske om å hjelpe som kommer «innenfra». Bourdieus habitusbegrep kan benyttes som forklaring på denne opplevelsen av at yrkesvalg føles selvfølgelig og riktig (Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 35-36). Jackie og Heidi får stå som representanter for sosialarbeidere hvor omsorg, rettferdighetssans og ønske om å hjelpe synes inkorporert i deres habitus. Beskrivelsen av et ønske som kommer innenfra passer fint sammen med beskrivelsen av habitus som kunnskap som sitter i ryggmargen. Slik ryggmargen er en vital kroppsdel mennesket ikke kan leve uten, kommer vi heller ikke utenom å være bærere av habitus. Sosialarbeiderne tegner et bilde av en livsverden hvor det er meningsfylt å jobbe for å bedre vilkårene for de svakeste i samfunnet (Aakvaag, 2008, s. 176-177). Ønsket er *i* dem, og ikke til å komme utenom.

7.2 Første funn - kjennskap til handlingsmønstre i individet og dets nære relasjoner

Dette funnet omhandler mønstre som utspinner seg i nære relasjoner og i individet. Første underkategori vies til «oppdagelsesarbeidet» som fremstår som verdifullt og motiverende i seg selv. Kategorien bærer preg av kvaliteter ved det undersøkende arbeidet og møtet mellom sosialarbeider og bruker.

7.2.1 Detektivarbeid og skattejakt

Etterhvert som jeg foretok intervjuer skapte det seg et bilde av de ulike sosialarbeiderne med hatt og forstørrelsesglass i Sherlock Holmes-stil. Flere ga beskrivelser som for meg minner om detektivarbeid. Saker som skal dykkes ned i, nøstes opp og undersøkes. Oppklaringsarbeidet fremstod som motiverende i seg selv. Leira benytter seg av samme metafor i arbeidet med å finne sammenhengen mellom følelsesuttrykk og bakenforliggende årsaker. Hun bruker også metaforen om «den forsvunne diamant» i arbeidet med å finne barnets forsvunne selvtillit (Leira, 2003, s. 13, 21, 81, 90).

I første omgang ser sosialarbeideren konsekvenser og symptomer. Symptomene gir viktige ledetråder og kan være den utløsende faktoren for at individer søker og får hjelp. Symptomene blir en ressurs (Leira, 2003, s. 81). Detektivarbeidet starter når sosialarbeideren forsøker å finne ut hva som kan være en eller flere underliggende faktorer. Detektivarbeidet bærer også preg av skattejakt, en søken etter det gode og det ressurssterke. Heidi jobber med undersøkelser i barnevernet og beskriver hvorfor hun trives med arbeidet:

En ny sak og nye muligheter og nye oppgaver, og jeg tror det passer seg mitt temperament. At det blir, det blir veldig sånn intensivt. Når du får en ny undersøkelse så jobber du veldig intensivt og mye møter og treffpunkter med familien. (...) Så skal du tenke hva er bekymringen her og prøve å liksom få et bilde av det. Kan vi virkelig hjelpe den familien eller skal vi henlegge eller skal, hva skal vi, hva handler det om? Så jeg synes det er spennende.

Heidi forteller videre om å undersøke saker hvor hun opplever lite kontakt mellom foreldre og barn. Hun beskriver de bakenforliggende årsakene som komplekse:

(...) prøve å nøste opp i hva er hm, hva er liksom problemet og hva er forstyrrelsen som hvorfor, hvorfor er det vanskelig å koble seg på der. Men det kan man jo skjønne hvis man har mange problemer ikke sant, med økonomi så er de jo så stressa av det da, så er det så vanskelig å ha fokus på barnet. Ja, så er det jo noen da, som ikke klarer det, rett og slett klarer de det ikke fordi de er så omsorgssvikta

selv. Mange som har vært i barneverntjenesten selv og hatt, det er jo mange ganger hvor jeg liksom får jo bare vondt av de foreldrene ikke sant, og kan på en måte forstå at de ikke klarer oppgaven. Også vil jeg så gjerne, og så er det ikke så lett likevel. Så det er en stor jobb for de, en krevende jobb å endre, hva skal jeg si, endre fokuset eller koble seg på barnet.

Heidi beskriver hennes arbeid i undersøkende enhet som en navigasjon i det mulifaktorielle. Det er sjelden én faktor som gjør at en familie strever, det er summen av flere utfordringer som danner en tilstand av kaos og utilstrekkelighet for foreldrene. Heidi forteller om hvordan hun møter foreldre som selv har vært i kontakt med barnevernet som barn og har opplevd omsorgssvikt fra sine foreldre: et handlingsmønster som repeterer seg selv. Habitusbegrepet (Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 35-36) kan benyttes som forståelsesramme for Heidis skildringer av å se overarbeidede foreldre som «ikke klarer det fordi de er så omsorgssvikta selv». Foreldrene kan med Bourdieus briller ses å mangle «ryggmargsrefleksen» for godt foreldreskap. Blumers syn på at mennesket på tross av refleksivitet internaliserer kulturelle normer og rolleforventninger kan også benyttes (Aakvaag, 2008, s. 69-70; Blumer, 1986, s. 74-75). Mennesker deltar i regelmessige interaksjoner som blir rutinemessige og det utvikles mønstre. Foreldrenes kreativitet og refleksivitet kan synes å «drukne» under flerfasetterte utfordringer. Istedenfor å make kreative handlinger for å skape endring opprettholdes kaoset.

Statsborgerskapstankegangen er en annen innfallsvinkel, spesielt til hvorfor utfordringene får utvikle seg over tid. Det gjelder også ideen om holdningsbarrierer som vanskeliggjør tilgangen til hjelpeapparatet. For å oppnå et fullverdig statsborgerskap med tilgang til alle rettigheter trengs bekreftelse og innpass fra omgivelsene (Glenn, 2011, s. 3). Å ikke mestre foreldrerollen og bli fratatt omsorgen for barn som følge av dette kan sies å være tabubelagt. Vi liker ikke å snakke om det, og temaet er vanskelig å nærme seg i samtalen. En forelder som ikke lenger har omsorgsretten til sine barn kan oppleve fordømmelse fra omgivelsene. Selve frykten for fordømmelse kan utløse beskyttelsesmekanismer med isolasjon som konsekvens. Foreldrene blir en minoritet og står i fare for å oppleve å miste hele eller deler av sitt subjektive statsborgerskap.

Holdningsbarrierer hos foreldrene selv kan vanskeliggjøre tilgangen til hjelpeapparatet (Baker & Williams, 2016, s. 127). Tidligere erfaringer med barnevernet kan gi grobunn for tillit eller mistillit. Dersom en forelder har mistillit til barnevernets arbeid vil terskelen for å oppsøke dem på et tidlig stadium for hjelp, være høy. Terskelen vil også være høy for å møte barnevernet på et senere tidspunkt, da frykten for å «miste barna» er manifestert.

Jeg har her belyst noe av kjennskapen Heidi uttrykker å ha til faktorer som hindrer godt familieliv. Hennes kunnskap og erfaring fungerer som forståelsesramme i undersøkelsesarbeidet. Hun har kommet forbi det punktet som sosialarbeiderstudentene etterlyser (Jensen & Fossetøl, 2005, s. 27). Hennes erfaring gir en robust kjennskap til hvordan omkringliggende faktorer virker inn i menneskers liv. Hennes forståelse for hvor kompleks en sak kan være gir henne omsorg for foreldrene hun møter. Hun har sett hvordan foreldre lider og strever. Erfaringen hennes gir selvtillit og mestring i arbeidet. Samtidig vil jeg hevde at erfaringen bidrar som en motivasjonsfaktor til å holde henne i arbeidet: hun vet at med sin kunnskap og erfaring som igjen danner forståelse og omsorg kan hun bidra til å oppdage vansker, og trygge barns barndom. Gir hun seg nå vil kanskje vanskene forbli uoppdaget.

Noen av de intervjuede studentene i Jensen og Fossetøls studie oppgir spenning som motivasjon for å bli sosialarbeider (2005, s. 21). Denne motivasjonsfaktoren finner vi igjen i Heidis uttalelser. Det undersøkende arbeidet er intensivt og spennende. Samtidig innebærer undersøkelsene hyppig kontakt med familiene, de det faktisk gjelder. Vi skal videre se hvordan enda en sosialarbeider i likhet med Heidi finner drivkraft i det undersøkende arbeidet.

Ann var vår aller første informant. Hun har mange års erfaring og jobber psykoterapeutisk med tidligere gjengmedlemmer i Los Angeles. Slik forteller hun om arbeidet sitt og om oppdagelsesreisen hun får begi seg ut på sammen med sine klienter:

We`re all about helping people to grow, helping people to discover parts of themselves that they maybe didn`t get to know yet, because they didn`t have the time or space to discover their creativity, their intelligence, who they are. Cause

when you join a gang, that becomes a large part of their identity. (...) the first goal is to develop some trust, and then, you know, find out what's important to them. Find out what their strengths are, find out what they're interested in, they might not know what they're interested in. You know, if you have a certain kind of life, you maybe didn't get any choices, so you don't know. (...) You might not know what your favorite colors or foods are, if nobody ever gave you freedom to choose. (...) So if you think about it, when you've been incarcerated and/or addicted to substance, you haven't had the chance to do a regular growth and development, right? If you are locked up for all your teenage years, you haven't been dating, you haven't been getting to know girls, you haven't been finding out what subjects you're interested in, you haven't been playing sports maybe, you know so there's a lot of repair and uhm, catching up, that maybe can happen.

Hun beskriver hvordan voksne mennesker som har brutt båndene til en gjeng kan kjenne på usikkerhet når de innser at de selv kan og må bestemme over eget liv. Selv de mest hverdagslige ting som yndlingsmat må utforskes. Den nye friheten utenfor gjengen er skummel når konsekvensen er å bryte med det kjente. Til gjengjeld oppstår en mulighet til å bli kjent med seg selv.

Bourdieu's sosiale felt gjør seg straks gjeldende: i intervjuet med Ann får vi innsikt i en subkultur, et sosialt felt, hvor den feltspesifikke kapitalen baseres på troskap til gjengen (1999, s. 99-100). Gjengene forventer total tilhørighet og en identitet hvor individet ser gjengens overlevelse som viktigere enn seg selv og eget liv. Gjengen har gjerne en eller flere ytre fiender, som oftest i form av rivaliserende gjenger. Ann forteller om hvordan mange først i terapirommet i samtale med henne begynner å reflektere over egne preferanser, ønsker og hva de foretrekker eller ikke liker.

I følge informantene i denne studien springer gjengene i Los Angeles-området stort sett ut fra marginaliserte samfunn. Barn vokser opp i familier som tilhører gjenger og det er forventet at de følger i foreldrenes fotspor. Områdene som fosterer flest gjengmedlemmer kan med Bourdieus forståelsesramme beskrives som kapitalfattige. Dette er lokalsamfunn og enkeltmennesker som opplever å leve i det nedre sjiktet av det sosiale

rom (Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 34). I stedet for å ta opp den tilsynelatende umulige kampen om økt kapital dannes sosiale felt som skaper tilhørighet, men også høy grad av indre justis og kontroll. Dette er en arena hvor gruppen selv setter standarden for gjeldene kapital.

I Habermas systemperspektiv dannes sosiale mønstre i samfunnet som aktørene ikke er vår på at finnes, eller er klar over at de er medprodusenter av. To samfunnsmessige forhold regnes av Habermas som spesielt viktig for opprettholdelse av det sosiale systemet: samfunnets evne til materiell tilpasning og styring. Det vil si produksjon av varer og tjenester og samsvar med befolkningens økonomiske behov, og hvordan samfunnet koordinerer og fordeler ressurser, samt møter ytre utfordringer. Sammen regnes forholdene som samfunnets materielle reproduksjon (Aakvaag, 2008, s. 180). Hva gjelder koordinering og fordeling av ressurser kommer områdene med hyppig gjengrekruttering dårlig ut. Ressursfordelingen oppleves skjev og medlemmene i de aktuelle lokalsamfunnene får ikke beskyttelse av storsamfunnet, men behandles snarere som en trussel. I de marginaliserte lokalsamfunnene skapes grobunn for kreative løsninger i form av dannelse av sosiale felt hvor deltakerne selv bestemmer gjeldende kapital: gjengmiljøer (Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 34; Bourdieu, 1999, s. 99-100).

Habermas hevder videre at aktørenes kommunikative handling er avhengig av eksisterende kultur og vice versa. Aktørenes liknende livsverden med delt forståelse av situasjon bidrar til reproduksjon av holdninger og handlinger. Gjengene kan dermed sies å reproduseres både av det sosiale rom som utøver makt ved å holde fattige områder fattige og av gjengmedlemmene selv gjennom kommunikativ handling (Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 34; Aakvaag, 2008, s. 177-178).

Likevel erfarer Ann hver dag menneskets evne til refleksivitet og kompetanse til å bryte vante mønstre (Blumer, 1986, s. 62-64). Organisasjonen hun jobber for finnes nettopp for de menneskene som tar seg selv ut av en sosial sammenheng og søker mot en ny tilhørighet. Slik hun fremstiller arbeidet sitt oppleves det som et privilegium å få være i rommet sammen med mennesker som igjen og igjen får nye åpenbaringer om seg selv. Ann beskriver en nærhet til brukernes kropp og sjel som av sosialarbeiderne uttrykkes

som verdifull og motiverende. Hennes kunnskap om gjengmiljøet og preforholdene som fører til gjenglivet er avgjørende for dette. Kunnskapen gjør henne kompetent og hun møter brukerne med forståelse og omsorg fremfor fordømmelse og redsel.

De tidligere gjengmedlemmene kan sies å ha levd i en tilstand av formelt statsborgerskap (Glenn, 2011, s. 1). Kanskje begynte dette allerede før gjengtiden og er nettopp årsaken til å søke mot en gjeng og dens tilhørighet. Å tre ut av gjengen kan ses som et skritt mot å søke samfunnets tillatelse til å oppnå et subjektivt statsborgerskap. For å oppnå et godt liv utenfor gjengens rammer trenger individet å jobbe med seg selv, ja, finne seg selv. Dette er også kjernen i organisasjonen Ann jobber for. De tidligere gjengmedlemmene får lønn for arbeidet de utfører hos organisasjonen: de jobber hardt, de jobber med seg selv. Individenes evne og vilje til å oppnå endring kan ses som faktoren som vedlikeholder sosialarbeiderens drivkraft over tid.

7.2.2 Tanke, følelse og handling - å bryte vonde mønstre for å oppnå et godt hverdagsliv

I intervjuene fikk jeg også høre historier om hvordan mønstre foregår på innsiden av hvert enkelt individ og at mønstrene kan brytes:

Ehm, hadde en jente som begynte på kurs nå nylig. Eh, drevet mye med selvskading. Når hun kom på informasjonsmøte og hørte hva dette gikk ut på, at hun nå kunne lære seg om tanke, følelse, handling, lære seg om tankemønstre, jobbe med ressurser, ikke snakke om fortid, fokusere på det – altså alle disse stikkordene, og du så hun lyste opp i stolen på det informasjonsmøtet. Hun har sagt nå i etterkant at etter det møtet så har hun ikke skada seg, og det er første gang på mange år. Fra den dagen hun satt og hørte om programmet så ble hun så motivert at hun har ikke skada seg siden.

Sitatet over er hentet fra intervjuet med Stine. Ungdommene hun møter i sitt daglige arbeid ønsker endring. Det samlede begrepet som benyttes for å beskrive hennes klienter er unge i utenforskap. Utenforskap vil si at de ikke er i jobb, utdanning eller annen opplæring. Mangel på faste møtesteder som jobb og skole fører for mange til stor grad

av isolasjon og begrensede sosiale nettverk. Stine jobber for å bryte mønstre for tankefølelse-handling i hver ungdom som deltar på kursene. For jenta det fortelles om her var kunnskapen om at hun kunne lære seg å bryte mønstrene sine nok til å motivere henne til endring – hun stoppet med selvskadingen.

Stine jobber for å endre unge menneskers selvoppfatning. I følge Leira hjelper begrepet selvoppfatning til å gi oppmerksomhet til brukerens indre dialog. Hun forstår selvoppfatningen som emosjonell og kognitiv på bakgrunn av sosial relasjon i en historisk kontekst (Leira, 2003, s. 22). Selvoppfatning er samtalen vi holder med oss selv og som inneholder hva vi synes om oss selv og handlingene vi velger. En god selvoppfatning vil gi seg utslag i pågangsmot og tro på egne evner, berettigelse og plass i sosiale sammenhenger. Et menneske med en dårlig selvoppfatning og som forakter seg selv blir motløs, inaktiv og selvdestruktiv (Leira, 2003, s. 22). «Derfor ser jeg kampen i selvoppfatningen som en helt grunnleggende drivkraft [hos hjelpere]» (Leira, 2003, s. 13).

Thomas Nordahl betrakter mennesket som «handlende, villende individer som ønsker å skape mening i sin tilværelse», og at omgivelsene og situasjonene mennesket er en del av både er begrensende og mulighetsskapende for hvordan individet oppfatter seg selv og derigjennom handler (Nordahl, 2010, s. 13-14). Ikke ulikt Leira ser han handlinger som et resultat av hvordan vi ser oss selv. De to har et interaksjonistisk bilde på selvoppfattelse. Symbolsk interaksjonisme søker å forklare samhandling gjennom å se på hvilken mening aktøren legger i handlinger. Stine ser ungdommene som kreative og refleksive i tråd med Blumer (1986, s. 62-64). Jeg tolker det som at ungdommenes kreativitet «ligger i dvale», de trenger påminnelse om, og øvelse i å benytte seg av kreative evner til å løse utfordringer. Ungdommene kan beskrives som å ha stivnet i sine løsningsvalg.

Jenta fra sitatet over har en historie som selvdestruktiv, hun selvskader. Stine jobber med en overbevisning om at unge mennesker kan ta kontroll over vante mønstre og skape nye. Slik formulerer hun hvordan hun ser på mennesket:

Mennesker er hele, naturlige, ressurssterke og kreative. Eh, og at ingen er, altså det er ikke noe som har gått i stykker som vi skal reparere, vi som jobber. De er

allerede friske i seg selv. Også trenger de noen verktøy for å fungere bedre i hverdagen som vi kan tilby.

Stine er opptatt av hvor vi lett vi tyr til medisinerer av barn og unge. Hun mener hjelpeapparatet handler instrumentelt fremfor å samhandle med unge som strever (Røkenes, 2006, s. 15). Hennes erfaring er at ungdommene som går inn hennes dør har en dårlig selvoppfatning og en nedbrytende indre dialog. Hun har også erfart gang på gang at ungdom kan endre sine tankebaner ved hjelp av kunnskap om hvordan. Ungdommene kan lære seg grep for å styre tanker, følelse og påfølgende handlinger. Det er motiverende og styrkende for henne å se at arbeidet gir resultater. Gjentakende, god effekt av tiltak forsterker motivasjonen til å fortsette dette arbeidet. Stine gir uttrykk for å oppleve mestring. Hun kjenner seg kapabel til å skape endring i unge individer.

7.2.3 Det friske – å finne og opprettholde det som er godt og sette individet i stand til å leve

I flere av intervjuene snakker sosialarbeiderne om det menneskelige, det naturlige, de gode egenskapene og verdiene til brukerne. Jevnt over gjennomsyres innsamlet materiale av en søken etter ressursene i individet. Her ser vi igjen tegn på skattejakt: å oppdage og bevare det som brukeren liker, trives med og som gjør livet godt. Sosialarbeiderne uttrykker et ønske om å finne og fremelske det friske. En nedadgående spiral kan snus og skape vekst som gir trivsel og fremtidstro. Sosialarbeiderstudentene i Jensen og Fossetøls undersøkelse savner dette løsningsorienterte, positive fokuset i utdanningen (2005, s. 26). Susan som jobber terapeutisk med mennesker med psykiske lidelser forteller om samarbeidet med brukerne:

Let's develop the, you know, the meaningful roles in your life and figure out what you are passionate about, and let's work with that. Let's focus on you being an amazing person and having an amazing life.

Susan jakter på menneskets kvaliteter. Hun kan ikke leve livet for dem som kommer til henne for samtale. Hun kan derimot bidra til den andres mestring av situasjoner og roller som er meningsfulle og som gir livskvalitet. En psykisk lidelse behøver ikke å hindre et

menneske fra gode opplevelser og mestring. Stine har også dette positive synet på mennesket som normaliserer fremfor å sykliggjøre. Slik formulerer hun seg om kurset som en gruppeaktivitet:

Dette med at det er i gruppe også mener vi har en veldig, veldig god effekt. Da får de vært med jevnaldrende som sitter i samme situasjon og kjenner at de faktisk er ganske menneskelige, for det er det alle sier når de kommer inn «jeg er annerledes, ingen forstår meg». Det slår ikke feil. Og etter å ha gått igjennom programmet så ser de jo at de er menneskelige. Det de kjenner på er menneskelig.

Flere av ungdommene har opplevd isolasjon før de deltar på kurset. De har utviklet en forståelse av seg selv som annerledes. I møte med de andre kursdeltakerne, eller med ved hjelp av Habermas og Blumer: i møte mellom livsverdenene oppstår innsikt (Aakvaag, 2008, s. 67, 176-177). Den enkelte ungdom er ikke likevel så annerledes, «så ser de jo at de er menneskelige». Blumer hevder at det først er i samtale med andre at vi blir oppmerksomme på oss selv. Ved å ta den andres perspektiv og vurdere hvordan den andre vil motta det jeg formidler får jeg avstand nok til å se meg selv (Blumer, 1986, s. 12-13). Språket er avgjørende virkemiddel da ord og uttrykk har samme meningsinnhold for samtalepartnere og slik gir mulighet til å forutsi hvordan den andre vil reagere. Språket og samtalen benyttes flittig underveis i kurset. Ungdommene øver på å formulere seg og beskrive følelsene sine høyt. Å sette ord på følelser og tanker hjelper ungdommene til å reflektere over dem. Blumer beskriver språket som tankens redskap. Ved å formulere og uttrykke følelser med ord gir ungdommene tanken en større verktøykasse (Aakvaag, 2008, 66-67).

Blumer hevder også at aktørene kan forandre etablerte sosiale mønstre og revidere sosiale forventninger. Her eksemplifiseres dette gjennom en fortelling fortalt av Stine:

Også hadde vi et eksempel nå nylig i en gruppe hvor det var en gutt som har sittet hjemme i ja, to år. Sittet hjemme og gamet rett og slett, eh, veldig liten selvtillit. Kommer inn og sier det selv også at han mangler selvfølelse, mangler tro på at han har noen som helst i en sosial setting å gjøre. Kjenner seg verdiløs. Kjenner at han

er til bry. Det er hans opplevelse av det, når han begynner på programmet. Etter en uke, det gikk så fort med han, for noen går det raskere. Han blomstra, han var da den mest utadvendte på det programmet etter dag fem da, eller første uke. Han brukte masse humor, tok stor plass i gruppa ved å dele, ved å være raus, og du så hele uttrykket hans bare gnistra av selvtillit. Og han smilte og han sa det selv også at han kjente at han var akkurat like viktig som de andre. Mye latter og da han skulle si etter første uke, hva han var stolt av, så sa han at «jeg er så stolt over at jeg for første gang på to år skal ha en ordentlig helg» og det gjorde så inntrykk på meg. (...) Men det var måten han sa det på, han var så stolt av, og gleda seg så til en helg.

Blumer interesserer seg for det som foregår mellom mennesker når vi møter hverandre ansikt til ansikt (Aakvaag, 2008, s. 64, 68). Mennesker utvikler gjennom språk og fortolkning av symboler meningsfullhet og refleksivitet. Gutten i eksempelet over får gjennom møtet med de andre raskt en ny meningsfullhet. Han klarer å benytte seg annerledes av sin refleksivitet, han ser seg selv som en bidragsyter, en det er verdt å lytte til. Han har på kort tid klart å *lage et godt* mønster i sin hverdag, han har skapt forskjell på hverdag og helg. I møte med de andre kursdeltakerne ser han seg selv annerledes enn han gjorde tidligere. Dette bekrefter Blumers forståelse av menneskemøter som avgjørende, og at det er i møte med den andre vi ser oss selv.

I både California og Norge jobbes det aktivt for at enkeltaktører skal settes i stand til å leve livet sitt selv. Sosialarbeiderne ønsker å se autonome individer. Susan viser hvordan hun gjennom de gode spørsmålene vil få den andre til å tenke og finne svar for eget liv:

So it's how to ehm, not tell people what to do or how to do it, but help people guide, you know, guide people in figuring out what are the alternatives, right? And how to guide, right? And meeting them where they're at, so if they are coming in high and they are not a disruption ahm, and they are having a really difficult time, and they are at the verge of losing their housing, it's not telling them they have to stop using to maintain their housing. It's like how are things working out with how you are choosing to, in the choices you are making now? And then letting the person figure out for themselves through guidance, finding those answers, right?

So there is more of an engagement into «I'm the driver of my own life». And then we learn how to steer the car in a way that's gonna get me on the highway, that gets me to where I want to be versus all the little streets that are dead ends.

Susan beskriver et samarbeid mellom seg selv og den andre hvor hun kan bidra til den andres refleksivitetsøvelse. I menneskemøtet mellom sosialarbeider og bruker får brukeren anledning til å se seg selv gjennom den andre (Blumer, 1986, s. 12.13). Ved å svare på spørsmål knyttet til eget liv og ønsker, oppnås refleksivitet og mestring. Stines filosofi er lik Susans:

Det er en annen måte som jeg liker veldig godt å jobbe på, det at jeg kommer ikke med noe svar til noen. Jeg har ikke noe svar for noen. Eh, hvordan jeg lever eller altså det, det er hver og en av de som sitter i rommet som har svar på hvordan, hva som er best for de og hva slags liv de ønsker å leve. Også er det jobben min å stille de gode spørsmåla.

Stine uttrykker noe av det samme som Susan: hun ønsker å være en katalysator for ungdommenes oppøvelse i refleksivitet (Blumer, 1986, s. 12-15). Begge stiller brukerne ansvarlige for, og vil istandsette dem til, å leve egne liv. Slik jeg tolker har Stine og Susan opplevelsen av å lykkes. De har funnet arbeidsmåter som gir resultater. Å kjenne gledesfølelsen, og å være med på oppturene motiverer dem til å bli i yrket.

7.2.4 Oppsummering

Kategorien «Kjennskap til handlingsmønstre i individet og dets nære relasjoner» omhandler noen av informantenes undersøkende og relasjonelle arbeid. Funnet belyser hvordan sosialarbeideres nysgjerrighet og oppklaringslyst gir dem motivasjon i arbeidet. Heidi og Ann jobber på hvert sitt vis undersøkende. Heidi jobber med undersøkelser i barnevernet og søker etter å finne kilden til strevende familiers symptomer. Anns jobb i terapirommet består i å oppdage hvem den andre er, sammen med den andre. Ved å gå inn i den andres situasjon får sosialarbeideren kjennskap til hvordan multifaktorielle utfordringer fortøner seg. Utfordringene som beskrives er forsøkt belyst ved å benytte Glenns teori om statsborgerskap, Bourdieus felt og habitusbegrep og Habermas

forståelse av sosial reproduksjon. Det undersøkende, undrende, oppklarende arbeidet oppleves både spennende og intimt. Å få innblikk i den andres livsverden oppleves som et privilegium. Ved å gå inn i brukerens situasjon får sosialarbeideren innblikk i det vanskelige, men også det gode, det ressurssterke som kan videreutvikles. Sitatene som er hentet fra intervjuet med Stine viser sosialarbeidernes arbeid med vonde mønstre som utvikler seg i individet. Sammen med Susan står hun som en sterk representant for sosialarbeidernes ønske om å istandsette den andre til å leve eget liv godt.

Sosialarbeiderne som er intervjuet til denne avhandlingen viser gjennom historiene de velger å dele, å ha et positivt menneskesyn. Med det menes at de har tro på individets ressurser og mulighet til å lykkes. Jeg opplever at sosialarbeiderne finner glede og arbeidsmotivasjon i å oppdage og foredle brukernes evner og ressurser sammen med den andre. De ser klientenes kreative, refleksive potensiale i tråd med symbolsk interaksjonisme. Ann og Heidi jobber for å endre den andres selvoppfatning, ikke ulikt Leiras betraktninger om sosialarbeiderens kamp for den gode selvoppfattelsen som en grunnleggende drivkraft (Leira, 2003, s. 13). Det undersøkende arbeidet gir erfaringsbasert kunnskap om brukernes tilværelse og kontekst. I andre rekke gir denne inngående kunnskapen sosialarbeiderne drivkraft til å fortsette. Dette skal vi se nærmere på i neste funn.

7.3 Andre funn - forståelse for den komplekse helhet

7.3.1 Melikas fortelling om glasstaket

Sosialarbeidernes inngående kunnskap i brukernes liv og situasjon gir dem empati og forståelse. Jeg tolker deres empati som en viktig kilde til motivasjon til å forbli i yrket. Nå skal vi se eksempler fra hvordan to sosialarbeidere viser dyptgående kunnskap til deres klienters situasjon. De beskriver utfordringer som ligger mellom, og som en konsekvens av møtet mellom samfunn og individ, struktur og aktør. Brukernes handlinger og handlingens konsekvenser i de strukturelle rammene veves inn i hverandre og skaper et sammenfiltret nett hvor det ene forsterker det andre. En av dem som peker på dette er Melika. Hun er gründeren bak et tiltak som gir innvandrerkvinner i Norge

ferdighetstrening for å komme i jobb. Her er svaret hennes på hvorfor det sosiale entreprenørskapet primært er for kvinner:

Som utenlandsk familie, du kjenner ikke noe kultur og alt dette der. Si du har en mann, du har barn, du kommer til nytt land. Når du kommer i rommet, du har gulvet, du har taket. Du kommer inn, ikke sant. Siden du har barn og kommer fra en kultur hvor det er mest kvinner som skal ta av ting som skjer hjemme. Mens menn skal gå ut å tjene penger. Det som skjer er at du blir sittende hjemme. For å lage mat, for å produsere barn. (...). Passe på barna, gi de omsorg, kjærlighet, skape varmt hjem. Mannen kommer hjem helt sliten, skal du gi ham alt oppmerksomhet (...). Mens du har fortsatt taket av, la oss si at det er glass, da. Og det blir ikke så enkelt for deg så lenge du har sittet hjemme. Du blir ikke sett, du mister etter hvert den selvtilliten du hadde, den troen på deg selv, og da blir du plutselig liggende på gulvet. At du har ikke noe krefter til å knuse det glasset som er over deg og komme deg ut. Og det verste er at du ikke kan språket en gang. Kommer du ut, men hvem skal du snakke med? Du klarer ikke å kommunisere, du kan ikke det. Mens mennene, når de kommer inn, de vet at de kommer fra en kultur, at det er du som skal komme med mat på bordet. (...) Og da med en gang treffer de det glasset og det glasset knuses. (...) Han har høyere utdanning fra sitt land, men får en jobb som renholder her, og så tenker han «Gud, åtte år utdanning, seks år utdanning, alt blir kastet og nå sitter jeg og vasker gulvet, hva er det som har skjedd med meg? Og hva er det som folk ser på meg som en som ikke kan noe». Da blir det bare sorg og vondt. Men han klarer ikke å vise til folk som er på jobb sammen med han, han må smile han må vise seg at han er motivert og vil beholde jobben. Men kommer hjem, da blir det helt en annen ting, det blir helt en annen person fordi alt det smerte som han har hatt der ute, kommer hjem og det går utover kvinne. Og det går utover barn. Og vi vet det, det er mange som blir slått av mennene sine hjemme, og de tør ikke å si noe. For de vet ikke hva skjer hvis de sier det. (...) Det er derfor jeg valgte kvinner. Jeg bare tenkte siden jeg hørte på de kursene,

jeg hørte mennene og. Men jeg hørte mennene var veldig sånn at ja, ja, kan gjøre det. Og de mennene de dro på kafeer og drakk kaffe med sine venner som var fra samme land, og det var enkelt for dem, De spilte fotball sammen, men kona skulle gå til for eksempel svømmebasseng. Der kan du ikke gå, hvorfor? Det er menn der. (V: mmm, så de blir isolert.) Det er det. Det var det som var egentlig grunnen. Hjelp dem å knuse det taket.

Ved å skape et bilde av en kvinne i et hus med glasstak formidler Melika følelsen og konsekvensene av isolasjon. Mønsteret hun beskriver fører til at innvandrerkvinner som kommer til Norge mister troen på seg selv og egne evner. Stadig nye hindre holder dem tilbake. Forventninger om å ta vare på barn og hus, mangel på nettverk og språkkunnskaper som fører til tap av selvtillit. Hun beskriver også mannens møte med det norske arbeidsmarkedet og hvordan opplevelsen av å tape status får ringvirkninger for familielivet. Doxa legger føringer for kjønnes forventede adferd (Leira, 2003, s. 63). Gjennom mange år som rådgiver har Melika sett mønstrene gjenta seg. Hun ønsker å gi kvinnene kraft til å bryte glasstaket. For å få til det, er det i følge Melika nødvending med språktrening, nettverk og en arbeidsplass som forstår, og som legger til rette.

Melika skisserer et sosialt felt når hun beskriver situasjonen til innvandrerkvinnen under glasstaket (Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 34). Svært generelt kan vi si at hun beskriver et sosialt felt hvor mange innvandrerkvinner befinner seg. Den feltspesifikke kapitalen som består i å holde hjemmet i orden, lage middag, passe barn og gi omsorg til en sliten og statusdeprivert mann fører til utfordringer i møtet med samfunnet utenfor husets vegger og tak. Den feltspesifikke kapitalen til innvandrerkvinnen, slik Melika beskriver det, samsvarer ikke med gjeldende kapital i det sosiale rommet. I tillegg har kvinnen en språklig utfordring som fungerer som et hinder for deltagelse og tilgang til tjenester.

Kvinnen Melika viser til klarer til tross for alle hinder og kulturelle forventninger til slutt å knuse glasstaket. Blumer ville sagt at hun forholder seg refleksivt til omstendighetene og ender med å handle selvstendig og fritt (Aakvaag, 2008, s. 68). Blumer er av den oppfattelse at uavhengige faktorer som kjønn og klasses tilhørighet ikke er avhengige variabler i aktørens handling, men spiller inn i aktørens refleksjon i vurderingen av

handlingsalternativ. Melika virker derimot til å helle mot kjønn som en så sterk sosiokulturell faktor at den nesten er å regne som en avhengig variabel. Utfordringene kvinner møter beskrives som kjønnete forventninger (Aakvaag, 2008, s. 206). Bourdieu hevder at sosialt kjønn, opplæringen i hvordan vi kler og oppfører oss «tenderer mot å skrive forskjellen på kjønnene inn i kroppen» (Bourdieu, 1999, s. 147). Denne oppfattelsen av at kjønnete forventninger er kroppsliggjort kan belyse hvorfor det tar lang tid før kvinnen knuser glasstaket og bryter med inkorporerte, sosiale forventninger.

De ulike forventningene til kjønnene skaper et hierarki hvor inngangsporten til innflytelse, høye lønninger og selvbestemmelse i hovedsak er å finne på arenaer som domineres av menn (Aakvaag, 2008, s. 206). En kan argumentere for at for hver enkelt kvinne som føler på isolasjon og minkende selvtillit kan oppleve kjønn som en uavhengig variabel like sterk som noen annen. Det kan virke slik for Melika da hun forteller at mange menn opplever å tape status, men at de på tross av dette, i kraft av å være menn, har et tilgjengelig nettverk utenfor hjemmet. Med Blumers handlingsbegrep synes det at Melika definerer situasjonen som uholdbar for kvinnene dette gjelder. For henne blir det meningsfullt å handle for å skape endring (Aakvaag, 2008, 67). Hun ønsker å se kvinnene tilegne seg gyldig kapital utenfor sitt sosiale felt slik mannen ser seg i stand til. Gjennom språktrening og utvikling av ferdigheter kan kvinnene få jobb som gir nettverk, tilhørighet og mestring. Denne oppadgående spiralen vil gi kvinnene en ny plassering i det sosiale rommet (Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 34).

En sterk drivkraft hos Melika er også at hun selv har erfart hvordan arbeidsledighet føles og hvilken effekt det har på nettverk, selvtillit og følelsen av å bli usynlig. Hun opplevde at som innvandrerkvinne var arbeidsledigheten ekstra tøff. Som ny i Norge manglet hun et nettverk å hente støtte fra. Å få en jobb og kollegaer ble for henne ensbetydende med tilhørighet, vennskap og en meningsfylt hverdag. Under kommer et utdrag fra intervjuet med Melika hvor hun forteller om tiden som arbeidsløs:

Jeg følte at jeg blir ikke mer sett. Ehm, jeg blir bare en person som går til kjøpesenteret. Jeg går ut til å gå på en tur, men det er nesten få folk der. Og enten er de pensjonister eller de som er med barnevogner. For meg så føltes det at jeg

plutselig har kommet i en gruppe som, jeg tilhører ikke her i det hele tatt. Fordi de fleste som var som meg, de var på jobb. De timene som jeg skulle gå ut. Jeg kunne ikke avtale med noen på dagen fordi folk jobbet. Så det begynte å gjøre noe med meg, hele meg (...) Jeg ble mer og mer sånn, den ensomheten. Pluss det tok over meg slik at jeg tenkte mannen min kan ikke hjelpe meg heller. At jeg bare holdt til å nesten miste alt. Og tro meg, når jeg snakker om det, fortsatt får jeg klump i halsen.

Melikas erfaring med arbeidsledighet har gjort sterkt inntrykk på henne. Hun har ikke selv opplevd tilsvarende situasjon som kvinnen i historien om glasstaket. Hun kjente at hun som hadde flyttet alene til Norge som voksen manglet nettverk, og ønsket seg kollegaer og venner. Senere i intervjuet forteller hun om hvordan hun opplevde å bli forstått av saksbehandleren sin på NAV, fikk en kursplass hun egentlig var overkvalifisert til, men likevel ønsket seg, på grunn av den sosiale arenaen. Hun beskriver hvordan hun kjenner seg sett, føler tilhørighet og blir verdsatt. Hun avslutter fortellingen med «det var nesten som at (sukker lettet) jeg har fått alt!». Melika har kjent følgene av arbeidsledighet på egen kropp. Hun har også erfart hvordan det føles å endelig bli sett og bli tiltrodd arbeidsoppgaver.

Melika beskriver i sin fortelling om glasstaket et sosialt felt som er trangt og nærmest «fangende». Det står i kontrast til beskrivelsene av opphavet til gjengdannelse hvor feltkapitalen virker befriende for individet. I neste spiralmønster som beskrives kan vi også se hvordan feltspesifikk kapital fra et gjengmiljø ikke samsvarer med akseptert og statusgivende kapital i det sosiale rom. Historien viser hvordan aktørens handlinger i makrosystemet virker inn på mikronivå og en ung gutts fremtid. Valgene han tar fører til fengsling. Dommen vil for fremtiden gjøre det nærmest umulig for ham å få en jobb. Uten en inntekt vil han igjen stå i en vanskelig situasjon for å kunne ta gode valg.

7.3.2 Ambers fortelling om utsatte ungdommer

Den følgende historien er fortalt av Amber som er saksbehandler for ungdom som soner dommen sin i ungdomsfengsel. Hun har vokst opp i Los Angeles og beskriver det slik:

I grew up here in Los Angeles, born and raised, and uhm, I think just growing up within the communities, you know? The community that I grew up in, like a gang infested community with crime and violence and stuff. And I think, since I was little I always liked giving, and helping people.

Hun er den, sammen med Melika, som gir sterkest uttrykk for å ha kjent problematikken hun jobber med i eget liv og hverdag. Amber er den eneste av informantene som gir uttrykk for å være sliten. Hun jobber hardt og med tøffe saker. Historien hun her forteller kommer etter et spørsmål om hun har noen historier fra ungdommer eller hendelser som hun finner motiverende for videre arbeid:

I mean, I think the success stories are always so easy to talk about. You know, I think that uhm, the clients who do well, who go away to college. I got clients that I work with now that have, uhm, gone away to college, and you know they change their lives around they are no longer hanging out with their gang, and you know, they are being productive, they are working, they are going to school and really exposing themselves to different opportunities. But I think even the clients who don't do as well. I just got a letter from one of my clients, he is in prison now. I worked with him for about a year and a half, and he still ended up getting in trouble and he got sentenced to a twelve-year prison term. So he is twenty, and he is gonna do twelve years in prison. Uhm, for I think he was driving under the influence, he had a bullet proof vest, a girl with him, the girl got injured. It was like a bunch of different charges. But I think he wrote me a letter the other day thanking me for just working with him and giving him the opportunity to, to just know different things and, you know, he said, ahm, «I'm sorry I wasn't ready. I still make bad decisions». But even though he is in there, he still took the time to look back and thank me for what I did for him. So I think those stories are inspiring as well. You know, cause you planted the seed. Yes, he is gonna be in prison for twelve years which is a long time, but he'll always carry those tools and, you know, those uhm, how can we put it, ahm, maybe the tools and the resources so that when he does get out he can always think back like okay, when I was 19, what did me and my case worker work on? I don't know, she showed me how to go get an

ID from the DMV, she showed me how to navigate different systems and stuff, so.

(...)

T: mm. I can't imagine what it's like spending twelve years in a prison.

A: Right. Yeah.

T: That's quite overwhelming.

A: Yeah, and he's got a small child. His daughter is maybe like three or four, so just imagine in twelve years his daughter will be 18. That's just how broken the systems are, you know. And I think that's the perfect example of how him being a victim of his circumstances, you know. Him, his father abandoning him, his mom abusing him, uhm, him coming from a community with, you know, a lot of gang violence and stuff. Lack of resources so, you know, he has had so much complex trauma his whole life. So then he makes his own decisions that are not always the best, you know. We just like punish him more. I don't know like, trauma, just multiple layers, and then the prison system is more trauma and separation. So it's like, it's you know, kind of sad.

Denne historien gir oss innblikk i spiralenes konsekvenser. I følge sosialarbeideren har gutten opplevd traumer som barn. Han har blitt med i en gjeng og siden blitt tatt og fengslet for å kjøre i påvirket tilstand. Gjengmiljøet kan stå som et godt eksempel på Bourdieus oppfattelse av sosiale felt som autonome og uavhengige (Aakvaag, 2008, s. 155-156). På grunn av feltspesifikk kapital kan feltet forbli isolert og i liten grad la seg påvirke av andre sosiale felt eller samfunnet i sin helhet, det sosiale rommet. Amber retter søkelyset mot det faktum at dette er en gutt som allerede som barn levde med omsorgssvikt. Familiens og samfunnets manglende evne til å ta vare på gutten fører til at han som ungdom ikke står utrustet til å ta gode valg for eget liv. Sosialarbeideren beskriver samfunnets videre håndtering av guttens valg og dets konsekvenser som enda en runde med straff og traumer.

Midt i historien er et segment med replikker hvor jeg, i stillheten som oppstår, svarer positivt til hennes innsats som saksbehandler i saken historien dreier seg om. Mitt fokus på den lange fengselsstraffen gir historien videre retning hvor enda en faktor ved fengselsoppholdet gir historien en ny dimensjon. I tillegg til de mange årene uten frihet

går han glipp av hele datterens oppvekst. Her blir det tydelig hvordan vi skaper fortsettelsen på historien sammen (Riessman, 2008, s. 31).

Amber beskriver videre hvordan hun opplever at ungdommene som kommer til henne for saksbehandling møtes av samfunnet:

So I think there is this stigma. Ehm, with youth, you know a lot of people will think they are bad youth, or, uhm, you know. It's their choice to be in probation camps, to be in jail. You know, they are making bad decisions. But I don't necessarily think that, uhm, especially with the youth. I think they are victims of their communities. I think that their parents, you know, they have been through a lot of trauma. Their parents, a lot of them have abused them emotionally, sexually, physically abuse. I think that, uhm, their communities are underserved, and have a lack of resources. And then I think that as a society we punish them again for everything that they have already been kind of punished for. And I think that, uhm, you know, just working with the youth is inspiring. They are so young and they have their whole lives ahead of them. So if you can kind of just plant the seed when they are young kind of, uhm. Prevent them from maybe going, you know, to prison and kind of wasting their life away in prison.

Gjennom stigmatisering fordømmes og stemples ungdommene av storsamfunnet. Fra Bourdieus arbeid kan vi benytte hans forståelse av kapitalsterke gruppers utøvelse av symbolsk makt (Aakvaag, 2008, s. 157-158). Amber mener at ungdommene selv etter å ha sonet straffen sin sanksjoneres av samfunnet. Ved å utøve symbolsk makt naturaliseres tidligere innsatte som «ikke verdige» tilgang til arbeidsmarked og trygge omgivelser. Bourdieu hevder at kapitalsvake grupper lar seg undertrykke fordi «de mangler de symbolsk-klassifikatoriske redskapene til å gjennomskue sin egentlige situasjon» (Aakvaag, 2008, s. 158). I Ambers svar kan vi se motivasjon i å være en motvekt til storsamfunnets fordømmelse. Hun innehar den symbolsk-klassifikatoriske redskapen til å se uretten hennes klienter utsettes for. Hun har en inngående forståelse av ungdommenes situasjon, og deres utgangspunkt. Amber ser ungdommene og finner motivasjon i å plante et frø i dem, som kan vokse og ha innvirkning på valg senere i livet.

Likevel virker veien mot endring lang. Motivasjonshistorien Amber forteller inneholder mange triste elementer. I alt det vonde mottar hun er brev med takk for innsatsen hun har gjort. Brevet kan sies å være en god bekreftelse på viktigheten av arbeidet hun utfører på tross av klientens lange fengselsdom.

Amber forteller senere i intervjuet om hvordan spiralen fortetter. Svaret hun gir her kommer i forlengelsen av et spørsmål om hun ofte møter ungdom som har vært i fengsel, er ute en stund, for så å bli fengslet igjen:

Sometimes they are not ready, and the thing we have to remember too, when we do all this work with them, but then they go back to the same homes. To the same community, the same environment, so it's hard for us to see them a changed person, but then we put them back in the same bad situation at home.

Igjen og igjen opplever hun at ungdommer hun jobber med på nytt havner i fengsel. De lever under omstendigheter som gjør et liv på riktig side av loven krevende. Amber sier at «noen ganger er de ikke klare». Dette går igjen hos flere av sosialarbeiderne. Det kan virke som de finner trøst eller forklaring i at brukere kan være klare eller ikke, for at forandring skal skje i livene deres. Slik løfter sosialarbeiderne endringsarbeidet opp på et plan hvor det trengs to for at endring skal skje. Sosialarbeideren kan ikke klandre seg selv om den andre parten i endringsarbeidet ikke var riktig klar enda, for å ta de store grepene som må til for at varig endring skal skje.

Hun forteller også om hvordan ungdommer som har vist tegn på endring ikke har stor sjans til å oppnå varig endring da de reiser hjem igjen til det samme miljøet hvor de dårlige mønstrene oppstod og blir vedlikeholdt. Dette tankemønsteret stemmer overens med funnene til Križ og Skivenes hvor de ser at sosialarbeiderne som fokuserer på struktur ser begrensninger i brukernes handlings- og endringsmuligheter (2011, s. 1872).

7.3.3 Å se kompetente individer

Amber og Melikas fortellinger kan synes å gi motløshet. På tross av kompleksiteten og sammenfiltring av aktør og struktur makter sosialarbeiderne å fortsette med

pågangsmotet i behold. Hva kan være en sterk nok faktor til å holde dem håpefulle? Jeg vil hevde at deres inngående forståelse og innsikt i brukernes utfordringer holder dem i arbeidet. De vet og forstår for mye, er for investert til at de kan, eller ønsker å gi seg. Som en motvekt til det strukturtunge og tilsynelatende håpløse, er innsamlet materiale gjennomsyret av sosialarbeidere som ser menneskers potensiale. Her representert med sitater fra Kathy og Stine. Kathy jobber på et senter for hjemløse kvinner og beskriver kvinnene som har tilknytning til senteret:

The women here are amazing, you know. Just that they have been surviving so much crappy stuff for, in many cases a long time that, you know, share some of the really amazing parts of their lives and their sense of humor, their families, their gifts of, uhm, being leaders here. Like literally leading classes or leading orientation, making the products for the stores.

Kathy forteller at hun ser hvordan kvinnene på tross av å mangle et hjem, og for mange innebærer dette også mangel på jobb og inntekt, er innehavere av ressurser og kvaliteter. Kathy har gjennom mange år sett hvordan kvinnene som kommer til senteret deler det de har av humør, omsorg, evner og dugnadsånd. Blumer hevder at mennesket er fritt (Aakvaag 2008, s. 67). Situasjonen individet står i har ikke makt til å overstyre individets handling. Mennesket har evnen til å vurdere og respondere på omgivelsene. Optimisme på vegne av brukerne synes å stemme overens med Blumers frie menneskesyn. Med troen på individets handlingsrefleksivitet intakt gis arbeidet motivasjon og mening. Selv med sterke strukturelle føringer som fattigdom, marginaliserte nabolag og hjemløshet synes sosialarbeiderne å holde fast ved individets evne til å vurdere og håndtere, i hvert fall deler av, situasjonen det står i. Combs studier av de gode hjelperne viser at de som er personorienterte, og som har et positivt syn på brukeren betegnes av brukergruppen som gode og effektive hjelpere. De personorienterte hjelperne står i kontrast til hjelpere som er mer orientert mot oppgaver. Sistnevnte ser brukeren som et objekt for egen yrkesutøvelse (Røkenes, 2006, s. 14; Combs, 1969, s. 72-73).

Stine deler Kathys klare fokus på ungdommenes potensiale:

Jeg liker å se menneske når det kommer inn, og mitt fokus det er å fokusere på ressurser utelukkende. Ikke sykdomsbildet, ikke bagasje. Og jeg har respekt, vi har respekt for at det er der også. Det er noe med å starte med blanke ark og se fremover. Det er veldig mange deltakere som sier «det er så deilig å komme inn et sted og ingen trenger å, jeg må ikke fortelle den samme historien om igjen og om igjen». Det har ikke leda de noe sted. Det å repetere seg selv, da.

Stines erfaring er at mange av ungdommene som kommer til henne har vært innom flere deler av hjelpeapparatet allerede. Flere av ungdommene har fortalt historien sin mange ganger til ulike profesjonsutøvere. Ved å tenke fremover snarere enn på det som har vært, får ikke ungdommene gjemme seg bak grunner og unnskyldninger. Dersom brukerne ønsker endring må de selv bidra til at endringen skal skje. Stine forteller om et arbeid som baserer seg på tillit. For noen av ungdommene kan tilliten være vanskelig, oppleves krevende og ha stor fallhøyde. Dette leder gjerne til motstand, noe Stine ikke lar seg skremme av:

Jeg vet at når jeg møter motstand fra en deltaker så er det så mye gull og ressurser å hente bak den motstanden. Tidligere så kunne jeg kanskje blitt litt usikker og, at det trigga usikkerheten min lille grann. Nå så er det nesten så jeg opplever en sånn, litt sånn seiersfølelse, for da har jeg vekka noe.

Erfaring har lært henne at motstand viser noe av ungdommens kraftfullhet og engasjement. Stine uttrykker gjennom intervjuet å stole på at kurset hun holder kan hjelpe ungdommene i den retningen de vil. Hun beskriver hvordan hun kan se en forskjell på ungdommene når de reiser hjem siste dagen, sammenlignet med hvordan observeres første kursdag:

Det er noe vi ser på alle deltakerne. De kommer inn og de har en type utseende, eh, veldig lukka. Håret foran ansiktet, de kikker ned, de har caps, hetter. Og så hvordan de omsider, eller utover i programmet kommer mer og mer frem. Begynner å ta håret bakover, eh, kler seg annerledes, altså de er mer synlige. Retter seg opp, og hvordan de etter noen uker er så rakrygga og stolte og sterke og

selvtilliten er på et helt annet sted. Klare for verden, klare for ut å sette i gang planene sine.

Stine vet at ungdommene hun møter har gode grunner for å ha gitt opp, føle seg annerledes, utenfor og mislykket. Hun velger likevel å kun fokusere på det som ligger fremover, det som ungdommene kan mestre om de jobber målrettet. Dette er en noe annerledes vinkling enn den vi ser hos Kathy. Kathy forteller om ressurser og vilje «på tross av» og noen ganger også «på grunn av» deres situasjon som hjemløse, og årsakene som har brakt dem til gata. Stines filosofi går mer i retning av at alle aktører kan uansett, og det er kun de selv som kan gjøre innsatsen og høste fruktene. Med ulike utgangspunkt løfter de to frem brukerens ressurser. Synet på mennesket som ressurssterkt motiverer til å fortsette arbeidet for at ett og ett individ kan få den hjelpen de trenger til å mestre livet.

7.3.4 Oppsummering

I dette andre funnet, «forståelse for den komplekse helhet», har vi sett hvordan to sosialarbeidere viser sin kjennskap til klienters livsverden og strukturene som omgir dem, og hvordan disse veves sammen. Deres komplekse innsikt eksemplifiseres gjennom to fortellinger. Den ene fortelles av Melika hvor hun benytter seg av en metafor om et glasstak, om alle stengslene innvandrerkvinnen møter i kampen for tilgang til arbeidsmarkedet. Stengslene innebærer blant annet kjønnsrollemønster, språkvansker og isolasjon som fører til svinnende selvtillit. Den andre fortellingen fremføres av Amber og omhandler fengslingen av en ung gutt hun har jobbet med. Amber beskriver hvordan gutten er oppvokst i en familie og et nabolag hvor han har blitt påført flere traumer. Hun hevder at gutten mangler utrustning til å ta gode avgjørelser i eget liv. Hun fortsetter med å fortelle om hvordan gutten selv etter å ha sonet en lang dom i fengsel vil sanksjoneres av samfunnet, blant annet ved å ikke få innpass på arbeidsmarkedet. Av informantene i denne studien er det Amber og Melika som i størst grad selv har kjent de aktuelle utfordringene de jobber med, på egen kropp. Fortellingene de deler har jeg belyst ved å benytte Bourdieus tanker om kapital, utøvelse av symbolsk makt og individets plassering i det sosiale rom.

Historiene kommer som svar på spørsmål som omhandler motivasjon. Sosialarbeiderne ser hvordan individer strever med strukturene som omgir dem. Dette kan tyde på at de forstår brukerens vanskelige situasjon som en viktig bestanddel i egen motivasjon til å forbli i arbeidet. Gjennom utbroderte historier viser sosialarbeiderne at de i løpet av sin tid i felt har opparbeidet inngående kjennskap til menneskers situasjon og muligheter. Kunnskapen de har opparbeidet styrker deres empati for brukergruppen. Sammen utgjør kunnskap og empati sterke motivasjonsfaktorer for å forbli i yrket.

I siste del av funnet er det hentet ut sitater fra to sosialarbeidere som holder motivasjonen oppe på tross av førende strukturer. De velger å se klientene som individer fulle av ressurser. Sosialarbeiderne makter å se enkeltindividene. Kathy ser ressurser, vilje og dugnadsånd hos klienter som materielt sett har lite. Stine velger i stor grad å se individet for seg selv, skjermet fra kontekst og potensielle unnskyldninger. Enkeltmennesket med refleksivitet og kreative evner blir de motiverende lyspunktene i et strukturtungt mørke. Et annet viktig aspekt i opprettholdelsen av motivasjon er å ansvarliggjøre den andre. Sosialarbeideren kan ikke alene skape endring. Den andre må være klar dersom varig endring skal skje.

7.4 Tredje funn - brannen som tennes når sosial urett oppdages

I California møtte vi sosialarbeidere som gjennom beslutningspåvirkning og lobbyvirksomhet ønsket å forandre politiske strømninger og nå frem til sittende beslutningstakere. Engasjement for sosial endring var stort også i studentgruppen. Under oppholdet vårt deltok flere av studentene i aktiviteter for å samle inn penger for så å sende en rekordstor delegasjon med studenter fra universitetet, til lobbydager i Sacramento. Ved hjelp av Glenns teori om statsborgerskap kan en si at sosialarbeiderne gjennom politisk engasjement ønsket å gi flere tilgang til subjektive statsborgerskap gjennom økt bevisstgjøring (Glenn, 2011, s. 1-3). Teorien om statsborgerskap går godt sammen med Bourdieus kapitalbegrep og tanker om hvordan aktører beholder og skaper mer kapital ved å holde avstand til andre grupper i samme rom. Videre skal vi se nærmere på to sosialarbeideres tanker, Kathy og Jackie, om systemisk urettferdighet og forskjellsbehandling.

Jackie som tidligere i avhandlingen forteller om hvordan hun engasjeres til å gjøre en forandring på et overordnet plan er ikke den eneste i datamaterialet som ønsker forandring på makronivå. Flere av sosialarbeiderne viser til hvordan de motiveres til å skape endring når sosial urett avdekkes. Sitatet under er hentet fra Kathy som jobber med hjemløse kvinner i California. Hun beskriver hvordan reglene for fengselsstraffer favoriserer og gir kortere fengselsstraffer til dem som lever under bedre sosioøkonomiske forhold. Fengselssystemet i USA er i følge henne en avgjørende faktor for hvorfor det er et markant misforhold mellom de ulike etniske gruppene som fengsles. I neste omgang fører fengslingene til vansker med å få jobb som igjen fører til et liv i fattigdom.

7.4.1 Kathys tanker om hvordan fengsels- og skolesystemene opprettholder skjevfordelinger i samfunnet

60 % of the women that we serve here are African American, who in my opinion have experienced like, systemized racism. I think any homelessness in America is really a lot about racism. Even though it happens to anyone no matter what, but it's just disproportionately African men and women. And for men, and women too, but for men it's usually having, uhm, going to jail for perhaps possession of drugs or stealing out of necessity or what not, or domestic violence. And then the women are like, if they are not in jail, but they are covering for the man and so like everyone is like incarcerated anyway. And so, our prison system is so racist, like, Obama changed this but now I hear its changing back, that (...) if you were caught with cocaine which is like pure expensive heroin. It was a lighter sentence than if you were caught with crack which is like a synthetic form of heroin. not pure. It's a bunch of stuff mixed together so it's cheaper. So if you are poor you usually use crack and if you're, you know, a business manager you can afford heroin. (...) I think that sort of started this disproportionate amount of African American men being incarcerated. Ahm, so yeah our rates of incarceration are horrific when you compare us to other countries. Uhm, and then when people come out of jail they have a record and that prevents them from getting jobs. Uhm, so it kind of creates this inner generational cycle. So many of the women here have children that are

kind of homeless, and then their moms were homeless, and it just kind of repeats itself.

Kathy avslutter denne sekvensen med å si: «and it just kind of repeats itself». Hun viser til hvordan det å ha et rulleblad skaper så store utfordringer på jobbmarkedet at det fører til hjemløshet. Hun opplever at hjemløsheten er satt i system, da så mye som 60 % av de hjemløse kvinnene som benytter seg av deres tjenester er afroamerikanske. Lowerket har gjennom mange år ført til forholdsvis hyppig fengsling av dem som allerede har lite. Sosialarbeideren illustrer dette ved å vise til eksempelet om de ulike fengselsstraffenes varighet for besittelse av crack versus heroin.

I Križ og Skivenes (2011, s. 1868) studie svarer 36 av 40 sosialarbeidere at det er forskjell på å jobbe med minoritets- og majoritetsfamilier. 40 % av de 36 sosialarbeidere svarer at fattigdom og fattigdomsrelatert problematikk er faktorer som spiller inn i arbeidet med minoritetsfamilier. Fattigdomsrelatert problematikk vises til som blant annet kort skolegang, farlige nabolag og arbeidsledighet. 33 % av sosialarbeiderne nevner rasisme som en faktor. Flere av sosialarbeiderne snakker også om utfordringer for minoritetsfamilier i tillegg til å fortelle om utfordringer de som sosialarbeidere møter på, i arbeidet med dem. Križ og Skivenes informanter i USA pekte på minoritetsfamiliens sosiale kontekstuelle forhold. Dette ser vi igjen i intervjuet med Kathy. Hun forteller om urettferdige skole- og fengselsystem som hun mener bygger på rasisme og bidrar til å opprettholde klasseskiller med etniske skillelinjer. Her er hennes tanker om systemisk klassedeling fra ung alder gjennom et eksempel på hvordan økonomisk støtte fordeles til skoler:

You know our school system are hit or miss. Some of them are really good, some are terrible. Uhm, based on where you live. Because schools are paid out of your property taxes. Which is silly cause then you have neighborhoods that have lower house market value, gets less money for their schools. Uhm, and I think it has to start when people are young like, the impact of child trauma, child abuse, not having enough, you know. Not being able to thrive, not having health care, not having healthy foods, good schools. It really starts when people are born.

Bekymringen Kathy uttrykker her synes å være alvorlig. Hun sitter med en forståelse av en klasseinndeling hvor det er gjort politiske beslutninger som bevisst opprettholder skillene. Eller en kan si at et klasseskille opprettholdes ved å ikke ta en beslutning om å endre reglene om pengefordeling til skoler. Križ og Skivenes skriver følgende:

The caseworkers who emphasized minority families' poverty, their racial oppression and lack of sense of entitlement were concerned about minority families' deprivation and disenfranchisement and believed that their chances to succeed or to change their situation are scarce (2011, s. 1872)

Informantene til Križ og Skivenes som er opptatt av kontekstuelle forhold viser liten optimisme for den enkeltes mulighet til endring. Kathy kan synes å ha en lignende opplevelse. Med Bourdieus begrepsapparat kan vi belyse flere forhold som Kathy beskriver. Området du bor i som barn er i følge Kathy utslagsgivende for mulighetene dine videre i livet. Bourdieus habitusbegrep vektlegger også barndommens kontekstuelle rammer som avgjørende i formingen av hvem vi utvikler oss til å bli, vår personlighet og plass i det sosiale rom (Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 35-36). Kombinasjonen av individets habitus, middelklassens kapitalkamp og samfunnsmedlemmenes makt til å gi eller holde tilbake godkjenning som gir subjektive statsborgerskap virker til å skape et klassegap (Glenn, 2011, s. 3).

Loverket for fengselsstraffer og fordeling av støtte til skoler kan ses som forsøk fra det kapitalsterke sjiktet i samfunnet til å vedlikeholde sosial avstand til laverestående grupper. For at den kapitalsterke gruppen skal opprettholdes er det er nødvendig å bevare avstanden til mer kapitalfattige grupper (Aakvaag, 2008, s. 151). Offentlige lover er et nyttig virkemiddel i så måte. Gjennom lovgivningen kan de privilegerte og kapitalsterke naturalisere sin velferd og plass i rommet. Fordelingen av midler til skoler kan for eksempel forklares som en selvfølgelighet. At de som har råd til å bo i dyre områder i neste omgang bør få ha tilgang til godt økonomisk stilte skoler. Gode skoler er viktig for gruppen der og da fordi de ønsker en prestisjefylt utdanning til sine barn. Det er også hensiktsmessig for fremtiden å kunne vise til et godt skoledistrikt den dagen eiendommen skal selges slik at boligens verdi opprettholdes.

Med Bourdieus øyne kan vi se symbolsk vold i minoritetsfamilienes manglende følelse av å være berettiget som integrert følelse av mindreverd i møte med velferdsapparatet. Symbolsk vold vil si når undertrykte grupper ser seg selv gjennom de kapitalsterkes øyne, og internaliser mindreverdigheit og devalueringen som påføres gjennom symbolsk makt (Aakvaag, 2008, s. 158). Her kan Glens betraktning om formelle statsborgerskap være nyttig (Glenn, 2011, s. 1-3). Kathy, og andre sosialarbeidere med henne beskriver minoritetsgrupper som opplever at strukturelle rammer stenger for muligheter fremfor å åpne dører. Jackie forteller i neste avsnitt om hvordan hun mener klasseskiller basert på områdetilhørighet og etnisk bakgrunn opprettholdes gjennom aktive handlinger fra politiet.

7.4.2 Beslagleggelse av førerkort i fattige områder

Jackie har flere betraktninger om fattigdom satt i system. Historien det er referert til her kommer som en del av forklaringen på hvorfor hun jobber innen det sosiale feltet:

Because I'm doing what I feel, like I was. I'm doing what I was born to do. Cause in any other industry I probably would be, like how does this help the world, you know. How does this..? I did that for a little bit, like public placement and entertainment. And I was still sleeping, like at midnight cause (...) I would still go to low income neighborhoods and warn people that the police were asking for driver's licenses. And they would only go to neighborhoods that are low income to ask for driver's licenses, because most likely they don't have one, so they take away their car. But that person, usually, you know, a male driver, how is he gonna be able to go to work? And then bring money home to his family? So that, you know, a lot of the mass incarceration, you know, doing ICE raids, immigrant custom support, and the police uhm, in low-income neighborhoods. It's to make poor people poor. And make them less powerful to succeed. And then organizations like us exists to say we're gonna help, while all this is happening. We're going to help you while this is happening. But that is still happening so I'm upset all the time. But I, like you said, coming to work knowing I'm doing something, it's like, hopefully it will give you less grey hair, but it's not.

Historien hun forteller viser til hvordan hun mener fattige mennesker bevisst holdes nede av politiet som utfører kontroller av førerkort i marginaliserte nabolag. Jackie viser til hvorfor hun er ment til å jobbe for sosial endring. I et forsøk på å ha en jobb utenfor det sosiale feltet tilbrakte hun fritiden sin til å oppsøke marginaliserte nabolag for å advare om planlagte politikontroller. Hun forteller også om «ICE raids», som fører til massefengslinger. ICE raids er en forkortelse for «Immigration and Customs Enforcement raids». ICE Raids utføres av politiet på arbeidsplasser hvor målet er å oppdage arbeidere som mangler eller ikke har riktig oppholds- eller arbeidstillatelse.

Jackie er hard i sin kritikk: «It's to make poor people poor. And make them less powerful to succeed». For Jackie virker kapitalkampen fra de privilegertes side åpenbar. Aksjonene gjennomføres for å hindre mindre kapitalsterke grupper i å lykkes i ønske om å tilegne seg en høyere plassering i det sosiale rom. Politiet utøver symbolsk makt (Aakvaag, 2008, s. 158). De marginaliserte i denne historien kan sies å ha formelle statsborgerskap, de er ikke godkjent av samfunnet til å få tilgang til subjektive statsborgerskap. Jackie ønsker å se dette endret, men for henne er det ikke nok å hjelpe et og et individ mot et subjektivt statsborgerskap (Glenn, 2011, s. 3). Hun er utålmodig og ønsker sosiale omveltninger. Hun jobber for å endre regjerende doxa hvor livsstilen og den etniske bakgrunnen til den kaukasiske middelklasse er overlegen andre etniske grupper og samfunnslag. Hun motiveres til vider arbeid for å stoppe det hun opplever som gjentakende, bevisste strategier for å opprettholde status quo.

7.4.3 Kunnskap om systemene gir mulighet til å avsløre skjult makt og til å skape endring

Jackie er gjennom hele intervjuet opptatt av de store systemene og hvordan hun kan bidra til store forandringer som vil gi utslag for flere, heller enn å hjelpe en og en av gangen. Hun beskriver ved flere anledninger hvordan hun ønsker å forbedre eksisterende systemer og lage nye for å skape mer sosial rettferdighet. Følgene sitat kommer etter hun har fortalt om sin første jobb innen det sosiale feltet. Der opplever hun at det går langsomt og at prosessen for å hjelpe er komplisert. Erfaringene som arbeidstaker inspirerer hennes til å begynne på en mastergrad:

So I got to know how it works, but I wanted to do more. So that's when I went to USC to get my masters of public administration, and I felt like doing the work when someone calls and says «oh, this is happening in my neighborhood» and I can say like «oh, well, let me get in touch with this person cause that person works in this department and that's who handles it». I felt like that wasn't enough. I felt like I was helping one person , maybe two. But I wanted to create like systemic change, you know. Everyone works in silos. In order to get one thing done, I need to talk to like 10 people. So I thought by getting my masters, I would learn how to fix governments (ler litt).

Jackie ønsker å se store, systemiske forandringer. Hun har sett seg mettet på systemer som ikke fungerer. Aller helst vil hun lage endringene selv: «I'm thinking a lot about running for office. In our country, the wrong people are making the wrong decisions for the rest of us, and the decisions they are making is never gonna benefit my clients».

Jackie er engasjert, kunnskapsrik og overbevisende. Hun kunne brukt evnene sine til å oppildne til opprør mot makteliten. I stedet velger hun å rette engasjementet sitt mot å opplyse og påvirke myndighetene og kapitalsterke grupper. Jackie benytter seg av kraften som ligger i det gode argument. I følge Habermas er det argumentets gyldighet som er avgjørende, ikke aktørens status eller rolle (Aakvaag, 2008, s. 172). Gjennom kommunikativ handling gjør Kathy og Jackie opprør mot samfunnets doxa (Aakvaag, 2008, s. 156-157). De ser konsekvensene lover og systemer har for sine brukere. At for eksempel skoler støttes etter verdiene på eiendommene i skolekretsen bidrar til systematisk opprettholdelse av dyre nabolag hvor velstående familier har råd til å bo, og kan sende sine barn på en kapitalsterk skole som kan ansette lærere og gi tilbud deretter. I denne sammenhengen bidrar økonomisk kapital til å opprettholde kulturell og sosial kapital gjennom undervisningen og nettverket deres barn får på skolen (Bourdieu, 2011, s. 82). For de marginaliserte nabolagene fører dette samme systemet også til sosial reproduksjon, men med motsatt funksjon. At lovverket fungerer på denne måten kan vi si er et doxa, og at det selvfølgelig er slik det skal være (Aakvaag, 2008, s. 156-157). Uttalelsen til Kathy tyder derimot på at hun har identifisert denne fordelingsregelen som utøvelse av symbolsk makt. For Kathy er det tydelig at barn fødes inn i en plass i det sosiale rom, og de har liten sjans til å bevege seg oppover i rommets klassestruktur.

Skolesystemet er i følge henne en viktig faktor. Hun har avslørt den skjeve økonomiske fordelingen av midler til skoler som tildekt makt. Kathy kan gjennom kommunikativ handling argumentere for at det finnes flere brøker for hvordan penger kan fordeles til skoler. Hun utfordrer doxa med hetrodoxa. (Aakvaag, 2008, s. 157).

Hva er det som motiverer sosialarbeiderne til å velge kommunikativ handling slik jeg opplever at de gjør? En forklaring kan være at de i utgangspunktet er den mindretallige utfordreren som ønsker å endre doxa, og har alt å vinne på seieren til det bedre argument. Makthavere med kraft til å endre struktur har på sin side kanskje mer å tjene på å opprettholde eksisterende doxa. Bourdieu kunne hevde at makthavendes motspill vil forsøke å naturalisere og bekrefte sin posisjon som privilegerte kapitalhavere. Sosialarbeiderne vil på sin side søke å avdekke ugyldige argument (Aakvaag, 2008, 175-176). I en samtale forholder vi oss til tre «verdener»: en objektiv verden av fakta (hendelser og tilstander), en sosial verden av normregulerte sosiale relasjoner og en subjektiv verden av indre tilstander som subjektet selv har tilgang til. Til de tre verdenene stilles gyldighetskrav. Vi hevder at det vi sier er sant for den objektive verden, normativt riktig for den sosiale og at vi er sannferdige med tanke på vår subjektive verden. Dersom noen kritiserer eller stiller spørsmål til gyldighetskravene er den andres oppgave å bevise gyldigheten gjennom argumenter og oppklaringer. Dette bidrar til å drive samtalen fremover. Språklig enighet oppstår først når de deltakende aksepterer gyldighetskravene. Gyldighetskravene er kritiserbare (Aakvaag, 2008, s. 175). Riktigheten i det den andre hevder kan trekkes i tvil.

Ved å benytte seg av samtalsens tre gyldighetskrav kritiserer hun makthaveres argumenter. Her kan argumenter også forstås som doxa og utførelse av symbolsk makt. Jackie benytter seg av språket for å avsløre makt i tråd med Habermas, og i en slags motsetning til Bourdieus beskrivelse av språket som middel til å utøve symbolsk makt (Aakvaag, 2008, 192).

7.4.4 Å skape jobber det er mulig å beholde

Sosialarbeiderne som har et sterkt engasjement for å endre strukturer jobber også for å skape konkret bedring for enkeltindivider her og nå. Å istandsette mennesker til jobb, eller enda bedre, å skape jobber, er løsningen til de sosiale entreprenørskapene. Det er

motiverende og tilfredsstillende å se effekt av arbeidet *her og nå*. Arbeidsledighet og akutte økonomiske problemer regnes som sterke risikofaktorer for psykisk uhelse (Major et al., 2011, s. 20). I rapporten «Bedre føre var...». understrekes viktigheten a tilhørighet til arbeidsmarkedet som forebyggende for psykisk helse. Manglende tilgang til arbeidsmarkedet på sin side er en risikofaktor. «Arbeid har viktige sosiale, psykologiske og økonomiske funksjoner som man ikke har tilgang til når man står utenfor arbeidslivet. Arbeid strukturer hverdagen, kan gi mening og kan også bidra til bedre selvbilde» (Major et al., 2011, s. 21).

Kathy som jobber på senteret for hjemløse kvinner forteller om hvordan deres arbeidstilbud skiller seg fra profittorientert arbeidsliv: «You know because we are helping building their self-esteem, you know, in social enterprise we are an understanding employer who doesn't fire them every time they are late (ler litt)». Jackie har også noen betraktninger rundt tilrettelegging av arbeidsoppgaver og arbeidstider.

I think about ex-gang members that, you know, that because they were formerly incarcerated they would have a parole officer. They have appointments that they have to go to. To maintain their social services, they need to go to that meeting. They have to be there at 9:30 on Monday and that's when they have to go to work. Some businesses will be like «what? Are you leaving again? I don't want to accept that. You're fired». Like here, we know they don't mean that. They need someone, they need a boss, they need a business or an employer that understands all these different requirements that they need to go through. And we just make it work. You know, make it work, the communication. You need to say «I need to go right now, I have an appointment», and we'll say «yeah go to your appointment».

I likhet med Amber som «sår frø» i ungdommene hun jobber med viser sosialarbeiderne som jobber med jobbskaping motivasjon i å være en motvekt til samfunnet. Ved å skape arbeidsplasser for mennesker som ellers ikke blir vurdert til lønnede stillinger utfordrer sosialarbeiderne gjeldene doxa for arbeid (Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 63-64). De protesterer mot naturaliseringen av noen samfunnsdeltakere som «ikke verdige» jobb, og slik holdes i fattigdom (Aakvaag, 2008, s. 158; Cochrane, Clarke & Gerwitz, 2001, s. 5).

Gjennom å gi arbeidstrening og faste stillinger til mennesker som av andre arbeidsgivere blir sett som uverdige eller lite kompetente viser de kreativitetens kraft. De viser hvordan en arbeidsgiver kan være fleksibel og samtidig oppnå gode resultater. Melika ser også betydningen av fleksible arbeidsplasser for å gjøre arbeidsmarkedet tilgjengelig for flere.

Vi skal vise dem at vi skal tilrettelegge for dem. Allerede ser jeg at, okei, du trenger en mentor. Da kan jeg tilrettelegge for det. Du trenger en bord fordi du har vondt i ryggen din, da kan jeg tilrettelegge. Du er alenemor, du kan ikke være ett til syv der, det går fint. Du kan jobbe tre timer, men da får du betalt for tre timer. Men hadde det vært en annen arbeidsplass, det kreves. Du kan ikke si at, jeg har ikke barnevakt. «Nei, men det er ditt problem!» Da må du si opp jobben din, ikke sant. Men her sier vi at så lenge du leverer jobben for de timene som du jobber, du har en plass. Vil du selv gå fra jobben din, da er det noe annet.

Å se individets behov og svare på disse med kreativitet og fleksible løsninger preger arbeidet. Det gjelder også å gi mennesker en ny sjanse. Her er det Jackie som forteller:

One of the executive assistants have like tattoos right under her eyes. You know, I feel like no other place is gonna give an opportunity to that young woman to be the assistant of the executive director of a multimillion dollar, you know, business, because of the way she looked. They're gonna say «I know where you come from. I know you're not going to have the skills that I'm looking for». So they pass.

Jackie forteller videre om hvordan arbeid tjener til å gi inntekt og opplevelsen av å være en del av «noe større».

Green clean jobs, good jobs. Not jobs that, you know, are doing destruction to our world. So what we're saying is there's a new economy. We're changing the way we do business by protecting the environment and not doing more harm. And at the same time, the formerly incarcerated are, ah, a population that have severe barriers to employment. You wouldn't wanna hire them and, uhm, when they go to jail, most likely they were already low income, so when they leave, and did their

debt to society, they've already paid for it. They don't come out with money at all. So what they need in order to survive in society is that the paying jobs are what we offer, and that we want more businesses to offer.

I jobbskapingen viser sosialarbeiderne sine kreative evner til å løse problemer i tråd med Blumers beskrivelse av mennesket (1986, s. 64). Blumer hevder at aktørene kan forandre etablerte sosiale mønstre og revidere sosiale forventninger. Jobb kan være en katalysator i denne prosessen. Lønn, et sosialt felleskap og strukturering av hverdagen har egenskapene til å både forandre sosiale mønstre og forventninger. Lønn gir individet større valgfrihet og mulighet til å delta på sosiale aktiviteter som koster penger. Den tidligere arbeidsløse får mulighet til å motbevise samfunnets fordømmelse og stigmatisering. Arbeidsfellesskapet gir tilhørighet og oppgavene gir arbeidstakeren opplevelsen av å bidra til samfunnet.

Økt sysselsetting av undertrykte individer og grupper bedrer deres muligheter for aksept av samfunnet som deltagende og ytende samfunnsmedlemmer. Økt sysselsetting kan slik ses som et initiativ i å bidra til marginaliseres godkjennelse og tilgang til subjektive statsborgerskap (Glenn, 2011, s. 3). Å lette tilgangen til jobb er den mest effektive måten å bekjempe fattigdom (Cochrane, Clarke & Gerwitz, 2001, s. 5). Viktigheten av å være tilknyttet en arbeidsplass for tilhørighet og selvfølelse beskrives av sosialarbeiderne som likeverdige faktorer med økonomisk frihet. Arbeidet for økt sysselsetting motiverer fordi sosialarbeiderne har funnet et godt middel for å bedre klienters situasjon raskt. I sysselsettingsarbeidet får sosialarbeiderne brukt sine kreative evner og det er tilfredsstillende å se klienter som arbeidstakere. Dessuten er deres bidrag i sysselsetting en motsats til arbeidslivets doxa. Sosialarbeiderne beviser at ved solidariske holdninger og fleksible løsninger kan flere komme i arbeid.

7.4.5 Oppsummering

I tredje og siste analysedel, «brannen som tennes når sosial urett oppdages» fremstilles to sosialarbeideres forståelse av klienters utfordringer som samfunnsstyrt. Denne forståelsen fører til politisk engasjement for å oppnå strukturelle endringer. Sosialarbeiderne har avslørt undertrykkende maktbruk fra dominerende kapitalsterke

grupper. Dette eksemplifiserer gjennom tre historier om hyppig politikontroll i fattige nabolag og et skole- og fengselssystem som reproducerer samfunnets klassestruktur. At undertrykkingen virker til å være internalisert av marginaliserte grupper øker deres engasjement og pågangsmot. Historiene vitner om engasjement for å skape rettferdighet som en viktig motivasjonsfaktor som bidrar til å bli i arbeidet.

Jackie og Kathy kan sies å jobbe på to plan. Ved å skape strukturelle endringer gjennom politisk påvirkning, og å møte brukergruppens behov for arbeid *her og nå*. Deres forståelse for brukernes umiddelbare situasjon motiverer til kreativitet. De kan ikke kan vente på strukturelle endringer, men trenger et middel som gir resultater raskt. En arbeidsplass gir inntekt, tilhørighet og meningsfullhet. Ved å tilby arbeidstrening og skape arbeidsplasser med rom for tilrettelegging bedres den umiddelbare situasjonen til klienten. Her er det også vist til Melika som jobber i Norge og som i stor grad deler erfaringen med å skape tilrettelagte arbeidsplasser. Tilgang til jobbmarkedet er nødvendig for individets private økonomi, men virker også som et middel i kampen for aksept da samfunnet er avhengig av borgernes produktivitet og skatteinnbetaling.

Oppdagelsen av sosial urett er særlig forsøkt belyst gjennom å benytte Bourdieus tanker om utøvelse av symbolsk makt. Sosialarbeidernes respons på avsløringen av symbolsk maktbruk belyses ved å benytte Habermas' kommunikative handling. Gjennom beslutningspåvirkning og kraften i det gode argument håper sosialarbeiderne å skape varige, strukturelle endringer. Innsatsen for å skape fleksible arbeidsplasser foreslås som forebyggende ved å vise til helsefremmende effekter ved arbeidstilknytning (Major et al., 2011). Jeg viser også til hvordan arbeid kan bidra til å gi sosialarbeidernes klienter større grad av aksept fra samfunnet, og i forlengelsen av aksept tilgang til subjektivt statsborgerskap.

I neste kapittel belyses likhetstrekk på tvers av land som beror på arbeidsbeskrivelse og arbeidsoppgaver. Det vises også hvordan fokusfeltet til sosialarbeiderne fra de to nasjonene kan skilles fra hverandres med Esping-Andersens teori om velferdsregimer som forståelsesramme. Som et supplement for å tolke likhetstrekk mellom nasjonene viser jeg til norsk velferdsstats vridning mot nyliberalisme.

8 Forskjeller og likheter

Et av denne studiens mål er å sammenligne motivasjonen hos sosialarbeidere i Norge og California. Jeg har underveis i datainnsamling og analyse behandlet materiale som ett, fremfor å sette intervjuene opp mot hverandre kategorisert etter land. Likevel er det noen likheter og forskjeller mellom landene som utpeker seg.

8.1 Spenning og privilegium i undersøkelse og nærhet

Spenningen som ligger i en nylig påbegynt sak, de første gjennombruddene i terapien hvor klienten lærer seg selv bedre å kjenne og klientens mestring fremstår som motiverende for alle som er intervjuet her. Det fremstilles som et privilegium å få være med på en intim og inngripende oppdagelsesferd sammen med den andre. Dette funnet gjelder begge land og særlig for dem som jobber én til én med sine klienter. Funnet kan derfor regnes å bero seg på type stilling fremfor tilhørighet til land.

8.2 Klientens valgfrihet

Hvordan klienten er knyttet til det sosiale arbeidet virker også å ha en betydning på tvers av landegrenser. Om klienten selv har valgt å ta kontakt med hjelpeapparatet virker til å påvirke sosialarbeidernes motivasjon. Intervjuene med Amber og Heidi som jobber med familier og ungdom som ikke nødvendigvis har valgt å være i kontakt med dem, men som er pålagt sosial hjelp, skiller seg noe ut. Heidi som jobber i barnevernet og Amber som jobber med fengslet ungdom uttrykker seg noe annerledes. De er mer undrende og gir uttrykk for usikkerhet knyttet til om tiltakene deres faktisk virker. Likevel viser de engasjement og et ønske om å fortsette, selv om begge sier de av og til kunne tenke seg å jobbe med noe annet. De har empati for sine klienter og forstår deres strukturelle rammer. Gjennom mange år har de opparbeidet seg kunnskap som virker til å holde dem i yrket. De vet og kan for mye, det ville koste for mye for samvittigheten å gi seg. De resterende sosialarbeiderne uttrykker jevnt over enda mer optimisme og fremtidstro på vegne av sine klienter og ser deres kvaliteter og muligheter i enda større grad. Det kan riktig nok diskuteres om klientene som er bostedsløse, har psykiske lidelser og er uten forsikring eller har brutt med gjengen har reelle valgmuligheter.

Det er ikke bare klientenes posisjon som er annerledes når kontakten med hjelpeapparatet er tvungen. For sosialarbeideren stiller situasjonen seg også annerledes da de har myndighet til å stille krav til klientene, samt har forventninger knyttet til eget arbeid fra en ytre instans. De øvrige sosialarbeiderne som jobber i NGOer/entreprenørskap har også ledere og forventninger knyttet til sitt arbeid, men det er likevel flatere struktur. Barnevernspedagogen i dette materialet er den eneste som uttrykker et ønske om mer anerkjennelse for hennes og kollegaenes arbeid.

8.3 Individ, gruppe og systemfokus

Av de amerikanske sosialarbeiderne som er intervjuet er det en deling mellom dem som fokuserer på samfunnets endringspotensiale over individet og motsatt. En kan si at de befinner seg i hver sin kant av det Levin kaller et spenningsfelt i sosialt arbeid. Spenningsfeltet består av forholdet mellom individ, gruppe og samfunn med spørsmål om hvor sosialt arbeid bør ha sitt hovedfokus. Dette ser vi igjen i debatten mellom Richmond og Addams. Sosialarbeiderens fokus finnes et sted mellom de tre faktorene for «å fange helheten». Slik jeg tolker informantene har fire av fem amerikanske informanter et samfunnsfokus. Intervjuene med Ann og Amber, som jeg regner som å ha et samfunnsfokus i sitt arbeid med tidligere gjengmedlemmer, bærer også preg av individets endringspotensiale. Susan som jobber med mennesker med psykiske lidelser bruker mest tid og fokus på individet i sitt intervju. At sosialarbeiderne viser til forholdet mellom individ, gruppe og samfunn på ulikt vis og med ulike nyanser bekrefter teorien om spenningsfeltet (Levin, 2004, s. 30-32, 64-65).

Det totale inntrykket fra California er likevel sosialarbeidere som legger vekt på behovet for samfunnsendring for å oppnå bedre og rettferdige sosiale forhold. Det kontekstuelle landskapet hvor sosialarbeiderne befinner seg kan belyses med Esping-Andersens kategorisering av velferdsregimer. Esping-Andersen plasserer USA i et liberalt velferdsregime hvor sosial støtte er behovsprøvd, utbetalingene er lave og i mange tilfeller fører til stigmatisering av mottakere (1990, s. 26-27). Sosialarbeiderne og sosialarbeiderstudentene i California jobber med store marginaliserte grupper som strever med mangel på arbeid eller lav inntekt og høye boligpriser. California har høyere fattigdomsprosent enn resten av USA og latinamerikanske familier er mest utsatt (Data

USA). Helsetilbud er også et viktig tema for sosialarbeiderne og deres klienter. Sosialarbeiderne som i sitt daglige virke jobber med utsatte grupper ønsker seg samfunnsendring hvor godene deles annerledes. De ser individers utfordringer som symptomer på samfunnets urettferdige strukturer. Dette kan tyde på at sosialarbeiderne med sin livsverden forstår arbeidet sitt med en forforståelse om urettferdighet forankret i det sosiale systemet (Røkenes, 2006, s. 11-12). «Du ser aldri en annen person slik hun er, men slik du opplever at hun er, på bakgrunn av din egen for-forståelse» (Røkenes, 2006, s. 12). Et flertall av de amerikanske sosialarbeiderne ser sine klienters vansker som symptomer på samfunnets utilstrekkelighet (Levin, 2004, s. 30). Flere av dem uttrykker derfor sterk motivasjon for å endre strukturelle rammebetingelser, som de hevder er årsaken bak deres klienters sosioøkonomiske utfordringer.

I kontrast til dette kan vi i grove trekk si at de norske sosialarbeiderne det er snakket med i denne studien motiveres av å bedre individets situasjon direkte. Et virkemiddel for å nå dette målet er å gjøre individet kompetent til å fungere i samfunnet. Sett i lys av Esping-Andersens velferdsregimeplassering av Norge som sosialdemokratisk kan vi se dette som en respons på at velferdsregimet i stor grad er funksjonelt (1990, s. 27-28). Sosialarbeiderne benytter sine krefter til å tilpasse individet til systemet fremfor å jobbe for systemendring tilpasset individers behov. Dette er en tendens i materialet. Stine etterlyser mer samhandling med ungdom fremfor klinisk diagnosesetting, og Melika påpeker strukturelle hindre for innvandrerkvinner i arbeidslivet. Likevel har de funnet måter å jobbe med individer for å bedre deres sjanser til å lykkes i nåværende velferdssystem.

Norsk velferdssystem har over de siste ti-årene fått en smak av nyliberalisme. «Nyliberalismen ser offentlig velferdspolitik som en byrde på økonomien og som en hemsko for økonomisk utvikling» (Halvorsen, Stjernø & Øverbye, 2016, s. 24). Vike forklarer nyliberalismens fremvekst med at den norske velferdsstaten er økonomisk overbelastet samtidig som nordmenn har høye velferdsforventninger (2004, s. 204). Norske politikere henter tillit fra folket ved å love mer velferd til flere, og ser til det private markedet for å få mer effektivitet i offentlig tjenesteytelse. Nyliberalismen kan ses som noe av årsaken til fremveksten til sosiale entreprenørskap i Norge. Stine og Melika jobber

i nettopp slike foretak og ser utfordringer som velferdssystemet ikke makter å møte. De viser i likhet med de amerikanske sosialarbeiderne kreativ handlingsvilje og evne for å løse problemet de har foran seg (Blumer, 1986, s. 64-65). I bunn og grunn er det ikke systemene som driver sosialarbeiderne, men menneskene som trenger forandring i sitt liv. Det betyr selvfølgelig ikke at det ikke er verdt å kjempe for mer rettferdige velferdssystemer.

Felles for alle sosialarbeiderne er at de ønsker å se klientene sine klatre i det sosiale rom, på den ene eller andre måten (Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 34). Enten ved at gjeldene doxa endres og skillene mellom klassene i større grad viskes ut, eller ved at aktøren lærer seg å opptre på måter som gir dem bedre vilkår og aksept fra samfunnet, som igjen gir et subjektivt statsborgerskap (Glenn, 2011, s. 3). Det er også dette som må sies å være avgjørende motivasjon hos alle informantene i studien: engasjementet for økt sosial rettferdighet og ønsket om å se den andre lykkes.

8.4 Oppsummering

I dette kapittelet har jeg gjennomgått noen likhetstrekk og forskjeller i sosialarbeidernes motivasjon i Norge og California. Et likhetstrekk jeg ser mellom landene er den undersøkende sosialarbeiderens liknende opplevelse av spenning og nærhet til klienten. Dette skaper motivasjon til å gå i gang med flere saker. Et annet funn som går på tvers av landene er om klienten selv har valgt kontakt sosialarbeideren. De to sosialarbeiderne som jobber med mennesker som er pålagt kontakt med dem gir et mer nyansert motivasjonsbilde. De ser strevende individer og familier, og konteksten rundt dem. De jobber med stor forståelse og sterk empati for brukergruppen, men kan kjenne på tvil hva gjelder om arbeidet deres gir varige resultater. I likhet med resten av sosialarbeiderne ser de individets kompetanse og endringsvilje. Meningssøkende og skapende individer står i seg selv som en hovedkilde til å opprettholde motivasjon.

Den klare forskjellen mellom landene i denne avhandlingen er hvor sosialarbeiderne stiller seg i spenningsfeltet mellom individ, gruppe, og samfunn. De amerikanske sosialarbeiderne kan sies å i stor grad se samfunnet som roten til klienters utfordringer, og jobber deretter for å endre samfunnsstrukturer. I Norge jobber sosialarbeiderne med

å istandsette individet til å bli godt fungerende samfunnsmedlemmer. Med ulike ideologiske bakgrunner jobber likevel sosialarbeiderne i stor grad med individets situasjon her og nå, gjennom arbeidstrening og ved å skape tilrettelagte arbeidsplasser. Deres felles motivasjon for å skape arbeidsplasser kan ses i sammenheng med norsk velferdsstats retningsendring mot nyliberalisme. Sosialarbeiderne deler et felles ønske om å se klienter mestre hverdagen, leve meningsfulle liv og få aksept fra samfunnet.

9 Avslutning

Denne avhandlingen har tatt for seg sosialarbeiderens forståelse av egen motivasjon for å forbli i yrket. Problemstillingen er forsøkt besvart basert på åtte sosialarbeideres historier og beskrivelser av hva som holder dem i yrket. Det er utført feltarbeid i California og i Sørøst-Norge som ga økt innsikt i sosialarbeidernes arbeidsmetoder og kontekstuelle forhold. Avhandlingens funn er presentert med tre kategorier under tittelen «Å oppdage mønstre- og å bryte dem». Under analysearbeidet oppdaget jeg gjentakende henvisninger til mønstre og vonde spiraler. Slik jeg tolker informantene ligger deres motivasjon et sted i og mellom oppdagelsen av dårligere mønstre, og arbeidet for å bryte gamle mønstre for å skape nye, gode.

Kapittelet som inneholder studiens funn innledes med sitater fra sosialarbeidere som beskriver et innenfraønske om å hjelpe, og som har ledet dem til sosialt arbeid. Det første funnet omhandler sosialarbeidernes relasjonelle, én til én-arbeid. Jeg har fremlagt og belyst den undersøkende komponenten i sosialt arbeid, hvor sosialarbeideren leter etter bakenforliggende årsaker og søker individers ressurser. Dette er illustrert med metaforene detektivarbeid og skattejakt. Arbeidets målsetting er å bidra til å istandsette brukeren til å leve et meningsfylt liv. Det andre funnet bygger på sosialarbeiderens inngående kjennskap til klientenes situasjon og hvordan mennesker og samfunnsstrukturer vikles sammen. For at sterke samfunnsstrukturer ikke skal drukne individets muligheter fremelsker sosialarbeideren individets refleksivitet og handlingsfrihet som kan skape gode endringer. Tredje og siste funn omhandler amerikanske sosialarbeideres engasjement for å endre samfunnsstrukturer som skaper sosial urett. I tillegg til å jobbe med beslutningspåvirkning møter de klienters behov her og nå ved å skape fleksible arbeidsplasser.

Jeg vil nå diskutere studiens funn med utgangspunkt i avhandlingens definisjon av motivasjon. Definisjonen av motivasjon som er benyttet inneles her i tre deler: (1) hva som forårsaker aktivitet hos individet, og (2) hva som holder aktiviteten ved like og (3) det som gir mål og mening (Imsen, 2005, s. 375).

I store trekk er sosialarbeiderne i denne oppgaven drevet av en indre følelse. Dette kan være et kall som springer ut fra deres egen personlighet eller som resultat av et første møte med sosialt arbeid som har gjort inntrykk som har medført en varig tiltrekning til arbeidsfeltet. Denne innenframotivasjonen stemmer overens med funnene i Jensen og Fossetøls studie av sosialarbeiderstudenters motivasjon (2005, s. 23). Ønsket om å hjelpe og utgjøre en forskjell er inkorporert i sosialarbeidernes habitus (Bourdieu & Wacquant, 1993, s. 35-36). Innenframotivasjonen forårsaker aktivitet hos sosialarbeiderne og besvarer første del av motivasjonsdefinisjonen. Det gjør også avdekkingen av, og videre kjennskap til sosial urettferdighet. Avsløringen av symbolsk maktbruk oppildner til aktivitet som jevner ut ulikhetene i det sosiale rom (Aakvaag, 2008, s. 151, 157-158).

Kunnskap til brukernes kontekstuelle rammer er en tilsynelatende viktig faktor for å holde sosialarbeidernes aktivitet ved like. Dette tjener til å besvare andre ledd i motivasjonsdefinisjonen. Kjennskap til brukernes forhold opparbeides over tid. Spenningen som ligger i den initiale undersøkelsesfasen opprettholder motivasjon og skaper stadig kunnskapsfornyelse. Høy grad av kjennskap til kontekst og sosiale forhold muliggjør god utførelse av arbeid med tilhørende mestringsfølelse. Her er det en distinksjon sammenlignet med sosialarbeiderstudentene i studien til Jensen og Fossetøl. Tredje året på studiet gir sosialarbeiderstudentene uttrykk for å mangle dybdekunnskap og opplever dette som selvtillitt-svekkende og et hinder for å kunne gjøre en god jobb (2005, s. 27-28). Denne studiens erfarne sosialarbeidere på sin side har investert i et arbeidsområde og opparbeidet seg kunnskap som gir trygghet til å fortsette i arbeidet.

«Det som gir mål og mening» er tredje og siste ledd i studiens motivasjonsformulering. Mine funn tilsier at sosialarbeiderne finner meningsfullhet i sitt arbeid. Mål og mening oppnås ved å utføre arbeidet som kreves for å skape sosial rettferdighet og bidra til enkeltindividers bedre hverdag. De jevnligte menneskemøtene bekrefter opplevelsen av meningsfullhet. Prosessen fra å oppdage utfordringer, bli kjent med menneskene det gjelder og deres lokale forhold utløser empati som bidrar til økt meningsfullhet. Ved å se mennesket som reflekseive, kreative aktører (Blumer, 1986, s. 62-64) fordeler sosialarbeideren ansvaret for endring mellom seg og bruker. Sosialarbeidernes syn på

brukere som kompetente individer er en faktor om virker både muliggjørende og beskyttende. Individets frihet til å ta valg for handling ses som en avgjørende motivasjonsfaktor for å bevare mål og mening i arbeidet.

Funnene som representeres her er elementer som har vært gjentakende i intervjuer, og bekreftet gjennom feltarbeid. Det er trolig elementer utover de som nevnes her, som også er utslagsgivende for sosialarbeidernes vedvarende drivkraft til å forbli i yrket. Da studien er komparativ utkrystalliserer det seg noen ulikheter mellom sosialarbeiderne i Norge og California. Mitt datagrunnlag er så lite at funnene kan representere rent individuelle forskjeller. Likevel gir forskjellene mening sett i lys av sosialarbeidernes arbeidsforhold i hver sin velferdsstat. Av Esping-Andersen plasseres Norge i et sosialdemokratisk velferdsregime og USA i et liberalt velferdsregime (1990, s. 26-29). Sosialarbeiderne som jobber i en norsk kontekst jobber i stor grad individorientert. Dette i motsetning til de amerikanske sosialarbeiderne som i større grad er strukturorientert i tillegg til å jobbe for enkeltindividers bedre forhold. Denne ulikheten i fokus plasserer de to gruppene hvert sitt sted i spenningsfeltet mellom individ, gruppe og samfunn. De norske sosialarbeiderne ser individet selv som nøkkelen til å leve et meningsfullt liv. De amerikanske sosialarbeiderne ser i større grad strukturelle hindringer som står i veien for individers muligheter. Felles for begge grupper er deres forståelse av det sårbare og utsatte individets relasjonelle og strukturelle hindringer. Gjennom opparbeidet kunnskap om vanskelige kontekstuelle forhold drives sosialarbeiderne videre i arbeidet for å skape endring.

Ved å studere sosialarbeidernes drivkraft slik de ser den selv, har jeg fått et helhetsbilde av varme og engasjement på andres vegne. Dette tolker jeg ut fra hvilke historier sosialarbeiderne deler på spørsmålet om historier de selv henter motivasjon fra i tunge tider på jobb. Historiene omhandler klienter som mestrer hverdagen, om brukeres utfordringer og strukturell urettferdighet. For noen motiverer historier hvor de sammen med den andre lykkes. For andre fungerer historiene som en påminnelse om at kampen enda ikke er over. Likt for alle er at historiene i stor grad handler om den andre, ikke om sosialarbeiderne selv.

Litteraturliste

- Baker, T. H. & Williams C. (2016). Consultation and civic engagement. I Williams, C. & Graham M. J. (Red.), *Social work in a diverse Society: Transformative practice with black and minority ethnic individuals and communities* (s. 127-143). Bristol: Policy Press.
- Blumer, H. (1986). *Symbolic Interactionism: Perspective and Method*. Berkeley and Los Angeles, California: University of California Press.
- Bourdieu, P. (2011). The forms of Capital. I Szeman, I. & Kaposy, T. (Red.) *Cultural Theory: An Anthology* (s. 81-93). Oxford: Wiley-Blackwell
- Bourdieu, P. (1999). *Meditasjoner*. Oslo: Pax Forlag AS.
- Bourdieu, P. & Wacquant, L. J. D. (1993). *Den kritiske ettertanke: Grunnlag for samfunnsanalyse*. Oslo: Det Norske Samlaget.
- Cochrane, A., Clarke, J. & Gewirtz S. (2001). Comparing Welfare States. I Cochrane, A., Clarke, J. & Gewirtz S. (Red.) *Comparing Welfare States* (s. 2-23). Bath: The Bath Press.
- Combs, A. W. (1969). *Florida studies in the Helping Professions*. Gainesville: University of Florida Press.
- Data USA. Hentet fra <https://datausa.io/profile/geo/los-angeles-long-beach-anaheim-ca-metro-area/>
- Fangen, K. (2010). *Deltagende observasjon*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- FO. (2017). Hentet fra <https://www.fo.no/profesjonene/global-definisjon-av-sosialt-arbeid-article13031-118.html>
- Franklin, M. B. (1997) Making Sense: Interviewing and Narrative Representation. I Gergen, M. A. & Davies S., N. (Red.) *Toward a New Psychology of Gender*. New York: Routledge.
- Glenn, E. N., (2011) *Constructing Citizenship: Exclusion, Subordination, and Resistance*. *American Sociological Review*, 76,1 (1-24). Doi: 10.1177/0003122411398443
- Grimen, H. (2004). *Samfunnsvitenskapelige tenkemåter*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Grønmo, S. (2004). *Samfunnsvitenskapelige metoder*. Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke AS.
- Halvorsen, K. (2008). *Å forske på samfunnet*. Oslo: Cappelens Forlag AS.

- Halvorsen, K., Stjernestø, S. & Øverbye, E. (2016). *Innføring i helse- og sosialpolitikk*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hossain, R., Watters C., Brown, R., Cameron, L., Landau, A., LeTouze, D., Nigbur, D., & Rutland, A. (2007). *Social Capital, Ethnicity and Children's Well-Being: Aspects of Social Capital in the Everyday Lives of British Punjabi Children*. *International Journal of Migration, Health and Social Care*, 3(29, 4-21). Doi: 10.1108/17479894200700009
- Imsen, G. (2005). *Elevens verden: Innføring i pedagogisk psykologi*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Jensen, K. & Fossetøl B. (2005) Et språk for de gode gjerninger: Om sosialarbeiderstudenter og deres motivasjon. *Nordisk sosialt arbeid*, 25(1), 17-30. Hentet fra https://ezproxy2.usn.no:2146/file/pdf/33196580/et_sprak_for_de_gode_gjerninger_om_sosialarbeiderstudenter_og_deres_motivas.pdf
- Johansen, Ingvild. (2014) Turnover i det kommunale barnevernet (Statistisk sentralbyrårapport 18) Hentet fra <https://www.ssb.no/arbeid-og-lonn/artiklerog-publikasjoner/attachment/175497?ts=145d565f0d8>
- Johansson, A. (2005). *Narrativ teori och metod*. Lund: Studentlitteratur AB.
- Kildekompasset. (2018). Hentet fra <http://kildekompasset.no/faq.aspx#0>
- Križ K. & Skivenes, M. (2011). How Child welfare workers view their work with racial and ethnic minority families: The United States in contrast to England and Norway. *Children and Youth Services Review*, 33 (10), 1866-1874.
- Kvale, S. & Brinkmann, S. (2015). *Det kvalitative forskningsintervju*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag.
- Leira, H. K. (2003). *Det gode nærvær: Kulturens psykologiske betydning*. Bergen: Fagbokforlaget.
- Levin, I. (2004). *Hva er sosialt arbeid*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Major, E. F., Dalgard, O. S., Mathisen K. S., Nord, E., Ose, S., Rognerud, M. & Aarø, L. E. (2011). *Bedre føre var-: psykisk helse: helsefremmende og forebyggende tiltak og anbefalinger* (2011:1). Oslo: Folkehelseinstituttet.
- NESH. (2006). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Hentet fra <https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/forskningsetiske-retningslinjer-for-samfunnsvitenskap-humaniora-juss-og-teologi-2006.pdf>
- NESH. (2016). *Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi*. Hentet fra

https://www.etikkom.no/globalassets/documents/publikasjoner-som-pdf/60125_fek_retningslinjer_nesh_digital.pdf

Neumann, C. B. & Neumann, I. B. (2012). *Forskeren i forskningsprosessen: En metodebok om situering*. Oslo: Cappelen Damm AS.

Nordahl, T. (2010). *Eleven som aktør: Fokus på elevens læring og handlinger i skolen*. Oslo: Universitetsforlaget.

Universitetet i Sørøst-Norge. (2018). Hentet fra
<https://www.usn.no/om-hsn/universitet/>

Repstad, P. (2007). *Mellom nærhet og distanse*. Oslo: Universitetsforlaget.

Riessman, C. K. (2008). *Narrativ Methods for the Human Sciences*. California: Sage Publications Inc.

Røkenes O. (2006). Relasjonskompetanse og kommunikasjon. I Røkenes O. H. & Hanssen, P.-H. (Red.), *Bære eller bryte: Kommunikasjon og relasjon i arbeid med mennesker* (s. 7-40). Bergen: Fagbokforlaget Vigmostad & Bjørke.

Statistisk sentralbyrå. (2017). Hentet fra:
<https://www.ssb.no/befolkning/faktaside/befolkningen>

Sørensen, A. S., Høystad, O. M., Bjuström, E. & Vike H. (2008) *Nye kulturstudier: en innføring*. Oslo: Scandinavian Academic Press.

Thagaard, T. (2013). *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget.

Thagaard, T. (2009). *Systematikk og innlevelse*. Bergen: Fagbokforlaget.

Vike, H. (2004). *Velferd uten grenser 1: Den norske velferdsstaten ved veiskillet*. Oslo: Akribe.

Wadel, C. (1991). *Feltarbeid i egen kultur: en innføring i kvalitativt orientert samfunnsforskning*. Flekkefjord: SEEK AS.

Wormnæs, O. (1996). Vitenskap og samfunn. I O. Wormnæs (red.), *Vitenskap - enhet og mangfold* (58-78). Oslo: Gyldendal Norsk forlag AS.

Aakvaag, G. C. (2012). *Moderne sosiologisk teori*. Oslo: Abstrakt forlag.

Vedlegg

Vedlegg 1: Kvittering fra NSD

Kjersti Røsvik

3603 KONGSBERG

Vår dato: 23.10.2017

Vår ref: 55952 / 3 / EPA

Deres dato:

Deres ref:

Vurdering fra NSD Personvernombudet for forskning § 31

Personvernombudet for forskning viser til meldeskjema mottatt 15.09.2017 for prosjektet:

<i>55952</i>	<i>Sosialarbeiderens fortellinger om drivkraft til å fortsette</i>
<i>Behandlingsansvarlig</i>	<i>Høgskolen i Sørøst-Norge, ved institusjonens øverste leder</i>
<i>Daglig ansvarlig</i>	<i>Kjersti Røsvik</i>
<i>Student</i>	<i>Trine Skjævestad Ask</i>

Vurdering

Etter gjennomgang av opplysningene i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon finner vi at prosjektet er meldepliktig og at personopplysningene som blir samlet inn i dette prosjektet er regulert av personopplysningsloven § 31. På den neste siden er vår vurdering av prosjektopplegget slik det er meldt til oss. Du kan nå gå i gang med å behandle personopplysninger.

Vilkår for vår anbefaling

Vår anbefaling forutsetter at du gjennomfører prosjektet i tråd med:

- opplysningene gitt i meldeskjemaet og øvrig dokumentasjon
- vår prosjektvurdering, se side 2
- eventuell korrespondanse med oss

Vi forutsetter at du ikke innhenter sensitive personopplysninger.

Meld fra hvis du gjør vesentlige endringer i prosjektet

Dersom prosjektet endrer seg, kan det være nødvendig å sende inn endringsmelding. På våre nettsider finner du svar på hvilke [endringer](#) du må melde, samt endringskjema.

Opplysninger om prosjektet blir lagt ut på våre nettsider og i Meldingsarkivet

Vi har lagt ut opplysninger om prosjektet på nettsidene våre. Alle våre institusjoner har også tilgang til egne prosjekter i [Meldingsarkivet](#).

Vi tar kontakt om status for behandling av personopplysninger ved prosjektslutt

Dokumentet er elektronisk produsert og godkjent ved NSDs rutiner for elektronisk godkjenning.

NSD – Norsk senter for forskningsdata AS   Harald Hårfåges gate 29   Tel: +47-55 58 21 17   nsd@nsd.no   Org.nr. 985 321 884
NSD – Norwegian Centre for Research Data   NO-5007 Bergen, NORWAY   Faks: +47-55 58 96 50   www.nsd.no

Ved prosjektslutt 15.05.2018 vil vi ta kontakt for å avklare status for behandlingen av personopplysninger.

Se våre nettsider eller ta kontakt dersom du har spørsmål. Vi ønsker lykke til med prosjektet!

Marianne Høgetveit Myhren

Eva J. B. Payne

Kontaktperson: Eva J. B. Payne tlf: 55 58 27 97 / eva.payne@nsd.no

Vedlegg: Prosjektvurdering

Kopi: Trine Skjævestad Ask, Trinesask@hotmail.com

Personvernombudet for forskning

Prosjektvurdering - Kommentar

Prosjektnr: 55952

SAMARBEIDSSTUDIE

Ifølge meldeskjemaet og informasjonsskrivet er masterprosjektet en del av et større prosjekt, som er et samarbeid mellom HSN og California State University, Dominguez Hills. Høgskolen i Sørøst-Norge er behandlingsansvarlig for masterprosjektet. Personvernombudet forutsetter at ansvaret for behandlingen av personopplysninger er avklart mellom institusjonene. Vi anbefaler at det inngås en avtale som omfatter ansvarsfordeling, ansvarsstruktur, hvem som initierer prosjektet, bruk av data og eventuelt eierskap.

INFORMASJON OG SAMTYKKE

Utvalget (sosialarbeidere) informeres skriftlig og muntlig om prosjektet og samtykker til deltakelse. Informasjonsskrivet er godt utformet.

TAUSHETSPLIKT

Sosialarbeidere tilhører en yrkesgruppe som har taushetsplikt, og det er viktig at intervjuene gjennomføres slik at det ikke registreres taushetsbelagte opplysninger. Vi anbefaler at du er spesielt oppmerksom på at ikke bare navn, men også identifiserende bakgrunnsopplysninger må utelates, som for eksempel alder, kjønn, tid og eventuelle spesielle hendelser. Student og informant har et felles ansvar for dette og vi forutsetter at dere er forsiktig ved å bruke eksempler under intervjuene. Personvernombudet legger med dette til grunn at du ikke innhenter personopplysninger om noen av brukere, og at taushetsplikten er opprettholdt.

INFORMASJONSSIKKERHET

Personvernombudet legger til grunn at student/forsker etterfølger Høgskolen i Sørøst-Norge sine interne rutiner for datasikkerhet. Dersom personopplysninger skal lagres på privat pc, bør opplysningene krypteres tilstrekkelig.

PROSJEKTSLUTT OG ANONYMISERING

Forventet prosjektslutt er 15.05.2018. Ifølge prosjektmeldingen skal innsamlede opplysninger da anonymiseres. Anonymisering innebærer å bearbeide datamaterialet slik at ingen enkeltpersoner kan gjenkjennes. Det gjøres ved å:

- slette direkte personopplysninger (som navn/koblingsnøkkel)
- slette/omskrive indirekte personopplysninger (identifiserende sammenstilling av bakgrunnsopplysninger som f.eks. bosted/arbeidssted, alder og kjønn)
- slette digitale lydopptak

Forespørsel om deltakelse i masterprosjektet: Sosialarbeiderens fortellinger om drivkraft til å fortsette

Jeg heter Trine Ask og går siste året på master på ”Forebyggende arbeid for barn og ungdom” ved Høgskolen i Sørøst-Norge. Mitt masterprosjekt har arbeidstittelen ”Sosialarbeiderens fortellinger om drivkraft til å fortsette”. Masteroppgaven min skrives som en del av et større prosjekt ”Global perspectives on Social Work and Preventative Education Across Borders”. Dette forskningsprosjektet er et samarbeid mellom HSN og California State University, Dominguez Hills.

I løpet av det neste året som masterstudent håper jeg å finne ut mer om hva som motiverer sosialarbeideren til å fortsette i arbeidet som sosialarbeider. Forespørsel om å delta i prosjektet gis til deg fordi du har jobbet mange år innen sosialarbeiderfeltet. Innsamling av data vil i hovedsak foregå gjennom intervju med fokus på det narrative, fortellingene til sosialarbeideren. For å best mulig få med all informasjon er det ønskelig at intervjuet tas opp på lydopptaker. Siden vil intervjuet transkriberes og lydopptaket slettes.

Alle personopplysninger vil bli behandlet konfidensielt. Navn og andre karakteristiske kjennetegn vil anonymiseres slik at de deltagende i prosjektet ikke vil kunne gjenkjennes i avhandlingen. Det er kun fire medlemmer av prosjektgruppen, to veiledere og en medstudent, som har tilgang til materialet som samles inn. Ved masterprosjektets slutt i løpet av maimåned slettes all innsamlet informasjon med unntak av transkriberte intervjuer og feltnotater.

Det er frivillig å være med som informant i prosjektet og du kan når som helst trekke deg.

Dersom du har spørsmål om prosjektet kan du ta kontakt med meg på e-post trinesask@gmail.com eller kontakte min veileder Kjersti Røsvik på e-post kjersti.rosvik@usn.no.

Masterprosjektet er meldt til Personvernombudet for forskning, NSD – Norsk senter for forskningsdata AS.

Samtykke til å delta i prosjektet:

Jeg har mottatt informasjon om prosjektet, og er villig til å delta

---

DATO

STED

UNDERSKRIFT

Vennlig hilsen
Trine Skjævestad Ask

Intervjuguide

Ønskelig med et relativt åpent intervju hvor dialogen kan veksle og hvor det skapes plass til fortellingene. Spørsmålene som skisseres her er ment som oppstartsspørsmål og «igangstartere» dersom samtalen stopper opp.

- ❖ Jeg er nysgjerrig på jobben din, hva består den av?
- ❖ Kan du fortelle om jobbdagen din i går?
  - Fra du begynte på morgen til du gikk hjem for dagen?
  - Var dette en tilnærmet vanlig dag for deg på jobb?
- ❖ Hvordan har det seg at du begynte å jobbe her?
- ❖ Kan du fortelle om en opplevelse som ga deg motivasjon til å fortsette jobben som sosialarbeider?
- ❖ Har du en historie om når du kjente på motløshet i arbeidet ditt?